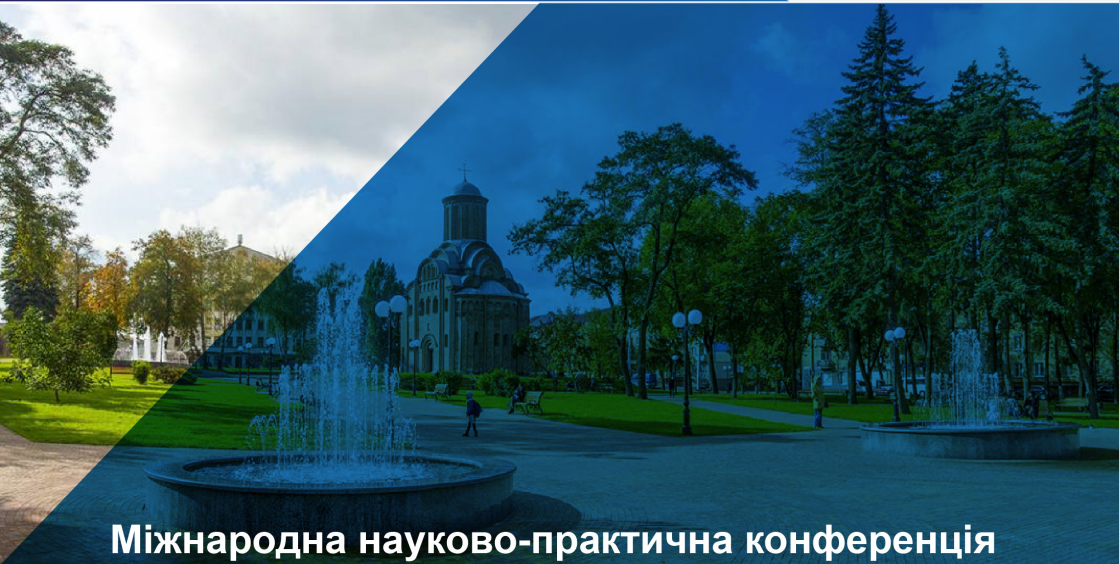

НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ЦЕНТР
СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Міжнародна науково-практична конференція

Національна безпека України в умовах сучасних викликів

**22 серпня
2023 року**

Чернігів

НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ЦЕНТР
СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Міжнародна науково-практична конференція

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ
В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ**

22 серпня 2023 року
Чернігів, Україна

УДК 351.862.4
Н12

Редакційна колегія: *Г. В. Старченко, А. П. Дука.*

*Рекомендовано до видання оргкомітетом конференції,
протокол № 2 від 26.08.2023 року.*

Національна безпека України в умовах сучасних викликів. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 22 серпня 2023 року). Чернігів : ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2023. 109 с.

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023

У збірнику представлені матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Національна безпека України в умовах сучасних викликів». Наукове видання призначене для науковців, практиків, викладачів, аспірантів і студентів відповідних спеціальностей, а також для широкого кола читачів.

У підготовці конференції брали участь: ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», м. Чернігів.

Матеріали подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв та інших відомостей несуть автори.

ЗМІСТ

НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ. ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Бондар В. Т.

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ БЕЗПЕКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ:
ВПЛИВ НА СИСТЕМУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 7

Донець Д. М.

ЛОГІСТИЧНІ ПРОЦЕСИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ НАФТОПРОДУКТІВ
В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ 11

Подмазко О. М.

ДЕФІНІЦІЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА» 14

Заводовський І. А.

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ВІДПОВІДАЛЬНОГО ГРОМАДЯНСТВА – ОСНОВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 17

НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ. ОСВІТА ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЕФЕКТИВНІ ФОРМИ ТА БЕЗПЕЧНИЙ ОСВІТНИЙ ПРОСТІР

Ковальчук В. М.

РОЛЬ КОМУНІКАЦІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ 20

Афузова Г. В., Найдьонова Г. О., Кротенко В. І.

ОСОБЛИВОСТІ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ПЕРШОКУРСНИКІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ
ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 22

НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ. ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

Бородіна О. М., Косов О. А.

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.... 26

Власенко Р. В., Яценко Л. Д.

ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ, ЩО ПОСИЛЮЮТЬСЯ
В ТРУДОВІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ 29

Захаркіна Л. С., Новіков В. М.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ НА ПРОЦЕС
УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ БІЗНЕСУ 33

Обіход Т. В., Бородіна О. М.

РОЛЬ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ
В ЕКОНОМІЦІ 36

Калинка А. К., Лесик О. Б.

ВИРОБНИЦТВО ЯЛОВИЧИНИ З МАЛОЮ СОБІВАРТІСТЮ В ПЕРЕДГІРСЬКІЙ
ЗОНІ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ БУКОВИНИ 40

Крупіна С. В., Суслов Д. О.

ОСНОВНІ ЗАСОБИ ПІДПРИЄМСТВА, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ 44

Сук П. Л.

РОЗПОДІЛ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ЗА МЕТОДОМ НА ОСНОВІ
ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ 47

Супрунова І. В.

ДЕТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ БЕЗПЕКОВИХ
ВИКЛИКІВ 51

Колодко Н. С.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ 53

Гурей І. І.

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ЯК
НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ 56

Пуцук Ю. Ю.

ВПЛИВ АВТОМАТИЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ, ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РИНОК ПРАЦІ. 58

Урупа І. О.

БРЕНДИНГ В УМОВАХ РЕЛОКАЦІЇ БІЗНЕСУ 60

Дука А. П.

ДОСВІД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ЯПОНІЇ:
УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ 63

Старченко Г. В.

БАЗОВІ АСПЕКТИ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ
ПІСЛЯ ВІЙНИ 67

**НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ.
ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ТА ІНФОРМАЦІЙНА ГІГІЄНА**

Золотько А. А.

ФАСЦИНАТИВНІСТЬ ТЕКСТУ ЯК ЗАСІБ ВЕРБАЛЬНОГО ВПЛИВУ НА ЧИТАЧА.. 69

**НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ. ПРАВОВІ АСПЕКТИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, ЗАПОБІГАННЯ
ТА ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ**

Копил Я. В.

ВИПЛАТА ВИНАГОРОДИ АВТОРАМ СЕКРЕТНИХ ВИНАХОДІВ:
ЗАРУБІЖНА ПРАКТИКА ДЛЯ УКРАЇНИ 71

Anastasiia Shum

THE PLACE OF CULTURAL PROPERTY IN UKRAINIAN LEGISLATION..... 74

Обіход Т. В., Біленчук П. Д.

ЗАСОБИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ЯК СКЛАДОВА
ЕКОНОМІЧНОЇ І ВОЄННОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ УКРАЇНИ 78

Андрощук Г. О., Копил Я. В.

ІНСТИТУТ СЕКРЕТНИХ ВИНАХОДІВ: НОВЕ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ
КРАЇН 82

Гайду С. В.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ НА ЕТАПІ ПІСЛЯВОЄННОЇ
ВІДБУДОВИ: КЛЮЧОВІ ВИКЛИКИ ТА РИЗИКИ 86

**НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ. ВОЄННА БЕЗПЕКА:
НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ ЧИННИКИ**

Natalia Smetankina, Serhii Misiura

RATIONAL DESIGN OF THE PROTECTIVE SHELL OF A NUCLEAR POWER PLANT
UNDER NON-STATIONARY LOADS 90

**НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ.
ЕКОЛОГІЧНА ТА ТЕХНОГЕННА БЕЗПЕКА**

Ігнатишин В. В., Ігнатишин А. В.

ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ХАРАКТЕРИСТИК ГЕОФІЗИЧНИХ ПОЛІВ ПРИ ДО-
СЛІДЖЕННІ СЕЙСМОГЕНЕРУЮЧИХ РЕГІОНІВ 92

Кичко І. І.

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ЗМЕНШЕННЯ АНТРОПОТЕХНОГЕННОГО
ТИСКУ НА ГІДРОСФЕРУ 96

Боков В. Д.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ 99

НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ. ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-01-01

Бондар В. Т.

Доктор філософії,
професор кафедри економіки, підприємництва, менеджменту
економічного факультету Київського міжнародного університету,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-9833-9867

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ БЕЗПЕКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВПЛИВ НА СИСТЕМУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Однією з форм реагування Європи на військову агресію РФ проти України стали системні заходи урядів переважного числа країн з дискредитації регіональної мережі російських спеціальних служб оголошенням співробітників дипломатичних установ «персоною нон грата». З орієнтовно 600 видворених дипломатів біля 400 виявилися співробітниками російських розвідувальних органів. На Рис. 1 представлена географія та кількість видворених осіб, по країнах.

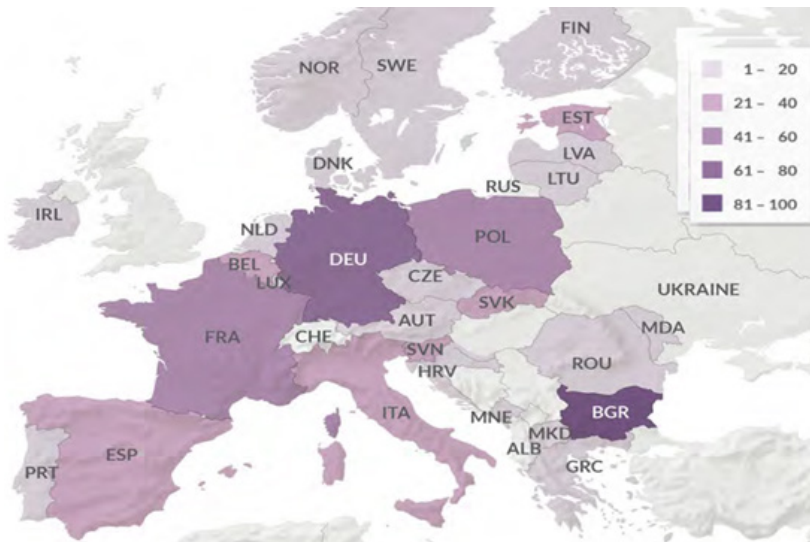

Рис. 1. Географія та кількість видворених осіб, по країнах

Джерело: складено автором на основі [1]

Проведений нами аналіз європейських ЗМІ за період 2022-2023 років [2-5] на предмет появи нових тенденцій чи актуалізації існуючих регіональних викликів у сфері забезпечення національної безпеки внаслідок можливої протидії влади РФ на внутрішню політику ключових країн Європи з обмеження їх розвідувальних зусиль дипломатичними методами, свідчить про зростання стурбованості з боку європейських стейкхолдерів сектора безпеки стосовно намагань країни-агресорки відновити протизаконону діяльність.

Увага звертається на негативні тенденції передусім у цифровому і медіа просторі від активізації акторів пов'язаних з кремлівськими колами, з території Швейцарії. Звідси, посилення тиску на дестабілізацію стану інформаційної та кібербезпеки не лише цієї країни, а й в панєвропейському вимірі. Інший фактор, за оцінкою Федеральної служби розвідки (далі – ФСР) Швейцарської Конфедерації [1], використання розширених можливостей російськими спеціальними службами направляти до країн Європи свої засоби під виглядом біженців внаслідок військової агресії. Якщо брати до уваги відсутність дипломатичного статусу таких осіб що означатиме тимчасовий характер їх перебування у межах швейцарської або інших юрисдикцій, то не можемо виключати розгортання додаткової постійної мережі з числа місцевих чи регіональних прихильників російського режиму. Інші форми прикриття, як відзначають європейські експерти [3] – це, ділова або журналістська діяльність.

У Звіті ФСР (2023 р.) [1] наголошується, що з-поміж найбільш чутливих загроз – спроби з боку проросійських акторів зламати бази даних операторів, які володіють великими масивами чутливої інформації. Насамперед йдеться про:

- неурядові організації;
- об'єкти критичної інфраструктури;
- федеральні уряди та адміністрації кантонів;
- військові установи і об'єкти, спеціальні й правоохоронні служби;
- фінансові центри;
- провідні готельні оператори;
- осередки національних діаспор;
- політичні опоненти, рухи, партії;
- міжнародні організації та конференції;
- технологічний сектор;
- закордонні дипломатичні установи;
- заклади вищої освіти;
- науково-дослідницькі інститути.

Таким чином, можемо зробити загальні висновки щодо формування сучасних тенденцій в безпековому середовищі Європи, включно по відношенню до України і впливу на стан її національної безпеки, за участі російських спеціальних служб завдання яких комплексного характеру та широкого діапазону:

1) відтворення й посилення позицій в європейському регіоні за рахунок постійної мережі прокремлівські налаштованих акторів;

2) активізація незаконного проникнення до центрів прийняття рішень, об'єктів інфраструктури, закладів освіти, наукових кіл, політичних партій і рухів, національних діаспор, закордонних дипломатичних установ акредитованих в Європі з метою отримання доступу до баз даних;

3) використання території Швейцарської Конфедерації для розгортання в країні центрального європейського осередка з організацій й проведення активних заходів, включно інформаційно-психологічних спеціальних операцій тощо;

4) компрометація громадян України з числа тимчасово переміщених осіб або представників українських національних меншин в Європі організацією антиукраїнських кампаній в ЗМІ, цифровому і медіа просторі;

5) протидія зовнішньополітичному курсу України на євроатлантичну інтеграцію за рахунок формування антиукраїнських настроїв у місцевих чи регіональних еліт, національних спільнот, інститутів громадянського суспільства;

6) дискредитація керівництва української діаспори, її діяльності в країні проживання, представництва у виборчих органів усіх рівнів;

7) підвищення інтересу до функціонування українських закордонних дипломатичних та інших представницьких установ і організацій, їх співробітників.

Не виключаємо інші прояви негативного впливу безпосередньо на систему національної безпеки країн Європи, опосередковано України та діяльність вітчизняних стейкхолдерів сектора безпеки.

Спробуємо виокремити і стисло охарактеризувати загальні напрями імовірних ризиків відносно системи національної безпеки України від розгортання сучасних тенденції в європейському безпековому середовищі.

На нашу думку, це: політичний у контексті дискредитації внутрішньої політики, курсу реформ; економічний – підриву довіри до можливостей післявоєнної відбудови; інформаційний – активізації кіберзлочинності, стратегічних антиукраїнських наративів; етнонаціональний – посилення зовнішнього тиску на формування та реалізацію публічної політики з розвитку мов національних меншин, релігії, традицій у руслі положень Європейської хартії регіональних мов або мов меншин (1991 р.) чи Рамкової конвенції про захист національних меншин (1995 р.), розбудову системи демократичних загальноєвропейських цінностей; публічний – поглиблення соціальних протиріч, спричинення кризових явищ, розколу громадянського суспільства; державне управління і місцеве самоврядування – впливу на прийняття управлінських рішень на шкоду інтересів України, а також інші.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Switzerland's Security. Situation Report of the Federal Intelligence Service (2023). Federal Intelligence Service. Retrieved from <https://www.news.admin.ch/news/message/attachments/80146.pdf>.

2. Swiss intelligence warns of fallout in cyberspace as West clamps down on spies. (2023, 27 June). Retrieved from https://therecord.media/switzerland-cyber-espionage-russian-diplomatic-expulsions?utm_source=substack&utm_medium=email.

3. Denmark warns of Russian spies posing as «journalists or business» people. (2023, 5 May). Retrieved from <https://therecord.media/denmark-russian-spies-warning-journalists-business-people>.

4. Russian spying in Europe dealt «significant blow» since Ukraine war, MI5 chief says. (2022, 16 November). Retrieved from <https://edition.cnn.com/2022/11/16/uk/mi5-chief-russia-spying-iran-china-threats-intl/index.html>.

5. «The embassy serves as a logistics base» – how Russians spies operate in Switzeland. (2022, 29 June). Retrieved from <https://www.nzz.ch/english/how-russian-spies-operate-in-switzerland-ld.1691080>.

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-01-02

Донець Д. М.

Старший викладач,
Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна
ORCID: 0000-0001-5053-026X

ЛОГІСТИЧНІ ПРОЦЕСИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ НАФТОПРОДУКТІВ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Щоб вийти на нормальний рівень споживання, в Україну щодня треба завозити 27 тисяч тонн пального.

Паливна криза в Україні поглиблюється. 18 травня уряд скасував граничне регулювання цін на пальне, відповідно, ціни поповзли угору. Попри те, що уряд рекомендував не перевищувати межі – 52 грн/літр на бензин і 58 грн/л на дизель – на деяких заправках ціни вже сягають 60-65 грн за літр. Однак підвищення цін не вплинуло на зменшення дефіциту пального. Станом на зараз ситуація дещо стабілізувалась, черги на АЗС зникли, проте бізнес подекуди відчуває нестачі палива [1].

До війни близько 90% нафтопродуктів в Україну надходило з білорусі, росії, портів та власного виробництва в Кременчуці. Зараз імпорту з білорусі та росії немає, нафтопереробний завод у Кременчуці розбомблений, порти заблоковано. Єдине джерело постачання нафтопродуктів – західний кордон. До війни звідти йшло 10% нафтопродуктів. Що це означає?

По-перше, європейський ринок повинен постачати мільйони тонн додаткового ресурсу в Україну. Європа не була готова до цього. У страшому сні ніхто не міг уявити, що росія нападе на Україну.

По-друге, логістичні переходи між ЄС і Україною не готові прийняти додатково у десятки разів більше продуктів. Тиск на європейську залізницю настільки зріс, що вона фізично не може швидко перебудуватися. Не вистачає вагонів, у Deutsche Bahn не вистачає цистерн.

По-третє, Європа готується до ембарго на російську нафту та нафтопродукти. А це означає, що ЄС доведеться знаходити десь нафтопродукт і завозити його. Деякі нафтопереробні заводи не матимуть російської нафти, тож можуть зменшити обсяги переробки, поки не знайдуть альтернативних джерел сирової нафти. Потрібно буде тією ж залізницею, портами завозити більше нафтопродуктів для власних потреб.

По-четверте, шалене зростання вартості нафти, що призвело до зростання цін на нафтопродукти в ЄС і до певної кризи в ЄС щодо 95-го бензину. У деяких країнах, зокрема Польщі, дефіцит 95-го бензину, хоч війни у них немає. Трейдерам, уряду потрібно провести революцію у логістиці. Бо 100% нафтопродукту має йти через західний кордон [2].

Потрібно змінити систему фінансування закупівель. Українські компанії за свої гроші, за передплатою змушені купувати продукт, який може їхати

місяць-два. В Україні війна, для банкірів наш ринок ри-зикований, компанії мають самі шукати джерела фінансування... Місяць тому в Україну ввозили 5 тисяч тонн нафтопродуктів на добу. Сьогодні це 15 тисяч тонн. Аби вийти на нормальний рівень споживання, потрібно везти 22 тисячі тонн на день. А якщо говорити про всі канали збуту, потреби і для армії, і для аграріїв, то має ввозитися 25-27 тисяч тонн продукту на добу.

Коли ситуація з пальним нормалізується? Якщо не буде форс-мажорів, ринок протягом місяця вийде на комфортний рівень щодо дизеля. Щодо 95-го бензину, то питання не тільки завезти, а й знайти, закупити. У Європі – дефіцит 95-го. Тут потрібно буде понад місяць. Але головне – є позитивна динаміка.

Українська армія, залізниця, спецслужби (швидкі, поліція, пожежники) пальним забезпечені [4].

Щодо ціни на пальне, то за останній рік значно зросли усі складові його собівартості. Ціна пального складається із базового показника (вираховується окремо) плюс премія виробника, премія трейдера і логістичні витрати до кордону та після кордону. Базовий показник за останній рік зріс у доларах удвічі. Наприклад, якщо пальне коштувало 650 доларів за тонну, то тепер – 1300 доларів. Премії були 20-40 дол. на тонну, тепер – 350-400 доларів на тонну. Логістика до кордону, коли були відкриті морські порти, становила близько 40 євро на тонні. Сьогодні логістика до кордону – 100 євро на тонні.

Гострий дефіцит нафтопродуктів на внутрішньому ринку України виник внаслідок знищення російськими військовими нафтопереробної інфраструктури та нафтосховищ, а також через різку зміну каналів постачання пального.

До війни Україна споживала 12 млн тонн нафтопродуктів на рік. З них 2 млн тонн виробляли українські нафтопереробники, а 9,5 млн тонн Україна завозила, зокрема, імпортувала 7 млн тонн дизпалива на рік: 43% з Білорусі, 30% – з Росії, 10% – з Литви завозилися залізницею. 17% ДП постачалося через нині заблоковані морські порти від середземноморських переробників. Наразі імпортери змушені ввозити пальне з Європи. При чому велику частку – автотранспортом [3].

Спочатку держава вирішила втрутитися у ситуацію. Але 20 травня Кабмін призупинив регулювання цін на бензини та дизельне пальне. Це призвело до збільшення цін на АЗС в середньому на 15 грн/л, проте майже не зменшило черги на заправках. Не так давно перший заступник міністра економіки Денис Кудін заявив, що уряд може повернутися до регулювання цін після того, як пальне буде на АЗС у достатній кількості.

Після початку РФ 24 лютого 2022р. широкомасштабної війни проти українського народу, питання забезпечення нафтопродуктами країни вийшло на найвищий державний рівень й від його вирішення значною мірою залежить подальша доля країни. Утім, ще не всі громадяни України усвідомили, що допоки війна не закінчиться, проблеми на ринку будуть достатньо істотними, навіть за найбільш оптимістичним сценарієм, й потрібно самим рішучим чином обмежувати себе у пересуванні автомобільним транспортом[4].

Знищення російськими ракетами Кременчуцького НПЗ та 27 нафтобаз, блокування роботи Шебелінського ГПЗ, а також припинення поставок нафтопродуктів з Росії та Білорусії у зв'язку із розв'язаною ними війною, змусило Україну стикнутися із новою реальністю, що виникла на паливному ринку. Водночас, війна виявила з особливою рельєфністю застарілі структурні хвороби сектору, що формувалися останні 30 років.

У спадок від СРСР Україні дісталася унікальна, хоча й застаріла інфраструктура нафтопродуктозабезпечення, що розбудовувалася, як головний тиловий ешелон забезпечення бойових дій СРСР у протистоянні з країнами НАТО. Це була велика кількість нафтобаз, об'єднаних системою нафтопродуктопроводів. З тих пір держава не розглядала зберігання палива як систему, що має забезпечувати Збройні сили. Дозволи на будівництво нових нафтобаз надавалися там, де хотіли комерсанти. Безпеку зберігання пального й захищеність від ракетних ударів взагалі до уваги не брали. Це створило ризики втрат пального в умовах військових дій [2].

Про масштабність цієї інфраструктури засвідчують наступні дані. Напочатку 1990-х років в Україні діяло:

- шість нафтопереробних заводів загальною потужністю 52 млн. т/рік;
- нафтотранспортна система проектною потужністю близько 100 млн. т/рік;
- розгалужена система нафтопродуктопроводів потужністю до 30–35 млн. т/рік та протяжністю 4 625 км.
- загальна ємність резервуарного парку перевищувала 4 млн. м3.

Підтвердження тези щодо втрати державою суб'єктності може слугувати, зокрема, той незаперечний факт, що до станом на 23 лютого 2022р. Україна на понад 75% втратила свою інфраструктуру у секторі нафтопродуктозабезпечення. Так, система нафтопродуктопроводів була майже повністю зруйнована ще до середини 1990-х років, з шістьох НПЗ залишався в експлуатації лише Кременчуцький НПЗ, що завантажувався до 20% своєї проекотної потужності. Технологічні можливості резервуарного парку скоротилися суттєвим чином внаслідок відсутності належного технічного догляду, а стратегічні резерви нафти та нафтопродуктів так й не були створені попри чисельні плани українських урядів [4].

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Lohistyka voiennoho stanu: shcho bude iz postavkamy palnoho ta dobryh (22.03.2022). Retrieved from <https://agravery.com/uk/posts/show/logistika-voennogo-stanu-so-bude-iz-postavkami-palnogo-ta-dobriv> [in Ukrainian]
2. Shcho vidbuvaetsia na rynku palnoho i do choho hotuvatys (09.06.2022). Retrieved from <https://suspilne.media/248474-so-vidbuvaetsia-na-ryнку-palnogo-i-do-cogo-gotuvatys/> [in Ukrainian]
3. Ukraina adaptuietsia do novykh realii postachannia naftoproduktiv (27.05.2022). Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3493763-ukraina-adaptuetsia-do-novih-realij-postacanna-naftoproduktiv-gerus.html> [in Ukrainian]
4. Kryzovyi stan rynku naftoproduktiv (24.05.2022). Retrieved from <https://razumkov.org.ua/statti/kryzovyi-stan-rynku-naftoproduktiv-prychyny-vysnovky-rekomendatsii> [in Ukrainian].

Подмазко О. М.

к.е.н.,

старший викладач кафедри економіки, права та управління бізнесом,
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

ORCID: 0009-0003-1495-6046

ДЕФІНІЦІЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА»

В сучасних умовах для України набуває особливого значення вирішення проблеми забезпечення зростання життєвого рівня населення, зростання ВВП та структурна перебудова економіки, розробка механізму, який би запобігав впливу на економіку країни внутрішніх та зовнішніх шоків. Всі ці проблеми взаємозв'язані і взаємовпливають одна на одну та безпосередньо пов'язані з національною безпекою країни.

Економічна безпека включає в себе наступні рівні: глобальний, міжнародний, національний, регіональний, галузевий, підприємства, домогосподарства. Розглянемо національну економічну безпеку.

«Національна безпека - захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, охорони дитинства, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, кібербезпеки та кіберзахисту, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам» [1]. Таким чином, економічна безпека є одною з складових національної безпеки.

Через те, що виробництво товарів та послуг задовольняє потреби домогосподарств та фірм, визначає здатність країни протистояти наявним та потенційним загрозам, здатність її до розвитку, основою національної безпеки становить економічна безпека. Всі елементи національної безпеки

взаємозалежні та взаємо впливають один на одного, але саме економічна безпека безпосередньо пов'язана з усіма. Саме через це вивчення сутності категорії «економічна безпека» на національному рівні набуває особливого значення.

До теперішнього часу ще не сформульоване єдине визначення категорії «економічна безпека», тому що дана категорія належить до числа тих, які, з одного боку, усім інтуїтивно зрозумілі, а, з іншого, важко визначаються в досить коректній та вичерпній формі [2]. Але саме коректне, комплексне та повне визначення цієї категорії має провідну роль в налагодженні ефективної державної економічної політики [3].

Виділимо основні підходи, що характеризують категорію «економічна безпека» на національному рівні, які домінують серед науковців, які досліджують дану проблему (табл. 1).

Таблиця 1

Категорія «економічна безпека»: основні підходи

№	Сутність	Недоліки
1	2	3
1	Стан економічної системи держави який забезпечує (задовольняє гарантує) нормальний рівень життя домогосподарств, внутрішню стабільність і зовнішню незалежність	Даний підхід обмежує усвідомлення цієї категорії, а також може обумовлювати регрес та занепад економічної системи. Ефективно діюча економічна система не повинна перешкоджати ні кількісним (еволюційним), ні якісним (революційним) змінам, які об'єктивно назріли
2	Стан економічної системи держави який забезпечує здатність до самостійного, сталого розвитку	Даний підхід концентрується тільки на одному боці даної категорії не враховуючи, що не всякий розвиток забезпечує стійкість діючої економічної системи, крім того необхідність зростання добробуту домогосподарств є однією з головних функцій будь якої країни
3	Стан економічної системи держави який забезпечує їй можливість протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам	Даний підхід концентрується тільки на одному боці даної категорії. Крім того такий підхід може призвести до стагнації в економіці та зниження її конкурентоздатності, через посилення державного регулювання економікою та утворенню і зростанню монополій державної форми власності
4	Стан економічної системи держави який визначається як система, механізм, комплекс заходів державного регулювання економікою	Даний підхід не враховує необхідність зростання добробуту домогосподарств та здатність до сталого розвитку, крім того звужує розуміння даної категорії, через те що є реакцією країни на зміни в середовищі
5	Стан економічної системи держави який забезпечує нормальний рівень добробуту населення і забезпечує сталий розвиток	Даний підхід, звужує можливості аналізу, оскільки не дає можливості оперативно реагувати на виникаючі загрози

Продовження таблиці 1

1	2	3
6	Стан економічної системи держави який забезпечує нормальний рівень добробуту населення і здатність протистояти виникаючим загрозам	Даний підхід не враховує необхідність здатності до розвитку, що призводить до застою та регресу будь-якої економічної системи
7	Стан економічної системи держави який визначається як здатність протистояти виникаючим загрозам і забезпечує сталий розвиток	Даний підхід не враховує одну з головних функцій держави - зростання добробуту домогосподарств
8	Стан економічної системи держави який забезпечує нормальний рівень добробуту населення, здатність протистояти виникаючим загрозам і забезпечує сталий розвиток	Спроби комплексного визначення категорії «економічна безпека», які, однак, не призвели до теперішнього часу, до формування єдиного комплексного визначення даної категорії

* національний рівень

Джерело: систематизовано автором

Узагальнюючи вищерозглянуті підходи, можна визначити категорію «економічна безпека» на національному рівні.

Економічна безпека – це стан національної економіки, який забезпечує її незалежність та стабільність, нормальний рівень добробуту населення, захист від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, та забезпечує постійний і сталий розвиток [4].

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy. Zakon Ukrainy vid 19.06.2003 №964-IV [On the Basics of National Security of Ukraine. Law of Ukraine dated June 19, 2003 No. 964-IV]. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15> [in Ukrainian].

2. Heiets, V. M. (Ed) (2006). Modeliuvannya ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo [Modeling of economic security: state, region, enterprise. under the editorship]. Kharkiv: VD «Inzhek» [in Ukrainian].

3. Zhailo, Ya. (2001). Stratehiia zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. Priorityety ta problemy implementatsii [Strategy for ensuring economic security of Ukraine. Implementation priorities and challenges]. *Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy v konteksti dosvidu svitovoi spilnoty. Materialy mizhnarodnoi konferentsii, 9-10 zhovtnia 2000 roku, m. Kyiv - Strategy of the National security of Ukraine in the context of the experience of the world community. Materials of the international conference, October 9-10, 2000, Kyiv.* (p. 141-152). Kyiv: Satsanha [in Ukrainian].

4. Podmazko, O. M. (2014). Natsionalna ekonomichna bezpeka: analiz osnovnykh pidkhodiv [National economic security: analysis of the major approaches]. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia - Market economy: modern management theory and practice*, 1(2/2), 140–150. DOI: <https://doi.org/10.18524/2413-9998.2014.2/2.180736> [in Ukrainian].

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-01-04

Заводовський І. А.

к. політ. н., докторант,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID: 0009-0003-1689-4731

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ВІДПОВІДАЛЬНОГО ГРОМАДЯНСТВА – ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

24 лютого 2022 р. росія цинічно напала на нашу молоду державу. Ми, українці, у черговий раз переконалися, що воєнна сила навіть у XXI ст. є визначальним чинником міжнародних відносин, а війна залишається жакливим продовженням політики насильницькими засобами.

Безпекове середовище, в якому сьогодні перебуває Україна, стало вкрай вразливим. Ця вразливість є наслідком численних чинників. Відтак, місце традиційних міждержавних конфліктів поступово займають внутрішні та локальні міжнародні конфлікти, причому серед перших переважають так звані конфлікти ідентичності – національні, етнічні, релігійні [6, с. 7]. Небезпека зазначених конфліктів обумовлюється вразливістю сучасних спільнот і нерозвиненістю методів протидії таким загрозам. Найбільшою мірою це стосується поліетнічних країн, їх ще називають «слабкими державами», у яких рівень недовіри суспільних груп одна до одної є високим [6, с. 7].

Процеси реалізації національної безпеки України сьогодні напряду залежать від прийняття відповідних рішень на державному рівні, а життєво важливі національні інтереси нації лежать у площині відповідальності всього українського суспільства. Світовою практикою визнано, що формування національних інтересів – тривалий і суперечливий процес, на який впливають геополітичні реалії, історичні, етнічні, економічні, соціальні, культурні та ментальні чинники, що коригуються відповідно до певної системи цінностей спільноти [6, с. 8].

Українські вчені В. Горбулін та А. Качинський вважають, що у другій половині XX ст. біполярна міжнародна система стримувала такі конфлікти шляхом нав'язування глобального конфлікту – ядерної війни, а на початку XXI ст. система постбіполярна – лише сприяє виникненню та поширенню численних нових форм конфліктів, і вони становлять основну загрозу безпеці Української держави. До таких, зокрема, належать транснаціональні конфлікти – за природні ресурси, екологічні проблеми, ринки збуту тощо, що переходять межі державних кордонів і виходять з-під суверенітету окремих держав. Вирішення таких конфліктів вимагає нових, інколи ще не досліджених і не розроблених підходів, так як їх неможливо вирішити традиційними методами [6, с. 8].

Українські науковці за роки незалежності проявляли значний інтерес до розробки шляхів реалізації національної безпеки своєї держави. Публіку-

валися численні наукові статті [напр.: 8], захищалися дисертації [напр.: 7]. Однак, довгі роки дослідники не звертали належної уваги на чи не найголовніший чинник національної та державної безпеки – формування відповідального громадянства серед українців. У світовому науковому дискурсі на сьогодні наявні окремі розробки, які зможуть допомогти нам реалізувати цей чинник. Зокрема, є цінними напрацювання Р. Дарендорфа, який покладає особливу відповідальність у розбудові інституту відповідального громадянства, на інтелектуалів [1]. Співдиректорка Центру відповідального громадянства та сталого розвитку Університету Мердока (Австралія) Рошель Спенсер разом з колегами дослідила перспективи бізнесу, суспільства та політики щодо відповідального громадянства та корпоративної соціальної відповідальності у майбутньому [5].

Томоакі Міядзакі у своїй дисертації глибоко аналізує концепції, що відображають природу відповідального громадянства в демократичному суспільстві. На його думку, розбудова відповідального громадянства уможливить у майбутньому безпечну і коректну участь громадянина в інтернет-мережі, запобігатиме кіберзлочинності тощо [4, с. 198-200]. Досить широко потрактує відповідальне громадянство М. Брайант: дотримання законів, високі моральні якості, податкова вихованість, турбота про природу, здоровий спосіб життя, волонтерство тощо [2, с. 126-129].

За останні кілька років і українські вчені звернули увагу на феномен відповідального громадянства. Так, доктор філософських наук, завідувач кафедри ЮНЕСКО з наукової освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова Д. Свириденко покладається на потенціал наукової освіти як основний механізм становлення відповідального громадянина в Україні [10, с. 64-65]. Дослідники О. Кивлюк, О. Задорожна, І. Мордоус переконані, що становлення та розвиток відповідального громадянства не обмежується організаційно-управлінськими, юридично-економічними, державно скерованими процесами в контексті правової реальності позитивного права, а потребує консолідації певних сутнісних позицій діалектичної дихотомії природного та позитивного права [9, с. 54-55].

Таким чином, розбудова інституту відповідального громадянства в Україні – це складний і тривалий шлях виховання активних, відповідальних, здатних критично мислити, виробляти і застосовувати інноваційні рішення українців. Ідучи саме цим шляхом, ми зможемо на віки побудувати міцний фундамент національної безпеки України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Dahrendorf, R. (1997). *The Public Responsibility of Intellectuals: Against the New Fear of the Enlightenment*. Dahrendorf R. (eds.) After 1989. St Antony's Series. Palgrave Macmillan, London. URL: https://doi.org/10.1007/978-1-349-25653-2_11 European Commission. *Science Education for Responsible Citizenship* (2015). pp. 8-11. Retrieved from http://ec.europa.eu/research/swafs/pdf/pub_science_education/KI-NA-26-893-EN-N.
2. Bryant, M. (2011). *Case Study: Youth Perceptions Of Citizenship*, Ashland University, 165 с. Retrieved from <http://oaktrust.library.tamu.edu/bitstream/handle/1969.1/ETD-TAMU-2011-08-10015/BRYANT-THESIS.pdf?sequence=2>.

3. Kymlicka, W. (2012). 'Responsible Citizenship'. *Trudeau Foundation Papers*, Vol. 4/2 pp. 55-87. Retrieved from https://www.academia.edu/4486454/Responsible_Citizenship_2012_email_work_card=reading-history.
4. Tomoaki, M. (2020). Digital Mentoring of Young People for Responsible Citizenship: A Case Study of an Organisation Using Twitter. Doctor of Philosophy (PhD) thesis. Retrieved from https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10090824/7/Miyazaki_10090824_Thesis_corrected.pdf.
5. Spencer, R., Paull, M., & Brueckner, M. (2018). Disciplining the Undisciplined?: Perspectives From Business, Society and Politics on Responsible Citizenship, Corporate Social Responsibility and Sustainability.
6. Horbulin, V., & Kachynskyi, A. (2010). Stratehichne planuvannia: vyrishennia problem natsionalnoi bezpeky. Monohrafiia [Strategic planning: solving national security problems. Monograph]. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
7. Zavodovskiy, I. (2016). Ukrainsko-biloruski vidnosyny yak chynnyk bezpeky Balto-Chornomorskoho rehionu [Ukrainian-Belarusian relations as a factor in the security of the Baltic-Black Sea region]. Extended abstract of Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
8. Zavodovskiy, I., & Potiekhin, O. (2007). Alternatyvni shliakhy zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Alternative ways of ensuring the national security of Ukraine]. *Zovnishnia polityka Ukrainy ta Shliakh Krainy do Yevropy - Foreign policy of Ukraine and the country's path to Europe*. 113-123 [in Ukrainian].
9. Kyvliuk, O., Zadorozhna, O., & Mordous, I. (2022). Vidpovidalne hromadianstvo u poniatiino-katehorialnomu poli filosofii prava [Responsible citizenship in the conceptual and categorical framework of the philosophy of law]. *Osvitnii dyskurs : zbirnyk naukovykh prats - Educational discourse: collection of scientific works*, 39 (1-3), 53-62. DOI 10.33930/ed.2019.5007.39(1-3)-4 [in Ukrainian].
10. Svyrydenko, D. (2021). Vidpovidalne hromadianstvo cherez naukovu osvitu: sotsiokulturni mekhanizmy realizatsii v Ukraini [Responsible citizenship through scientific education: sociocultural mechanisms of implementation in Ukraine]. *Vyshcha osvita Ukrainy - Higher Education of Ukraine*, 4, 64-70. DOI 10.31392/NPU-VOU.2021.4(83).07 [in Ukrainian].

НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ. ОСВІТА ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЕФЕКТИВНІ ФОРМИ ТА БЕЗПЕЧНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-02-01

Ковальчук В. М.

Аспірант кафедри менеджменту і публічного адміністрування,
Харківський національний університет міського г
осподарства імені О. М. Бекетова,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-6041-6217

РОЛЬ КОМУНІКАЦІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний стан ринку освітніх послуг в Україні характеризується жорсткою конкуренцією серед закладів вищої освіти. В таких умовах вітчизняні заклади вищої освіти повинні використовувати усі наявні в них ресурси з метою отримання певних конкурентних переваг. Одним з таких видів ресурсів є комунікації.

В загальному розумінні комунікації представляють собою процес кодування й передавання даних від джерела та отримання даних одержувачем повідомлення.

В сучасних умовах господарювання вітчизняні заклади вищої освіти необхідно розглядати як складні соціально-економічні системи які здійснюють свою діяльність в умовах жорсткої конкуренції на ринку освітніх послуг та під впливом численних та швидкозмінних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Зазвичай комунікації в діяльності закладів вищої освіти розглядають як [1]:

- процес обміну інформацією;
- форму зв'язку;
- сукупність інформаційних каналів;
- форму передачі інформації;
- спосіб отримання інформації.

Однак комунікації не розглядають з позицій отримання певного результату. Саме тому пропонується під комунікацією у ЗВО слід розуміти системну взаємодію всіх зацікавлених учасників освітнього процесу на основі обміну даними з ціллю отримання певного економічного результату.

Отже, взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу здійснюється в процесі комунікацій. Саме комунікації є тією ланкою яка пов'язує між собою усіх суб'єктів та об'єктів освітньої діяльності закладів вищої

освіти. В результаті такої взаємодії здійснюється процес передачі інформації щодо діяльності закладів вищої освіти від одного об'єкту до іншого.

Отже, можна відзначити, що комунікації мають важливе значення в діяльності закладів вищої освіти. Роль комунікацій в діяльності вітчизняних закладів вищої освіти полягає у:

- 1) інструмента інтеграції всіх видів діяльності закладів вищої освіти;
- 2) середовища та механізму управління діяльністю закладів вищої освіти;
- 3) засобу забезпечення гнучкості та адаптивності закладів вищої освіти до умов зовнішнього середовища на ринку освітніх послуг;
- 4) інструмента розвитку кадрового та інноваційного потенціалу закладів вищої освіти;
- 5) інструмента формування організаційної культури на основі цілісності цілей та цінностей закладів вищої освіти.

Отже, можна відзначити, що результативність діяльності закладів вищої освіти, їх структурних підрозділів та окремих членів колективу багато в чому залежить від надійності комунікацій [2].

Усе зазначене дозволяє віднести комунікації до стратегічних ресурсів, що мають велике значення для стійкого функціонування вітчизняних закладів вищої освіти. Саме тому вітчизняні заклади вищої освіти повинні спрямовувати зусилля на формування комунікаційної політики та загальної стратегії управління комунікаціями.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Borovyk, M. V. (2019). *Upravlinnja informacijno-komunikacijnym zabezpechennjam stalogo rozvytku zakladiv vyshhoji osvity na zasadakh ekonomiky znanj: teorija ta metodologhija* [Management of information and communication support for the sustainable development of higher education institutions on the basis of the knowledge economy: theory and methodology] monohrafiia. Khark. nats. un-t misk. hosp-va im. O. M. Beketova. Kharkiv : Drukarnia Madryd [in Ukrainian].
2. Sakaliuk, O. O. (2014). *Orhanizatsiia efektyvnoi komunikatsii v suchasnykh zakladakh osvity* [Organization of effective communication in modern educational institutions]. *Nauka i osvita – Science and education*, 6, 197-200 [in Ukrainian].

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-02-02

Афузова Г. В.

к. психол. н., доцент,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-8112-8943

Найдьонова Г. О.

к. психол. н., доцент,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-6679-0469

Кротенко В. І.

к. психол. н., доцент,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-6382-984X

ОСОБЛИВОСТІ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ПЕРШОКУРСНИКІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В ситуації ескалації воєнного конфлікту з боку російської федерації однією з найбільш незахищених соціальних сфер в Україні можна вважати освіту. Особливої уваги як група ризику виникнення відхилень у психічно-му здоров'ї вимагають студенти-першокурсники, які обрали у 2022-2023 навчальному році професійне навчання в українських закладах вищої освіти під час воєнного стану. Ця категорія здобувачів освіти водночас опиняється під впливом першої кризи професійного розвитку особистості (яка вимагає часу для адаптації до умов професійного навчання) і війни як травмівної кризи, що порушує благополуччя будь-якої людини [1].

Разом з тим, наявність певних особистісних ресурсів може значно вплинути як на адаптацію до складної ситуації, так і на подолання її й запобігання її несприятливим наслідкам. Стійкості та саморегуляції особистості в складних ситуаціях сприяють такі психосоціальні чинники як активне подолання, оптимізм, наявність цілей, просоціальна поведінка, соціальна підтримка, а також резильєнтність. Резильєнтність як феномен почала згадуватися у психології з 70-х років ХХ ст. Під нею розуміють «здатність людини повертатися до нормального стану після або під час потрясінь» (Fraser, M. W., Richman, J. M., & Galinsky, M. J., 1999); «динамічний процес, який призводить до адаптації в умовах значних негараздів» (Margalit, M., & Idan, O., 2004); «можливість вистояти перед неприємностями, пройти крізь травми життя» (Connor K.M., Davidson J. R., 2003); «здорове функціонування після сильно несприятливих подій» (Bonnano

Г.А., 2008); «системотворний елемент у структурі життєстійкої особистості, позитивний психічний стан, що спрямовує до адекватної адаптації під час незгод, і, водночас, ресурс, за допомогою якого особистість обирає відповідний тип подолання» [2, с. 110-111].

Зважаючи на це, метою нашого дослідження було визначення особливостей резильєнтності першокурсників українського закладу вищої освіти на етапі адаптації до навчально-професійної діяльності в умовах воєнного стану як передумови збереження психічного здоров'я у складних обставинах.

З метою скринінг-діагностики рівня резильєнтності першокурсників нами була обрана україномовна версія Connor-Davidson Resilience Scale or CD-RISC-10 (адаптація – Н.В. Школіна, І.І. Шаповал, І.В. Орлова, І.О. Кедик, М.А. Станіславчук, 2020). CD-RISC вимірюють резильєнтність «як функцію від п'яти взаємопов'язаних компонентів: особистісної компетентності; прийняття змін та безпечних відносин; довіри / толерантності; контролю; духовних впливів» [2, с. 111]. Проведене дослідження стало можливим завдяки Українській асоціації дослідників освіти за підтримки Європейської асоціації дослідників освіти в рамках реалізації проекту «Розвиток резильєнтності здобувачів першого рівня вищої освіти в умовах воєнного конфлікту на території України».

Відповідно до отриманих результатів ми з'ясували, що у майбутніх фахівців у галузі спеціальної освіти та спеціальної психології на етапі адаптації до освітнього середовища закладу вищої освіти превалує середній рівень резильєнтності (36%). Але, якщо взяти до уваги першокурсників з рівнем резильєнтності нижче середнього (31%) та низьким рівнем (7%) розвитку цього психологічного феномену, їх виявиться більше третини. Подібний рівень резильєнтності відображається у зниженій здатності впливати на складну / нетипову ситуацію, втраті власних ресурсів, ускладненнях при вирішенні нових викликів та питань життя, труднощах адаптації [4].

Рис. 1. Рівень резильєнтності першокурсників на етапі адаптації до навчально-професійної діяльності в закладі вищої освіти в умовах воєнного стану

Джерело: складено авторами

Як демонструють результати дослідження, 38% першокурсників не володіють навичками збереження та підтримки психічного здоров'я, що підтверджується низькими показниками рівня їх резильєнтності. Ми не знайшли аналогічні дослідження ні українських, ні іноземних дослідників, тільки у дослідженні Шамне А. (2018) було відзначено, що на етапі адаптації до умов навчання у ЗВО 23% першокурсників продемонстрували стресостійкість на рівні нижче середнього [5]. Натомість проблема розвитку резильєнтності в умовах воєнного стану, критичної невизначеності та напруги в сучасному суспільстві визнається в усьому світі. Виявлені «значні кореляційні зв'язки між резильєнтністю та емоційним інтелектом, захисними механізмами, самооцінкою та впевненістю у своїй ефективності, позитивними стосунками з оточуючими, типом прив'язаності та характером ранніх дитячо-батьківських стосунків тощо» [3, с. 28]. Відповідно, наступним етапом нашого дослідження буде визначення кореляційних зв'язків між рівнем резильєнтності студентів першого курсу денної форми навчання на етапі адаптації до навчально-професійної діяльності в умовах воєнного стану та їх превалюючими копінг-стратегіями, рівнем толерантності до невизначеності та фундаментальними особистісними характеристиками, які, на нашу думку, впливають на здатність впоратися із складними життєвими обставинами (екстраверсія, дружелюбність, добросовісність, емоційна стабільність та відкритість новому досвіду). Отримані результати можуть бути покладені в основу дієвої психотерапевтичної технології розвитку резильєнтності у зазначеній категорії студентів для опанування навичками збереження психічного здоров'я у складних обставинах і пост-травматичного відновлення за рахунок власних внутрішніх ресурсів.

Отримані результати дослідження у поєднанні з дефіцитом аналогічних репрезентативних даних підкреслюють актуальність обраної для дослідження проблеми. Поглибивши шляхом подальших досліджень уявлення про «слабкі» місця резильєнтності українських першокурсників на етапі адаптації до умов навчання у вищій школі, ми отримуємо ключ до розробки ефективної стратегії їх психологічної підтримки у таких складних життєвих обставинах.

В подальшому у межах проекту «Розвиток резильєнтності здобувачів першого рівня вищої освіти в умовах воєнного конфлікту на території України», на основі отриманих результатів поглибленого вивчення особливостей резильєнтності українських першокурсників на етапі адаптації до навчально-професійної діяльності в умовах воєнного стану планується розробка методичних рекомендацій і апробація програми тренінгу розвитку резильєнтності зазначеній категорії студентів з метою збереження та зміцнення їх психічного здоров'я.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Afuzova, H. V., Naydonova, G. O., & Krotenko, V. I. (2022). Osoblyvosti psyhichnoho zdorovia pershokursnykiv na etapi adaptatsii do profesiinoho navchannia v umovakh voiennoho stanu [Features of The Mental Health of First-Year Students at the Stage of Adaptation to Professional Education Under Martial

Law]. *Habitus*, 41, 278–273. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2022.41.49> [in Ukrainian].

2. Kireieva, Z. O., Odnostalko, O. S., & Biron, B. V. (2020). Psykhometrychnyi analiz adaptovanoi versii shkaly rezylentnosti (CD-RISC-10) [Psychometric Analysis of the Adapted Version of the Resilience Scale (CD-RISC-10)]. *Habitus*, 14, 110-116. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.14.17> [in Ukrainian].

3. Lazos, H. P. (2018). Rezilientnist: kontseptualizatsiia poniat, ohliad suchasnykh doslidzhen [Resilience: Conceptualization of Concepts, Review of Modern Research]. In *Aktualni problemy psykhologii - Actual Problems of Psychology*. (Vol. 3(14)). Vinnitsa: FOP Rohalska I. O., 26 – 64. P. 28 [in Ukrainian].

4. Odnostalko, O. S. (2020). Resursy stiikosti osobystosti v umovakh skladnykh ta netyповykh sytuatsii zhyttia [Resources of Personality Stability in the Conditions of Difficult and Atypical Situations of Life]. Candidate`s thesis. Lesya Ukrainka Volyn National University. Lutsk. [in Ukrainian].

5. Shamne, A. (2018). Stresostiikist ta osoblyvosti adaptatsii studentiv-pershokursnykiv do umov navchannia u zakladakh vyshchoi osvity [Stress Resistance and Features of Adaptation of First-Year Students to The Conditions of Study in Higher Education Institutions]. In *Psykhologhiia stresostiikosti studentskoi molodi* [Psychology of Stress Resistance of Student Youth] (pp. 140–149). Kyiv: Vydavnychiy tsentr NUBiP Ukrainy [in Ukrainian].

НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ. ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: СТАЛІЙ РОЗВИТОК ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-04-01

Бородіна О. М.

к.е.н., доцент
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-9028-8268

Косов О. А.

Аспірант,
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»,
м. Київ, Україна
ORCID: 0009-0005-0848-0007

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Характер управління економічною безпекою підприємств впливає з сутності об'єкта управління – економічної безпеки підприємства, яка має складну структуру і в цілому визначає стан безпеки економічного суб'єкта та можливість його участі у процесі розширеного суспільного відтворення, реалізації цілей та завдань діяльності через призму пристосування до умов зовнішнього середовища та/або часткового впливу на неї [1, с. 20].

В умовах трансформації суспільно-політичного та економічного життя, коли держава вже не може впливати на суб'єктів економічної діяльності директивними методами, мають бути вжиті заходи оптимального впливу на процес суспільного відтворення (макроекономічні параметри, галузеві структури виробництва, ціни та валютно-фінансові потоки) для підтримки економічної безпеки України. Суб'єкти господарювання повинні враховувати відповідні системні показники економічної безпеки. До системи таких макроекономічних показників відносяться: рівень та якість життя; темпи інфляції; рівень безробіття; економічне зростання; дефіцит державного бюджету; державний борг; зв'язок із світовим господарством; стан золотовалютних резервів; існування тіньової економіки [2, с. 30].

Вибудовуючи систему управління економічною безпекою, промислові підприємства виробляють критерії економічної безпеки. Критерій економічної безпеки – це ознака, якою визначаються стан і здатність суб'єкта суспільства протистояти загрозам чи проявам небезпеки.

Наразі перед вітчизняними підприємствами загрози економічного розвитку виникають через довготривалу війну. Війна обмежила потенціал деяких традиційних та нових можливостей промислових підприємств.

1) В Україні ще довго зберігатимуться високі ризики, як через невідомий характер війни (нині ніхто не знає, коли і чим закінчиться війна), так і через можливість відновлення військових конфліктів на території України до створення якісно нової системи гарантій колективної безпеки, що надійно функціонує. Це стримуватиме вільний приплив капіталу в українську економіку.

2) Недостатнє верховенство права та пов'язаний з ним надмірно високий ризик країни значно збільшують необхідну мінімальну очікувану норму прибутковості інвестицій і, відповідно, знижують інвестиційну привабливість.

3) Успадкований від радянських часів надлишковий рівень держави (частка державних витрат у % ВВП) обмежує економічне зростання. Водночас можливість значного фіскального маневру обмежені історично безпрецедентним рівнем державних видатків, який був спричинений нічим не спровокованою війною РФ проти України.

4. Колосальні фінансові витрати, які зазнала Україна, фізичні і юридичні особи, додатково знизили обмежені внутрішні фінансові можливості як банківської системи, фондового ринку, так і державного бюджету, що існували до війни. Вплив цього чинника продовжуватиметься до повного відновлення економіки.

Значні інституційні обмеження включають:

1) Низька лояльність до реформ працівників з активною позицією опору профспілкам, неприйняття профспілками змін і потреб сучасного ринку праці, обмеження можливостей працевлаштування людей з інвалідністю, особливо в умовах збільшення кількості молоді з інвалідністю внаслідок війни;

2) Необхідність суворого дотримання законодавства ЄС (acquis ЄС), повна імплементація acquis ЄС у національне законодавство в, повне конституційне ембарго (конституційна заборона) на прийняття рішень на рівні законів та підзаконних актів, які суперечать праву ЄС. Існує також потреба у «спеціалізованому» рішенні для процесу вступу України до ЄС для вирішення конкретних проблем післявоєнної реконструкції: фінансова підтримка та інституційні інновації.

Серед основних елементів забезпечення управління економічною безпекою підприємств доречно виділити: кодекси та закони, міжнародні та багатосторонні правові акти, стандарти, угоди, положення, статuti та положення підприємства, накази та розпорядження, стандарти, положення, кодекси та ін., які охоплюють функціональні складові економічної безпеки підприємств та бізнес-процеси підприємства [1, с. 65].

Об'єктами управління економічною безпекою підприємств є бізнес-процеси, явища, які відтворюються у функціональних складових економічної безпеки підприємств, з якими вони пов'язані, і відображають стан, структуру та ефективність використання всієї сукупності

ресурсів і можливостей підприємства щодо досягнення цілей його діяльності, відображають спосіб захисту всієї сукупності матеріальних і нематеріальних об'єктів, персоналу. Доцільно стверджувати, що суб'єкти управління економічною безпекою промислових підприємств можуть мати формальну та неформальну організацію, їх склад та структура залежать від організаційно-правової форми, форми власності, масштабу та виду діяльності, галузевого ринку, на якому представлено підприємство, ступеня взаємодії зі стейкхолдерами (діалог за участю з середовищем, інтереси до діяльності підприємства та можливості впливу на його діяльність).

Отже, вироблений з урахуванням визначених критеріїв механізм управління економічною безпекою промислового підприємства сприятиме ефективному результату: усунення несприятливих умов для подальшого розвитку підприємства і підвищення рівня його економічної безпеки, зокрема, за рахунок запобігання загроз, мінімізації небезпек і наслідків виникнення ризиків, використання можливостей, створюваних під впливом об'єктивних економічних законів і встановлених «правил гри на ринку», ресурсів і можливостей підприємства в умовах постійного впливу факторів зовнішнього середовища, формування умов лояльності зацікавлених сторін.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Heiets V. M., Kyzym M. O., Klebanova T. S., Cherniak O. I. (2006). Modeliuvannia ekonomichnoi bezpeky: derzhavy, rehionu, pidpriemstva: monohrafiia [Modeling of economic security: state, region, enterprise]. Kharkiv: «Inzhnek», 240 [in Ukrainian].
2. Kovalenko O. V., Lysenko L. V. (2014) Pidkhody do vyznachennia poniattia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva: [Approaches to defining the concept of economic security of the enterprise]. *zb. nauk. prats Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii – Collection of scientific works of Zaporizhzhya State Engineering Academy*, №1, 28-38 [in Ukrainian].

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-04-02

Власенко Р. В.

к.держ.управління,
завідувач відділу соціальної стратегії
Національний інститут стратегічних досліджень,
Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-9915-8259

Яценко Л. Д.

Головний консультант відділу соціальної стратегії
Національний інститут стратегічних досліджень,
Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-7686-3812

ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ, ЩО ПОСИЛЮЮТЬСЯ В ТРУДОВІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Найбільш ємним, на наш погляд, трактування поняття «економічна безпека» є наступне - «складна багатофакторна категорія, що характеризує здатність національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб і власного населення, і держави, протистояння дестабілізуючій дії чинників, що створюють загрозу стійкому збалансованому розвитку країни; забезпечення кредитоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання» [1, с. 143]. Економічна безпека держави, що виступає основою державності, знаходиться під впливом численних факторів, серед яких значна роль належить соціальним. Адже, провідна роль у відтворенні головної продуктивної сили суспільства – людини належить соціальній сфері, діяльність якої спрямована на формування сприятливих умов для розвитку особистості, забезпечення розвитку трудового, інтелектуального, та споживчого потенціалу суспільства, та тим самим активно впливає на економічний прогрес, забезпечення соціальної стійкості та якості. В свою чергу успішність функціонування соціальної сфери у вирішальній мірі залежить від стану економіки. Тому реалізація завдання щодо забезпечення економічної безпеки держави потребує врахування пливу соціальних факторів, в тому числі негативних.

Підтримання прийнятого рівня економічної безпеки держави потребує постійного спостереження за дією факторів, що здійснюють безпосередній чи опосередкований вплив на її стан, та вчасного реагування на ймовірні чи реальні загрози. Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» загрози національній безпеці це - явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України [2].

З огляду на те, що соціальній сфері належить ключова роль у створення сприятливих умов для розширеного відтворення людського потенціалу, який виступає головним і визначальним фактором економічного зростання. Соціальна сфера будь-якої країни функціонує як багатовимірною системою, що складається з великої кількості різних взаємопов'язаних та взаємозалежних компонентів, дія яких спрямована на реалізацію життєво важливих цінностей та інтересів населення. Вона є рушійною силою інтенсифікації суспільного виробництва, підвищення рівня і якості життя та провідним фактором соціального включення та згуртованості. Цим пояснюється значимість попередження загроз, що виникають в ній, для економічної безпеки держави. Виникнення цих загроз в умовах стрімкої глобалізації та інтеграції є необмеженими у просторі та часі, їх поява та розповсюдження зумовлюється динамічністю, нестійкістю, непередбачуваністю соціально-економічних та політичних змін[3].

Аналіз нинішньої ситуації в Україні показує, що в процесі забезпечення економічної безпеки держави з точки зору соціальної складової особливе занепокоєння викликають загрози, що виникають у трудовій сфері, що виступає ключовою домінантою економічної системи, від її стану безпосередньо залежить продуктивність праці, економічний прогрес, конкурентоспроможність економіки, добробут працюючого населення та загалом суспільний прогрес.

Насамперед, загрозовими для економічної безпеки держави є дисбаланси, протиріччя та асиметрії у сфері прикладання праці, що сприяють поглибленню економічних ризиків, розширенню «поля» сегментів нестабільності, послабленню стійкості економічної системи..

Повномасштабна війна в Україні зумовлює поширення загроз, пов'язаних з втратами трудового потенціалу. За підрахунками міжнародних організацій наразі у світі налічується понад 6,3 млн українських біженців. Половину осіб, які вимушено перебувають за межами країни складають діти, більшість дорослого населення – жінки працездатного віку [4]. Попри те, що більшість біженців планує або вже повертається в Україну, частина осіб ухвалюють рішення на користь постійного проживання за кордоном. Така тенденція посилюватиметься пропорційно до строків воєнних дій. Війна обумовила й незворотні втрати значного числа цивільного населення, в тому числі працездатного віку, яке активно бере участь у бойових діях. Масове переміщення громадян під впливом ризиків війни створило умови для значної трудової мобільності не лише в територіальному, а й у секторальному, кваліфікаційному вимірах. Засади стійкості на ринку праці полягають у забезпеченні продуктивної зайнятості на умовах гідної праці працездатних осіб, у т.ч. ВПО, та створенні умов для зайнятості вимушених переселенців, які повертатимуться з-за кордону. Підвищена трудова та соціальна мобільність також може бути мотиватором для самостійної зайнятості та підприємницької діяльності осіб.

У зв'язку з цим, виникає необхідність: запровадження новітніх гнучких форм зайнятості; адаптації сфери освітньо-професійної підготовки і перепідготовки робочої сили з акцентами на ВПО та осіб, які втратили ро-

боту; запровадження заходів для підтримання дієздатності національної системи соціального захисту, зокрема для внутрішньо переміщених осіб та безробітних.

В сучасних умовах варто наголосити на загрозі зниження рівня гуманітарної інклюзії працездатного населення. Посилення напруження на ринку праці внаслідок війни зумовлює звуження поля прикладання праці, зменшення обсягу пропозиції робочої сили та збільшення навантаження на соціальні фонди. Мінімізація цих викликів потребує орієнтації політики на екстрене забезпечення зайнятості та доходів за умов стабілізації безпеки та соціо-гуманітарної стабільності для груп осіб, що втратили роботу під час війни.

Пом'якшити ситуацію дозволить реалізація заходів щодо забезпечення сприятливих умов для економічної діяльності середнього, малого та мікропідприємництва шляхом запровадження гнучкого регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність; стимулюючих механізмів для започаткування бізнесу та створення нових робочих місць; підтримки самостійної зайнятості. Поряд з цим, зменшенню напруженості у трудовій сфері сприятиме запровадження активних заходів, спрямованих на створення умов щодо відновлення та реінтеграції місцевої економіки приймаючих громад для максимального використання робочої сили

Необхідно відмітити загрози, пов'язані з недостатнім рівнем мобільності та адаптивності робочої сили. В умовах зміни структури економіки, активізації процесів міграції робочої сили та масової реалокації підприємств відбувається посилення галузевих та освітньо-професійних асиметрій ринку праці; звуження можливостей працевлаштування; зниження продуктивності праці; зростання економічної неактивності; зростання чисельності безробітних; зростання вірогідності соціальної ексклюзії на ринку праці; гальмування структурної перебудови; ускладнення процесу покращення якості робочої сили.

Вирішення існуючих проблеми у значній мірі залежить від забезпечення прийнятного рівня мобільності, в тому числі професійної, що лежить в площині ефективності та дієвості соціальних ліфтів. За сучасних умов одним із дієвих соціальних ліфтів є узгодженість та взаємодія ринків праці та освіти. Для розвитку трудової мобільності необхідно удосконалити системний пакет законодавчих та соціально-економічних засобів для формування соціальних ліфтів для активізації участі молоді у суспільно-му житті держави. розвитку її наукового, трудового потенціалу та само-реалізації, забезпечення гідної зайнятості. Реалізація активної політики щодо молодіжної зайнятості з застосуванням прозорих та ефективних механізмів стимулювання роботодавців до працевлаштування молоді, мотивація молодих людей до трудової активності та подолання стереотипних уявлень роботодавців стосовно їх низького професіоналізму має стати пріоритетом державної політики у найближчій перспективі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Zhalilo, YA. A. (2001). Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy v konteksti dosvidu svitovoi spilnoty [National security strategy of Ukraine in the context of the experience of the world community]. Kyiv: Satsanha, 224. [in Ukrainian].
2. About the national security of Ukraine: Law of Ukraine № 2469-VIII -BP. (1996, June 18). Vidomosti Verkhovnoyi Commercial Code Ukraine. (2003, June 29). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Vlasenko, R.V., & Yatsenko L.D. (2023). Sotsialni ryzyky Ukrainy v umovakh viiny ta povoiennoho vidnovlennia [Social risks of Ukraine in the conditions of war and post-war recovery]. *Problemy suchasnykh transformatsii - Problems of modern transformations*, 7, 15-25. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-07-01> [in Ukrainian].
4. UNHCR. Regional Bureau for Europe. Retrieved from <https://data.unhcr.org/en/documents/details/94366>.

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-04-03

Захаркіна Л. С.

к.е.н., доцент,
Сумський державний університет,
м. Суми, Україна
ORCID: 0000-0003-1002-130X

Новіков В. М.

Аспірант,
Сумський державний університет,
м. Суми, Україна
ORCID: 0000-0002-8266-9300

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ НА ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ БІЗНЕСУ

Турбулентні умови функціонування бізнесу з притаманними дестабілізуючими чинниками, що впливають на процес управління, погіршують рівень фінансово-економічної стійкості та структури організації. Економічні, політичні, правові, а також екологічні фактори є вирішальними у впливі на стійкість бізнесу та можливість зростання його вартості [1]. Досліджуючи критичні фактори, що впливають на зростання доходів компанії та її ринкову вартість, дослідники Mishra, S., та Deb, S. G. [2], виділяють такі, як розмір компанії, її прибутковість, а також продуктивність, яка залежить від інвестицій у дослідження та розробки. Крім того, не менш важливими факторами, що впливають на операційні результати бізнесу, є стан ліквідності та якість управління активами. Фактори внутрішньої та зовнішньої турбулентності, які впливають на платоспроможність та процес зростання вартості підприємства, можна класифікувати згідно з таблицею 1.

Окрім вищезазначених, не менш важливими є фактори, пов'язані з інноваційно-інвестиційною складовою бізнесу. Якщо говорити про інноваційну складову, то факторами турбулентності в процесі ринкового зростання бізнесу є відсутність можливостей для проведення технологічного оновлення виробничого обладнання та впровадження власних інноваційно-технічних розробок. Що стосується інвестиційної складової, то внутрішніми факторами турбулентності в даному випадку є невинувато високий рівень капітальних витрат у процесі проектної діяльності через низьку якість управління інвестиціями, що виражається у негативному грошовому потоці, відсутності запланованих обсягів прибутку за вже реалізованими інвестиційними проектами [3, с. 524].

Швидка адаптація бізнесу до турбулентних ринкових умов можлива за рахунок активізації інноваційних технологій, шляхом впровадження фундаментальних трансформацій існуючих форм і методів управління підприємством. Серед інструментів, що дозволяють підвищити рівень

фінансово-економічної та організаційної стійкості бізнесу в умовах турбулентності та зниження загальної ефективності під впливом дестабілізуючих факторів, пропонуються: підвищення продуктивності праці за рахунок удосконалення соціальних стандартів підтримки працівників, зміна підходів до управління активами впровадження нових технологій та інновацій у процес модернізації засобів виробництва [1].

Таблиця 1

**Класифікація факторів, що викликають турбулентність
у бізнес-середовищі організації**

Фактори	Причини виникнення внутрішньої нестабільності	Наслідки для бізнесу
Управлінський	Нездатність менеджменту мислити стратегічно, нерозуміння сучасних тенденцій розвитку соціально-економічних та технологічних процесів, з низькою професійною компетентністю відповідальних осіб.	Низька якість місії і стратегії підприємства, та його управлінських рішень. Керівництво не в змозі адаптуватися до зовнішніх умов діяльності. Найбільш економічно привабливі для компанії клієнти та кредитори втрачають зацікавленість у співпраці через зриви у термінах та зростанні випадків невиконання зобов'язань.
Виробничий	Технологічна відсталість засобів виробництва. Високий рівень зносу обладнання, низький рівень контролю та невідповідність стандартам якості продукції. Економічно необґрунтоване, з точки зору логістики, місце розташування виробництва. Низький рівень культури виробництва.	Зниження якості та конкурентоспроможності готової продукції та, як наслідок, платоспроможності бізнесу. Недотримання екологічних вимог, технічних та естетичних стандартів у процесі господарської діяльності, що, серед іншого, негативно впливає на зростання вартості бізнесу.
Фінансовий	Недопрацьована фінансово-економічна стратегія, висока вартість позичкового капіталу, частка якого в структурі балансу переоцінена. Невигідні умови щодо залучення позичкового капіталу в процес організації фінансово-господарської діяльності.	Швидке скорочення оборотних активів і зростання запасів з тривалим періодом обертання. Зниження темпів виробництва та обсягу виручки, збільшення дебіторської заборгованості, зниження загального рівня оборотності капіталу та ліквідності балансу, підвищення фінансових ризиків.
Соціально-економічний	Недосконала система найму працівників та незадовільне фінансове забезпечення, затримки виплат і відсутність можливостей кар'єрного зростання.	Зниження мотивації та моральної складової у здійсненні трудової діяльності через низьку якість соціального забезпечення, від чого погіршується якість виконання професійних обов'язків.
Ринковий	Зміна кон'юнктури ринку щодо співвідношення попиту і пропозиції на товари і послуги. Проведення необдуманого цінової політики, що виявляється у невідповідності ціни та якості одиниці товару.	Низький рівень охоплення ринків власною продукцією. Втрата ринків збуту та клієнтів через відсутність програм стимулювання; розрив господарських зв'язків з партнерами внаслідок банкрутства або втрати платоспроможності.

Джерело: складено автором на основі [3]

Процес адаптації бізнесу, на думку авторів з [4], являє собою пристосування до зовнішніх деструктивних факторів, що впливають на якість управління, і можливість використовувати такий вплив для посилення власного виробничо-економічного потенціалу. Переважаюча конкурентоспроможність є основною метою адаптивного менеджменту, яка передбачає дотримання узгодженої стратегії розвитку, впровадження антикризового регулювання, та за необхідності здійснювати диверсифікацію продукції [4]. Життєво важливим для забезпечення процесу зростання вартості бізнесу є застосування комплексу превентивних та стабілізуючих заходів, що складаються з економічних, соціальних, фінансових, інноваційних та виробничих інструментів реагування з метою недопущення погіршення якості управління та гарантування фінансової безпеки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Nechai, A. M., & Shkrobot, M. V. (2020). Pryntsypy ta instrumenty zabezpechennia stiikosti pidpriemstva v umovakh turbulentnoho seredovyscha [Principles and instruments of enterprise sustainability under the turbulent environment]. *Aktualni problemy ekonomiky ta upravlinnia - Actual problems of economy and management*, 14. Retrieved from <http://ape.fmm.kpi.ua/issue/view/10682> [in Ukrainian].
2. Mishra, S., & Deb, S. G. (2018). Predictors of firm growth in India: An exploratory analysis using accounting information. *Cogent Economics & Finance*, 6(1), 1553571. DOI: <https://doi.org/10.1080/23322039.2018.1553571>
3. Kostakova, L. (2020). Chynnyky vynyknennia kryz na pidpriemstvi. Innovatsiyni rozvytok ta bezpeka pidpriemstv v umovakh neoindustrialnoho suspilstva. [Factors of crises at the enterprise. Innovative development and security of enterprises in the conditions of a neo-industrial society]. *Mizhnarodna naukovopraktychna konferentsiia «Innovatsiyni rozvytok ta bezpeka pidpriemstv v umovakh neoindustrialnoho suspilstva» - International scientific and practical conference «Innovative development and security of enterprises in the conditions of a neo-industrial society»* (Lutsk, October 22-27, 2020) (pp. 523-525). Lutsk : «Volyn National University named after Lesya Ukrainka» [in Ukrainian].
4. Terletska, Yu., Danyliuk, M., & Mazhar, M. (2021). Adaptatsiia yak stratehichnyi vektor upravlinnia pidpriemstvom v umovakh turbulentnosti zovnishnoho seredovyscha. [Adaptation as a strategic vector of enterprise management in conditions of turbulence in the external environment]. *Molodyi vchenyi - Young scientist*, 1 (89), 202-206. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-1-89-41> [in Ukrainian].

Обіход Т. В.

к. фіз.-мат. н., доцент,
Київський університет ринкових відносин,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-1103-4006

Бородіна О. М.

к.е.н., проректор,
Київський університет ринкових відносин,
м. Київ, Україна

РОЛЬ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ

Прийняття рішень в економіці щодо функціонування галузей або діяльності підприємств, розподілу ресурсів, вивчення ринкової кон'юнктури, прогнозування певних тенденцій в майбутньому, неможливі без попереднього моделювання процесу або його частин. Мінливість економічних умов, конкуренція, вимагають вміння розв'язувати економічні проблеми із застосуванням системного аналізу, математичного моделювання і комп'ютерної техніки [1].

Важливу роль в економіці відіграють наступні методи [2]:

1. Моделювання: застосовуються різні математичні методи, такі як статистика, оптимізація, теорія ігор та інші, щоб розробляти моделі, які можуть допомогти зрозуміти та пояснити економічні процеси;
2. Аналіз даних: в економіці часто використовується велика кількість даних і математика допомагає обробляти та аналізувати ці дані;
3. Оптимізація: теорія оптимізації використовується для знаходження оптимальних рішень та визначення ефективності використання ресурсів;
4. Фінансова математика - це область, яка використовує математичні методи та моделі для аналізу та вирішення фінансових завдань. Наведемо основні аспекти фінансової математики:
 - а. Оцінка активів: моделі для оцінки вартості фінансових активів, таких як акції, облігації, опціони та ін. Використовуються різні статистичні методи та моделі, наприклад модель оцінки Black-Scholes, щоб визначити ціну активу та ризик пов'язаний з ним;
 - б. Управління ризиками: розробляються методи для вимірювання ризику та створення портфелів, які можуть мінімізувати втрати за зміни ринкових умов. Відомим інструментом управління ризиками є модель Value-at-Risk (VaR);
 - в. Інвестиційне прийняття рішень: використовуються моделі портфельного управління, оптимізація та інші методи визначення найбільш ефективного способу розподілу коштів.

Під час воєнних дій математика залишається важливим інструментом в економічному аналізі та плануванні. Перелічимо деякі галузі математичного планування та аналізу:

1. Бюджетне планування: визначення бюджетних пріоритетів і розподілу ресурсів у період військових дій. Вони дозволяють оцінити витрати на озброєння та постачання, а також визначити оптимальні стратегії фінансування;

2. Моделювання військових операцій, оскільки дозволяють оцінювати ймовірність успіху певних стратегій, оптимізувати маршрути руху військ та розподіл ресурсів, а також прогнозувати можливі наслідки воєнних дій;

3. Аналіз даних: під час військових дій збирається велика кількість даних, включаючи інформацію про економічні та торгові потоки, ціни на товари та послуги, фінансові механізми тощо. Математичний аналіз цих даних дозволяє виявити закономірності та тренди, побудувати прогнози та прийняти обґрунтовані економічні рішення на основі наявної інформації.

У період воєнних дій фінансові операції перебувають під загрозою ризику. Математичне моделювання та аналіз ризику дають змогу керувати фінансовими операціями. Ось кілька способів, як математика може бути важливою для управління ризиками в економіці під час бойових дій:

1. Оцінка ризику: моделювання волатильності ринку, оцінка ймовірності виникнення різних сценаріїв, облік кореляції між різними активами тощо. Такі оцінки ризику допомагають приймати поінформовані рішення про управління портфелем та хеджування ризиків.

2. Моделювання варіантів сценаріїв: знання різних сценаріїв допомагає прогнозувати можливі ризики та вживати заходів для їхнього управління. Наприклад, можливе використання моделей стохастичних процесів для моделювання невизначеності та мінливості цін на активи.

3. Розробка стратегій управління ризиками: математичні методи, такі як теорія оптимального портфеля, використовуються для розробки стратегій управління ризиками.

Важливу роль у економічній діяльності суб'єктів господарювання країни відіграє ціна на товар чи послугу. На значення ринкової ціни впливають різноманітні фактори, це і конкуренція, і монополія, державне регулювання, інфляція, зовнішні чинники, що істотно і динамічно змінюють цінову величину. Тому єдиний висновок, який буде корисним для подальшого дослідження, пов'язаний із набором окремих даних, представлений з певною похибкою у вигляді окремих областей, які не перетинаються, що наведено на рис. 1. Рис. 1а) представляє зображення окремих подій у вигляді функції, $y = f(x)$, на 1б) зображено окремі події від одного параметру, $y = f(x)$, із околицями похибок, на 1в) представлено двовимірну функцію $z = f(x, y)$ із околицями похибок. Зрозуміло, що існують багатопараметричні залежності, але графічне зображення таких залежностей в тривимірному випадку є неможливими.

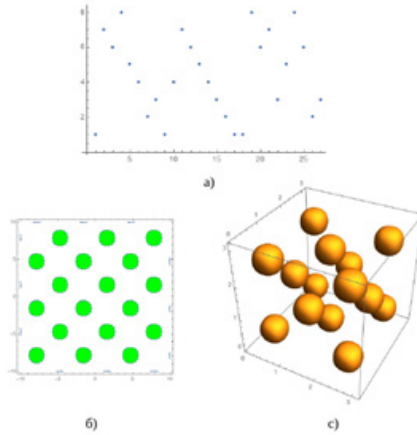

Рис. 1. Схематичне представлення окремих подій у вигляді точок на а) площині; точок із околицями похибок на б) площині в) в просторі

Джерело: складено авторами

У визначенні топологічних просторів визначну роль мають три аксіоми. Серед них найважливішими є метризовані простори, деякі з яких задовольняють аксіоми Хаусдорфа [3]. Топологічний простір X має назву хаусдорфового, якщо будь-які дві його різні точки $x, y \in X$, мають непересічні околиці точок, $U(x) \cap U(y) = \emptyset$. Відомий факт, що дискретний простір є хаусдорфовим. Наслідок цього факту є єдиність межі: в хаусдорфовому просторі послідовність точок має не більше однієї межі за умови, що всі компоненти простору сходяться до цієї межі починаючи з деякого компонента. Отже, якщо ми маємо насичений простір даних, то він буде збігатися до деякої межі, що продемонстровано на рис. 2.

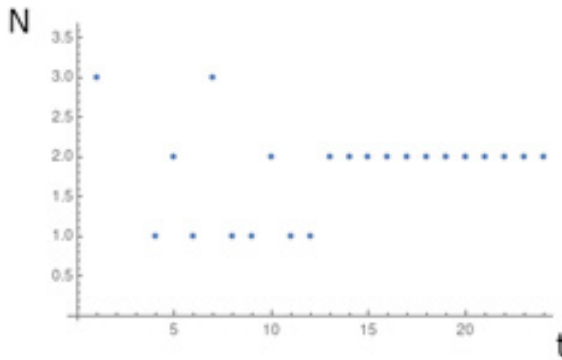

Рис. 2. Зображення кількості продукції N від часу t у вигляді послідовності, що збігається до 2

Джерело: складено авторами

При виконанні описаних умов, коли з часом t кількість N збігається до певного числа, як це зображено на рис. 2, достатньо визначити межу хаусдорфового простору, яка є *єдиною* і можна відповідно, прогнозувати це число як найбільше значення при визначенні економічних показників (наприклад, кількість виробленої, вирощеної або перевезеної продукції). Таким чином, можна швидше робити висновки про якість чи продуктивність праці, її передбачуваність і перспективи, маючи певну «межеву» інформацію. Цей висновок буде впливати на рішення щодо конкурентоспроможності підприємства, його стійкості до зовнішніх впливів і подальшого його вдосконалення.

Результатом наших досліджень є виявлення важливості економіко-математичного аналізу як для вирішення глобальних проблем в період воєнних дій, так і при визначенні економічних показників зокрема. При цьому важливо вміти використовувати не тільки відомі методи моделювання, аналізу даних, фінансового управління, а і окремі розділи математики, зокрема, топології.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ivashchuk, O. T. (Red.). (2008). Ekonomiko-matematyчне modeliuвання: Navchalnyi posibnyk [Economic and Mathematical Modeling: A Primer.]. Ternopil: TNEU «Ekonomiczna dumka». [in Ukrainian].
2. Barankevych, M. M., & Antoniv, V. B. (2009). Vstup do matematychnoi ekonomiky. Fundamentalni modeli: Navchalnyi posibnyk [Introduction to mathematical economics. Fundamental models: Study guide.]. Drohobych: Vydavnytstvo «Kolo». [in Ukrainian].
3. Jengel'king, R. (1986). Obshhaja topologija [General Topology]. Moskva: Mir. [in Russian].

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-04-05

Калинка А. К.

канд. с.- г. наук, старший науковий співробітник,
Буковинська державна сільськогосподарська дослідна станція ІСГ КР НААН,
м. Чернівці, Україна

Лесик О. Б.

канд. с.- г. наук, старший науковий співробітник,
Буковинська державна сільськогосподарська дослідна станція ІСГ КР НААН
м. Чернівці, Україна
ORCID: 0000-0002-0593-1416

ВИРОБНИЦТВО ЯЛОВИЧИНИ З МАЛОЮ СОБІВАРТІСТЮ В ПЕРЕДГІРСЬКІЙ ЗОНІ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ БУКОВИНИ

В сьогоденні в реаліях війни однією з головних проблем в державі є формування української ринкової соціально орієнтованої економіки з підвищенням її ефективності господарювання, що є актуальним в зоні Карпат. Це є основним з елементів виробничої діяльності, як показник собівартості продукції у виробництві яловичини в зоні Карпат [1, с. 275, 2, с. 351, 3, с. 147, 4, с.351, 5, с.375].

Оскільки при виробництві, де основним критерієм оцінки ефективності виробничих витрат є собівартість продукції, яка включає лише частину повних витрат на виробництво її продукції, в якій відображаються затрати живої праці тільки в розмірі заробітної плати, яка не включає дооцінку праці на суспільство.

Так для оцінки ефективності суспільних витрат і вирішення ряду важливих економічних завдань, поряд з аналізом собівартості, виникає потреба в розрахунку та аналізі повних суспільних витрат виробництва продукції. Звідси вихідною базою для обліку всієї суспільної праці в сільському господарстві, як і в інших галузях народного господарства, є виробнича калькуляція собівартості продукції, то для розрахунку повних витрат виробництва використовуються статистичні дані про собівартість продукції.

Отже, резерви збільшенні обсягу виробництва продукції на наявних виробничих потужностях зростають тільки змінні витрати (пряма оплата праці робітників, прямі матеріальні витрати), сума ж постійних витрат, як правило, не змінюється, унаслідок чого знижується собівартість виробів. При аналізі витрат та виявленні резервів зниження собівартості треба враховувати, що не всі витрати змінюються пропорційно зміні обсягу виробництва продукції. Залежність між виходом продукції і витратами проявляється в тому, що збільшення виходу продукції зменшує частку умовно-постійних витрат, які припадають на одиницю продукції, а отже, на її собівартість.

В зв'язку з цим нами зроблений аналіз собівартості де найбільшу питому вагу в структурі собівартості яловичини займають корми. В середньому за період 2017 – 2018 роки вони становлять:

$$[(38,6 \%) + (53,06) + (31,21) + (48,94) + (46,16)] / 5 = 43.59 \%,$$

Як видно з попереднього розрахунку, в середньому за аналізом витрати на корми, які займають 43,59 %, що є суттєвим у структурі собівартості яловичини та доведено, що доцільним більш детально буде виявити та оцінити резерви зниження собівартості яловичини за рахунок виявлення резервів кормів.

Для цього основними кормами, що використовуються для годівлі худоби відносять солому, сіно, сінаж, силос, зелені корми та концентровані корми. Так зниження витрат соломи на 1 тону яловичини складає суму відхилень фактичних показників від планових за рахунок кількості та за рахунок ціни, що складає: 0,75 грн. + 1,23 грн. = 1,98 грн.

Тут резерв зниження витрат сіна виявився лише за рахунок кількості і становить 50 грн. на 1 тону яловичини, а на другому місці за величиною резерву зниження витрат кормів знаходиться силос, який в сумі за рахунок кількості та ціни становить відповідно 97,14 грн. та 27,9 грн. і нами обчислено загальний резерв зниження витрат кормів за рахунок фактору "силос" на 1т. яловичини : 97,14 грн. + 27,9 грн. = 125,04 грн. Найбільший розмір резерву зниження витрат кормів можливий за рахунок зелених кормів, що становить відповідно за рахунок кількості та ціни 395,58 грн. та 4,33 грн., на 1 т. яловичини:

$$395,58\text{грн.} + 4,33 \text{ грн.} = 399,91 \text{ грн.}$$

Звідси зниження витрат концентратів можливий лише за рахунок ціни і становить 38 грн. на 1 тону яловичини. Зараз можна підрахувати загальний резерв зниження собівартості 1 тонни яловичини за рахунок кормів:

$$1,98 \text{ грн.} + 50 \text{ грн.} + 125,04 \text{ грн.} + 399,91\text{грн.} + 38 \text{ грн.} = 614,93 \text{ грн.}$$

Тут можливим резервом зниження собівартості 1 тонни яловичини являється основна заробітна плата, яка в структурі собівартості займає 2- місце.

Тому економію витрат на оплату праці можна розрахувати помноживши різницю між трудоємністю в базовому (2017 рік) та звітному (2018 рік) роках на рівень середнього денної заробітної плати та на кількість тонн яловичини, вирощеної у 2018 році. Отже трудоємність це є економічний показник, який характеризує затрати робочого часу на виготовлення одиниці продукції, (в нашому випадку, на вирощування 1 тонни яловичини) відображає ефективність затрат живої праці й безпосередньо пов'язаний із собівартістю продукції.

У 2017 році трудоємність в діючому та чинному в Україні ДП ДГ «Чернівецьке» становила 365 люд/год, а в 2018 – 371 люд/год. Середньогодинна оплата праці у 2018 році становила 22,2 грн. за 1 годину. Маючи всі необхідні дані, можна розрахувати економію затрат на оплату праці: (371 люд. год. – 365 люд. год.) 22,2 грн. = 170,2 грн.

Тут зниження інших статей витрат можна обчислити виходячи з да-

них структурного аналізу виробничої собівартості яловичини, що є енергетичними витратами в 2017р., які становили 0,18 тис. грн. за 1 тону яловичини, що на 0,05 тис. грн. на 1 т менше ніж у 2018 році, де відхилення становить:

0,23 тис. грн. – 0,18 тис. грн. = 0,05 тис. грн. = 50 грн.

Ще одним важливим резервом зниження собівартості продукції виступають відрахування на соціальні заходи. У 2007 році вони склали 0,37 тис. грн. на 1 тону яловичини, у 2018 році – 0,53 тис. грн. Збільшення суми відрахувань на соціальні заходи пов'язане із збільшенням суми заробітної плати працівників ДПДГ “Чернівецьке” де резерв зниження собівартості яловичини за рахунок амортизаційних витрат становить:

0,53 тис. грн. – 0,37 тис. грн. = 0,16 тис. грн. = 160 грн.

Так резерв зниження собівартості 1 тонни яловичини завдяки зміні суми амортизаційних відрахувань можна розрахувати виходячи з даних структурного аналізу виробничої собівартості 1 тонни яловичини. В 2017р. на 1т. яловичини було витрачено 0,65 тис. грн. амортизаційних відрахувань, а у 2018р.і – 0,98 тис. грн. з резервом зниження амортизаційних відрахувань на 1т. яловичини становить:

0,98 тис. грн. – 0,65 тис. грн. = 0,33 тис. грн. = 330 грн.

Витрати на утримання та експлуатацію обладнання також слугують резервом зниження собівартості яловичини. Так, у 2017 році їх сума становила 0,17 тис. грн., а у 2018 році – 0,28 тис. грн. Тут резерв зниження собівартості продукції за рахунок витрат на утримання та експлуатацію обладнання становить:

0,28 тис. грн. – 0,17 тис. грн. = 0,11 тис. грн. = 110 грн.

Визначено основні резерви зниження собівартості 1 т яловичини становить в грн.: корми - 614,93, заробітна плата -25,02, енергетичні витрати -50, Відрахування на соціальні заходи -160, амортизаційні відрахування -330, витрати на утримання та експлуатацію обладнання -110, що становить всього 1289,95грн. Отже зниження собівартості яловичини можливе за рахунок збільшення обсягу виробленої продукції. Це зниження відбувається за рахунок економії умовно-постійних витрат. Але, у нашому випадку, це є неможливим, оскільки обсяг виробництва яловичини знизився у порівнянні з 2017 роком з 51 тонною до 39 тонн.

В дослідженнях визначено, що до резервів, використання яких не потребує додаткових витрат (це по суті організаційні упущення), можна віднести втрати робочого часу, пов'язані з низьким рівнем технологічної і трудової дисципліни, не оптимальністю навантаження тварин на працівника галузі, марнотратством і безгосподарністю у витрачанні ресурсів і в першу чергу кормів, недотриманням кошторису накладних витрат та інше.

Як досліджено, що частіше собівартість формується під впливом кількох факторів, і для виявлення їх кількісного впливу застосовують виробничі функції в яких виступає собівартість одиниці продукції, а факторами можуть бути: продуктивність тварин, затрати праці і кормів на голову тварин, оплата відпрацьованої години, собівартість кормової та спеціалізація підприємства з виробництва аналізованого виду продукції.

Тому для зниженні собівартості яловичини в ДП ДГ «Чернівецьке» можна досягти за рахунок введення заходів, які дозволяють удосконалення формування витрат на виробництво продукції з таким заходом – процес управління витратами виробництва, який має комплексний характер та містить такі складові, як прогнозування, планування, нормування витрат, облік витрат та калькулювання виробничої собівартості, аналіз і контроль за формуванням виробничих витрат. В зв'язку з цим усі ці складові є традиційними для підприємства та мають стандартизований характер, що управління з витратами виробництва, що містить такі складові, як система своєчасного виробництва, використання обмеженої собівартості, калькулювання на основі виробничої діяльності та контроль за рівнем витрат, що дає змогу простежити поведінку витрат по підприємству, в окремих підрозділах та в переліку статей витрат.

Таким чином за результатами досліджень встановлено, що скорочення в господарстві витрат на виробництво та реалізацію продукції, тобто зниження її собівартості є одним із факторів збільшення прибутку від їх реалізації де в господарстві прибуток зріс на 1,03 тис. грн.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Andriychuk, A. G. (2002). Economics of agrarian enterprises. Kyiv: Higher School [in Ukrainian].
2. Bandar, I. Yu., & Pakhomov, V. I. (2000). Management of production costs and production costs: Training. help. Kyiv [in Ukrainian].
3. Boychuk, I. M. (2002). Enterprise economics: Education. Kyiv: Atika [in Ukrainian].
4. Maniv, Z. O., & Lutskyi, I. M. (2004). Enterprise economics: Study guide. Kyiv Knowledge [in Ukrainian].
5. Petrovych, I. M. (2000). Economics of production entrepreneurship. Education. Lviv: Oskart. [in Ukrainian].

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-04-06

Крупіна С. В.

к.е.н., доцент,
Одеський національний технологічний університет,
м. Одеса, Україна
ORCID: 0000-0002-3929-1779

Сулов Д. О.

Магістрант,
Одеський національний технологічний університет,
м. Одеса, Україна

ОСНОВНІ ЗАСОБИ ПІДПРИЄМСТВА, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ

Основні засоби підприємства – це сукупність матеріально-речових цінностей, які діють у натуральній формі тривалий час у сфері матеріального виробництва та в невиробничій сфері, а вартість їх зменшується у зв'язку з фізичним та моральним зносом.

Підвищення ефективності використання основних засобів може відбуватися в процесі інтенсивного відтворення та використання існуючих та діючих основних засобів підприємства.

Метою діяльності будь-якого підприємства є виробництво та реалізація продукції (надання послуг, виконання робіт) запланованого обсягу та якості за певний проміжок часу.

Проблеми ефективності використання та відтворення основних засобів підприємства є актуальними для будь-якого підприємства у сучасних умовах господарювання незалежно від його основної діяльності.

Сьогодні вартість сучасних інноваційних та менш енерговитратних основних засобів, що потрібні для процесу виробництва дуже висока, це ускладнює для підприємства своєчасність їх оновлення. Відсутність достатнього та своєчасного оновлення активної частини основних засобів підприємства не дозволяє йому суттєво підвищувати продуктивність праці та поліпшувати конкурентні переваги підприємства на ринку.

Відтворення основних засобів повинно підвищувати ефективність їх використання, якщо це не відбувається, то таке відтворення не є раціональним та не потрібно підприємству витратити на це гроші.

Суттєвий вплив на рівень економічних і соціальних показників розвитку країни, підвищення конкурентоспроможності української продукції надає технічний стан основних засобів.

Сьогодні можна виділити наступні основні проблеми нездійснення підприємствами оновлення основних засобів (рис. 1).

Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів підприємства класифікують у двох напрямках: інтенсивні та екстенсивні.

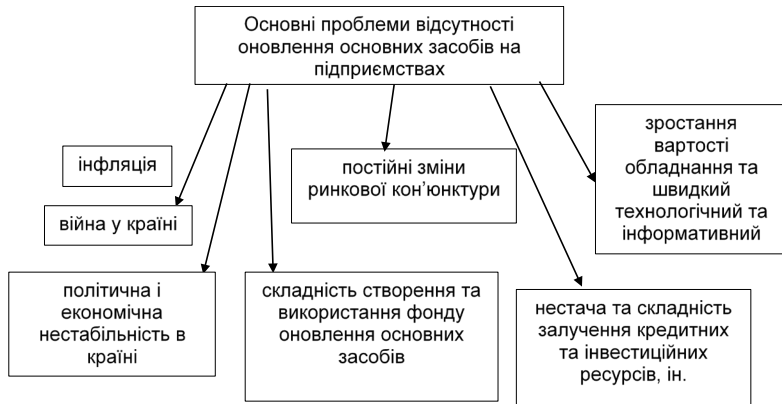

Рис. 1. Основні проблеми нездійснення підприємствами оновлення основних засобів

Джерело: складено авторами

Для підприємств для ефективного економічного розвитку головним є процес поліпшення використання та відтворення їх основних засобів.

Основними напрямками є:

- зменшення кількості недіючого устаткування, за рахунок виведення з експлуатації зайвого і непродуктивного обладнання та впровадження в виробництво придбаного, але ще не встановленого обладнання.

- поліпшення екстенсивного завантаження, що досягається за рахунок підвищення коефіцієнта змінності роботи обладнання та скорочення простоїв.

- раціональне використання внутрішніх організаційних резервів підприємства.

- підвищення якості ремонтного обслуговування основних засобів та технічного рівня їх забезпеченості.

- покращення організації та управління виробництвом.

- удосконалення технологічної структури основних засобів.

- використання прогресивних напрямів відтворення основних засобів підприємств через їх реконструкцію, технічне переоснащення, модернізацію.

- впровадження додаткового обладнання.

- покращення якості сировини, що використовують.

- покращення амортизаційної політики держави та ефективна її реалізація на підприємстві.

Дослідження теорії управління та використання основних засобів показали, що вони є головною частиною матеріально-технічної бази будь-якого підприємства, галузі та промисловості. Зростання ефективності використання основних засобів дозволяє збільшити економічний потенціал і виробничі можливості галузі, підвищити технічний рівень виробництва та стан підприємства, за допомогою чого можна підвищувати темпи виробництва продукції, що сприяє вдосконаленню системи господарування.

Можна зробити висновок, що для того, щоб використання та відтворення основних засобів було економічно вигідним та ефективним, необхідно підтримувати його технічний стан, залучати фахівців для ремонтних робіт; досліджувати стан ринків виробництва та реалізації продукції; залучати спеціалістів з маркетингу; підвищувати рівень спеціалізації виробництва; застосовувати інноваційні технології та ін.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Pro zatverdzhennia Natsionalnogo polozhennia (standartu) bukhalterskoho obliku: Zakon Ukrainy vid 31 hrudnia 1999. N 318 [On the approval of the National regulation (standard) of accounting The Law of Ukraine from December 31 1999. N 318]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> [in Ukrainian].
2. Podatkovi Kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 23 hrudnia 2010. N 2755-VI [Tax Code of Ukraine from December 23 2010. N 2755-VI]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-04-07

Сук П. Л.

д.е.н., професор,
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природоко-
ристування України “Ніжинський агротехнічний інститут”,
м. Ніжин, Україна
ORCID: 0000-0002-8556-7123

РОЗПОДІЛ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ЗА МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Окремим видом витрат, що виникає в одному періоді, а включається до складу витрат в наступних періодах є витрати майбутніх періодів (далі – ВМП). Їх потрібно розподіляти між послідовними періодами. Для цього використовують відповідні методи. Одним із таких методів може бути метод на основі податку на додану вартість.

Податок на додану вартість – це непрямий податок, який входить в ціну товарів (робіт, послуг) та сплачується покупцем, але його облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець (податковий агент) [1].

Податок на додану вартість встановлений Податковим кодексом України. Ставка податку на додану вартість становить 20% від об'єкта оподаткування (продажу товарів, робіт, послуг).

Податковим кодексом України по окремих видах доходів встановлені також інші розміри ставок податку на додану вартість: 14 %, 7 % та 0 % [2].

Податок на додану вартість відображається у складі доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), від нього залежить, а тому може бути базою для використання відповідного методу розподілу ВМП.

Податок на додану вартість обліковують на рахунку 64 “Розрахунки за податками й платежами”, а також на таких субрахунках до нього:

641 “Розрахунки за податками”;

643 “Податкові зобов'язання”;

644 “Податковий кредит”.

На субрахунку 641 ведеться облік податків, які нараховуються та сплачуються відповідно до чинного законодавства (наприклад, податок на додану вартість).

На субрахунку 643 ведеться облік суми податку на додану вартість, визначену, виходячи із суми одержаних авансів (попередньої оплати) за готову продукцію, товари, інші матеріальні цінності та нематеріальні активи, роботи, послуги, що підлягають відвантаженню (виконанню).

На субрахунку 644 ведеться облік суми податку на додану вартість, на яку підприємство набуло право зменшити податкове зобов'язання [3; 4].

Дані про суми податку на додану вартість можуть братись з бухгалтерського обліку, податкової, статистичної або фінансової звітності.

Річна сума розподілу ВМП за методом на основі податку на додану вартість вираховується як добуток суми розподілу ВМП, та коефіцієнта розподілу ВМП, який визначається шляхом ділення податку на додану вартість за відповідні періоди на плановий обсяг податку на додану вартість за період розподілу.

Розраховують розподіл ВМП за методом на основі податку на додану вартість за формулами:

$$\text{ПДВ} = \text{ВЦ} \times \text{СПДВ},$$

де ПДВ – податок на додану вартість; ВЦ – відпускна ціна; СП – ставка податку на додану вартість.

$$\text{РСРВМП} = \text{СРВМП} \times \text{КРВМП},$$

де РСРВМП – річна сума розподілу ВМП; СРВМП – сума розподілу ВМП; КРВМП – коефіцієнт розподілу ВМП.

$$\text{КРВМП} = \text{СПДВ} : \text{ПСПДВ},$$

де СПДВ – сума податку на додану вартість за окремі періоди; ПСПДВ – планова сума податку на додану вартість за увесь період.

Використовується також інший варіант обрахунку методу розподілу ВМП на основі податку на додану вартість:

$$\text{РСРВМП} = \text{СПДВ} \times \text{КРВМП};$$

$$\text{КРВМП} = \text{СРВМП} : \text{ПСПДВ}.$$

Метод розподілу ВМП на основі податку на додану вартість можна розраховувати за двома способами, а саме: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

На прикладі представлено розрахунок розподілу ВМП за методом на основі податку на додану вартість.

Приклад. Сума ВМП – 54000 грн, строк розподілу – 7 років. Протягом періоду розподілу очікується отримати 183000 грн податку на додану вартість, у тому числі: за 1-й рік – 80000 грн, за 2-й рік – 43000 грн, за 3-й рік – 32000 грн, за 4-й рік – 28000 грн.

Вирахуємо коефіцієнт розподілу ВМП: за 1-й рік – 0,4372 (80000 : 183000 = 0,4372), за 2-й рік – 0,2350 (43000 : 183000 = 0,2350), за 3-й рік – 0,1748 (32000 : 183000 = 0,1748), за 4-й рік – 0,1530 (28000 : 183000 = 0,1530).

В таблиці 1 розглянуто розподіл ВМП за 1-м способом (від початкової суми ВМП) методу на основі податку на додану вартість, а в таблиці 2 – за 2-м способом (від залишкової суми ВМП) цього методу.

З даних таблиць 1 і 2 видно, що використання 1-го способу (від початкової суми ВМП) методу на основі податку на додану вартість дає змогу повністю розподілити ВМП по періодах, а при застосуванні 2-го способу (від залишкової суми ВМП) цього методу в останньому році буде нерозподілена сума, яка переноситься у витрати.

Висновки. Розподіл ВМП можна здійснювати за допомогою методу на основі податку на додану вартість.

Податок на додану вартість є частиною виручки (доходу) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і може бути використаний як база для використання методу розподілу ВМП на основі податку на додану вартість.

Таблиця 1

**Списання ВМП у наступні періоди за 1-м способом (від початкової суми)
методу на основі податку на додану вартість**

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Податок на додану вартість, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	54000	80000	0,4372	23609
2	54000	43000	0,2350	12690
3	54000	32000	0,1748	9439
4	54000	28000	0,1530	8262
x	Разом	183000	1	54000

Джерело: авторська розробка

Таблиця 2

**Списання ВМП у наступні періоди за 2-м способом (від залишкової суми)
методу на основі податку на додану вартість**

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Податок на додану вартість, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	54000	80000	0,4372	23609
2	30391	43000	0,2350	7142
3	23249	32000	0,1748	4064
4	19185	28000	0,1530	19185
x	Разом	183000	1	54000

Джерело: авторська розробка

Щоб розрахувати річну суму розподілу ВМП за методом на основі податку на додану вартість, потрібно помножити суму розподілу ВМП на коефіцієнт розподілу ВМП, який визначається шляхом ділення податку на додану вартість за відповідні періоди на плановий обсяг податку на додану вартість за увесь період розподілу.

Розподіляти ВМП за методом на основі податку на додану вартість можна за двома способами, а саме: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Podatok na dodanu vartist. (23.07.2023). [Value-added tax]. *Wikipedia – vilna entsyklopediia. – Wikipedia, the free encyclopedia*. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Податок_на_додану_вартість [in Ukrainian].
2. Podatkovyy kodeks Ukrainy vid 2 hrudnia 2010 roku № 2755-VI [Tax code of Ukraine dated December 2, 2010 No. 2755-VI]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].
3. Plan rakhunkiv bukhhalterskoho obliku aktiviv, kapitalu, zobov'язan i hospodarskykh operatsiy pidpnyemstv i orhanizatsiy. Nakaz Ministerstva finansiv Ukainy vid 30.11.99 N 291 v redaktsii Nakazu vid 09.12.2011 N 1591 [Chart of

accounts for accounting of assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations. Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 30.11.99 N 291 as amended by Order dated 09.12.2011 N 1591]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text> [in Ukrainian].

4. Instruktsiya pro zastosuvannya Planu rakhunkiv bukhhalterskoho obliku aktyviv, kapitalu, zoboviazan i hospodarskykh operatsiy pidpryemstv i orhanizatsiy. Nakaz Ministerstva finansiv Ukainy vid 30.11.99 N 291 zi zminamy [Instructions for using the Chart of accounts for accounting of assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations. Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 30.11.99 N 291 with changes]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> [in Ukrainian].

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-04-08

Супрунова І. В.

д.н.з держ.упр., доцент,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир, Україна
ORCID: 0000-0001-5484-6421

ДЕТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ

Реалізація заходів детінізації економіки в умовах глобальних безпекових викликів може здійснюватися з використанням економічних та адміністративних методів. Економічні методи в політиці детінізації економіки орієнтовані на формування сприятливих умов інституційного середовища, в яких привабливість тіньових трансакцій буде мінімальною з точки зору економічної вигоди. Це сукупність методів непрямого впливу, методів стимулювання та соціально-психологічної мотивації. До адміністративних методів належать методи контролю, попередження економічних правопорушень і покарання в разі їх виявлення.

Реалізація комплексної державної антитіньових політики повинна мати стійку і єдину нормативно-правову основу, спиратися на комплекс заходів, сформований за програмно цільовим принципом. На сьогоднішній день, незважаючи на актуальну проблему поширення тіньової економіки в Україні та її системний характер, відсутній комплексний програмний документ детінізації економіки. Окремим напрямком виступає протидія корупції, проте це не дає можливості виявляти загрози в економічній сфері, що призводять до правопорушень.

Однією з причин зростання масштабів тіньової економіки є високий рівень корупції, який поєднується з прагненням співробітників органів влади до матеріальної вигоди, з використанням переваг своїх посадових повноважень. Корупційні транзакції призводять до втрати довіри суб'єктами господарювання до органів влади в цілому, до зневажливого відношення до норм законодавства, до формування неефективної і загрозової державній безпеці моделі підприємницької поведінки.

Варто відзначити, що аналіз динаміки кримінальних правопорушення у сфері господарської діяльності в розрізі видів злочинів, дозволив прийти до висновку, що проблеми інституційного середовища національної економіки призводять до зростання масштабів тіньового сектора і вимагають підвищення результативності державної політики протидії тіньовій економіці і корупції не лише за рахунок активізації роботи правоохоронних органів, але й особливо за рахунок підвищення ефективності взаємодії бізнесу і влади, громадянського суспільства та держави.

За даними представленими на сайті Офісу генерального прокурора України в розділі «Статистика» серед облікованих кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності у 2020 році (рис. 1) най-

більша частка припадає на правопорушення щодо ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) – 57%; легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом – 22%; шахрайство з фінансовими ресурсами – 9% та контрабанда – 7%.

Рис. 1. Обліковано кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності у 2020 році

Джерело: складено за [1]

Отже, зусилля органів державної влади та правоохоронних органів мають бути спрямовані на повну ліквідацію видів діяльності, які відносяться до кримінальних (зокрема, злочини у сфері господарської діяльності та злочини проти власності: рейдерство, хабарництво, фіктивне банкрутство, корупційні діяння, фіктивне підприємництво, зайняття забороненими видами господарської діяльності, контрабанда тощо).

Детінізація економіки виступає необхідною умовою забезпечення економічної безпеки України в умовах глобальних безпекових викликів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сайт of Ofis heneralnoho prokurora Ukrainy. Ofitsiyni resurs. [Site of Ofis heneralnoho prokurora Ukrainy]. <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat>. Retrieved from : <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat> / [in Ukrainian].

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-04-09

Колодко Н. С.

Аспірант кафедри міжнародної економіки,
Державний національний торговельно-економічний університет,
Старший аудитор в PwC Ukraine,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-3133-7020

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ

Висвітлено проблеми економічної безпеки та розвитку вітчизняної економіки в умовах повоєнного відновлення. Розкрито сутність понять економічних гарантій та надано пропозиції адаптації в поточних умовах.

В умовах воєнного стану та непередбачуваності, українська економіка стикається з безліччю викликів, які несе з собою військове вторгнення. Так, насамперед, економічне падіння зумовлене частковою або повною зупинкою портів, значно зруйнована внутрішня інфраструктура та порушені традиційні логістичні шляхи, тимчасова втрата територій та військове забруднення спричинили масові проблеми в українській економіці. Національна економічна стратегія 2030, створена та адаптована новим урядом України [1], враховувала, зокрема, військові дії на окремих територіях України і засновувалась на відновленні державності у межах кордонів 1991 року. Економічний аудит засвідчив, що існує досить проблем, які потребують вирішення, проте Стратегія не передбачала посилення військових дій [1].

Останні напрацювання щодо шляхів відновлення української економіки представлені в працях Лібанової Е.М., Горбуліна В.П., Пирожкова С.І., Дугінець Г., Ніжейко К., Зверякова М., Геєць В., Близнюк В., Никифорок О., Дейнеко Л., Кушніренко О., Циплицька О., Гахович Н. Проте, в сучасних напрацюваннях лише дотично розкрита тема економічних гарантій та безпеки як підґрунтя для відновлення української економіки та відродження бізнесу. Саме тому існує нагальна потреба у сумаризації знань та формуванні чітких базисів як основоположних рушіїв для відновлення економіки.

Країни, які у свій час пережили військові вторгнення, або громадянські війни, зазнавали значних збитків та потребували максимальної організованості зусиль та здатності домовлятися як всередині країни, так і ззовні. Проте, жодна з таких країн, яких в історії було досить багато (Боснія та Герцеговина, Хорватія, Корея, Грузія, Німеччина) не досягли б того рівня розвитку без згуртованих дій та чіткого плану їх втілення [2, 34–54]. Економічна безпека не вважалась абсолютно самостійним поняттям – її втілення було б неможливим без гарантій безпеки та посилення армії. Аналогічно до піраміди Маслоу для людини, для держави територіальна безпека є основоположним фактором для розвитку по-

дальших сфер економіки та інфраструктури [3, 3-19]. Тому, пріоритетом опісля завершення бойових дій для таких країн було посилення власних кордонів, армії та створення безпечного середовища для населення та бізнесу всередині країни [2, 34–54].

Економічна безпека країни, передусім, це здатність країни забезпечувати свої внутрішні потреби шляхом створення оптимального балансу сил та коштів, а також створення конкурентного попиту на міжнародній арені. Саме ці принципи закладаються у проформу державного відновлення в Україні під час повномасштабного вторгнення – відкрита комунікація органів влади та президента щодо необхідного озброєння та надання гарантій безпеки з боку більш сильних країн для запобігання повторення подібних війн у майбутньому. Забезпечення фізичної безпеки спричиняє безупинне та швидке відновлення усіх інших сфер життя [4,5].

Економічна безпека, за дослідженням колег, має ґрунтуватись на відновленні життєздатності тих галузей економіки, які мали найбільший відсоток ВВП у довоєнний період, зокрема металургія, аграрна промисловість та сфера послуг [6,7]. Ці галузі, за ствердженнями науковців, мають найбільш високий потенціал для відновлення та зможуть забезпечити високий приріст валового внутрішнього продукту у короткі терміни, провокуючи залучення валютних коштів на територію країни. Проте, враховуючи реалії повномасштабного вторгнення, відновлення важкої та аграрної промисловості є надскладним завданням: відновлення виробництва металів та обробки культур виникне подальша необхідність в експортуванні значних об'ємів продукції, що станом на зараз, унеможлиблюється виходом агресора із зернової угоди і, як наслідок, блокування морських коридорів.

За дослідженнями експертів, українська економіка станом на кінець 2022 року втратила 29.1% своєї довоєнної спроможності, проте у 2023 році почала виявляти ознаки життя – на кінець липня 2023 року Національний банк України покращив оцінку інфляції на 2023 рік з 14.8% до 10.6% [8].

Незважаючи на досить неочевидні та неочікувані рішення, що приймаються урядом України, досягнення тимчасових результатів не дає очікуваної впевненості у майбутньому. Саме тому, уряду варто утримати фокус на забезпеченні зовнішньої безпеки, заручитись підтримкою сильних та впливових країн заради забезпечення стабільності в розвитку економіки.

Висновки. Запропонована модель економічного та соціального відтворення – Національна стратегія 2030 є вичерпним матеріалом, яка створювалась у формі дорожньої карти для відновлення економіки України як цілісного механізму. Вона містить у собі чіткий фокус на те, який є потенціал галузі, а також стратегію його досягнення та тактику покрокових дій. Національна економічна стратегія 2030 передбачає структурне відновлення усіх галузей та сфер життя для досягнення поставленої мети – значне підвищення рівня життя українців та створення конкурентного середовища для повернення громадян, які були змушені

покинути країну [1]. Проте, дана стратегія економічної безпеки не враховує початок повномасштабного вторгнення, а саме тому має включати в себе посилення контролю за виконанням, зокрема:

- контроль грошових потоків та звітування про використані кошти, формування прозорого середовища для тендерів;
- формування прозорої звітності перед кредиторами та донорами економіки для поліпшення іміджу та конкурентного становища;
- забезпечення усіма доступними та можливими шляхами безпекових гарантій та засобами оборони.

Економічна безпека країни – складний та багатогранний процес, який потребує залучення як державних органів, так і громадян. Підґрунтям підвищення рівня економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності є формування та розвиток сучасної системи економічної безпеки, специфічними засадами якої є складність, адаптивність, гнучкість, стійкість, ефективність, надійність, самоорганізація та швидка адаптація.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Natsionalna ekonomichna stratehiia 2030 [National Economic Strategy 2030]. Retrieved from <https://nes2030.org.ua/> [in Ukrainian].
2. Humeniuk, V. (2022). Zarubizhnyi dosvid povoiennoi transformatsii derzhavnoho upravlinnia i uroky dlia Ukrainy [Foreign experience of post-war transformation of public administration and lessons for Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 8 [in Ukrainian].
3. Zvieriakov, M. (2022). Formuvannia modeli ekonomichnoho rozvytku v novykh istorychnykh realiakh [Formation of the model of economic development in new historical realities]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 8 [in Ukrainian].
4. Piliaiev, I. (2022). Transformatsiia hlobalizatsiinykh protsesiv u konteksti naslidkiv povnomasshtabnoho rosiiskoho vtorhnnennia v Ukrainu. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 7, 3–20. [in Ukrainian].
5. Heiets V., Blyzniuk V., & Nykyforuk O. (2022). Aktualni aspekty polityky sotsialnoi yakosti v postkonfliktnii ekonomitsi Ukrainy. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 6, 3–22. [in Ukrainian].
6. Deineko L., Kushnirenko O., Tsyplitska O., & Hakhovych N. (2022). Naslidky povnomasshtabnoi voinnoi ahresii rf dlia ukraïnskoi promyslovosti. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 5, 3–25 [in Ukrainian].
7. Duhinets, H., & Nizheiko, K. (2022). Mizhnarodna tekhnichna dopomoha v povoiennii vidbudovi Ukrainy. ·SCIENTIA·FRUCTUOSA. VISNYK Kyivskoho natsionalnogo torhovelno-ekonomichnoho universytetu - BULLETIN of Kyiv National University of Trade and Economics [in Ukrainian].
8. Infiatsiyniy zvit NBU. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiya-i-dali-spovilnyuvatimetsya-a-ekonomika-vidnovlyuvatimetsya--inflyatsiyniy-zvit-nbu> [in Ukrainian].

Гурей І. І.

Асистент,
Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна
ORCID: 0000-0002-0888-9946

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ЯК НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Забезпечення національної безпеки України потребує, серед іншого, досягнення стійкого зростання її економіки. Таке досягнення потребує збільшення фінансово-економічних результатів господарської діяльності вітчизняних підприємств. Однак, на теперішній час рівень цих результатів у багатьох підприємств є низьким, а значна їх частина знаходиться у кризовому стані [1, с. 347].

Одним з дієвих засобів забезпечення зростання фінансово-економічних результатів функціонування підприємств є активізація їх інвестиційної діяльності [2, с. 140]. Водночас, така активізація повинна базуватися на наявному у підприємств інвестиційному та фінансовому потенціалі [3, с.53]. Зокрема, щодо інвестиційного потенціалу, то його можна трактувати як здатність підприємства одержувати та ефективно освоювати у своїй діяльності певні обсяги інвестиційних ресурсів та як спроможність підприємства ухвалювати певні інвестиційні рішення, вкладаючи відповідні обсяги інвестицій, отриманих як із внутрішніх, так і із зовнішніх їхніх джерел.

Підвищення інвестиційної активності вітчизняних підприємств неможливо без попереднього формування їх інвестиційного потенціалу. Таке формування повинно відбуватися шляхом здійснення впливу на відповідні чинники.

Загалом, чинників формування інвестиційного потенціалу підприємства є досить багато. Можливо виділити, зокрема, такі їх групи:

1) за місцем знаходження чинників: чинники, які характеризують ресурсне забезпечення та інші складники внутрішнього середовища функціонування підприємства; чинники, які характеризують умови зовнішнього середовища, у якому функціонує підприємство;

2) за економічним змістом чинників: наявні у підприємства обсяги його ресурсів; споживчі властивості ресурсів підприємства; наявні у власників та в управлінських працівників підприємства компетенції щодо управління підприємницькою діяльністю; параметри зовнішнього середовища функціонування підприємства, які справляють прямий або опосередкований вплив на його інвестиційні можливості;

3) за суб'єктами, що можуть здійснювати управлінський вплив на відповідні чинники: чинники, на які можуть справляти управлінський вплив власники підприємства (зокрема, до таких чинників належать ті, що підвладні рішенням, ухвалення яких належить до прерогатив власників суб'єкта го-

сподарювання, зокрема щодо розподілу їхнього прибутку, збільшення величини статутного капіталу тощо); чинники, на які можуть справляти управлінський вплив менеджери підприємства (до таких чинників належать ті, що підвладні рішенням, ухвалення яких належить до прерогатив менеджерів компанії); чинники, на які можуть справляти управлінський вплив органи державної влади (зокрема, до таких чинників варто віднести параметри податкової та фінансово-кредитної політики держави); чинники, на які можуть справляти управлінський вплив органи місцевого самоврядування та інші суб'єкти управління; чинники, які не піддаються безпосередньому управлінню;

4) за характером впливу: чинники безпосереднього впливу (очікувана величина фінансово-економічних результатів від реалізації підприємством відповідних інвестиційних проєктів, потрібні інвестиції у здійснення цих проєктів та дисконтні ставки за ними); чинники опосередкованого впливу (до цих факторів належать ті, які прямо або непрямо справляють вплив на чинники безпосереднього впливу, однак не відносяться до множини базових чинників); базові чинники, управління якими запускає процеси зміни рівня чинників більш високого порядку. При цьому до базових чинників формування інвестиційного потенціалу підприємства належать, насамперед, ті, які визначають якість схвалюваних на підприємстві господарських (зокрема, інвестиційних) рішень (насамперед, ступінь компетентності управлінських працівників компанії та рівень інформаційного забезпечення їхньої діяльності) та параметри державної і регіональної соціально-економічної політики, які регулюються органами державної влади та місцевого самоврядування.

З наведеного групування чинників формування інвестиційного потенціалу підприємств випливає ієрархічний характер системи таких чинників та наявність низки суб'єктів, які можуть та повинні впливати на утворення зазначеного потенціалу. Зокрема, важливу роль у процесі такого утворення повинні відігравати органи державної влади та місцевого самоврядування. Отже, до напрямів діяльності цих органів, які спрямовані на забезпечення економічної безпеки України, потрібно віднести сприяння формуванню інвестиційного потенціалу вітчизняних підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Masharsky, A., Azarenkova, G., Oryekhova, K., & Yavorsky, S. (2018). Anti-crisis financial management on energy enterprises as a precondition of innovative conversion of the energy industry: case of Ukraine. *Marketing and Management of Innovations*, 3, 345–354. DOI: <http://doi.org/10.21272/mmi.2018.3-31>.
2. Kniaz, S., Podolchak, N., Dziurakh, Y., Karkovska, V., & Kucher, A. (2023). Development of Government Regulation on Investment Activities in Agriculture of Ukraine. *Economic Studies (Ikonomicheski Izsledvania)*, 32(2), 136–150. Retrieved from https://www.iki.bas.bg/Journals/EconomicStudies/2023/2023-2/08_Anatolii-Kucher.pdf.
3. Tanklevska, N., & Miroshnichenko, V. (2019). Theoretical basis of managing of enterprises' financial potential on the basis of anti-crisis management. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 5(2), 51–61. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2019.05.02.04>.

Пуцук Ю. Ю.

Аспірант,
Національний університет «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна
ORCID: 0009-0008-1316-0704

ВПЛИВ АВТОМАТИЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ, ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РИНОК ПРАЦІ

Характерними рисами сучасного світу є динамічність, глобалізаційні тенденції та технологічні зміни, які мають великий вплив на зайнятість. Глобалізація призводить до зростання міжнародної торгівлі та міграції, що змінює динаміку ринку праці, міжнародні стандарти регулювання зайнятості. Технологічні зміни, зокрема автоматизація та штучний інтелект, створюють як нові можливості, так і виклики для працівників і роботодавців.

Глобалізація створила новий контекст, у якому мають працювати ринки праці. Міжнародна конкуренція, офшорний аутсорсинг і міжнародна торгівля тепер впливають на структуру ринків праці та процеси зайнятості на національному рівні. Технологічні зміни, особливо автоматизація та цифровізація суттєво впливають на попит і пропозицію робочої сили. Вони впливають на типи та якість доступних робочих місць, навички, які потрібні робітникам, а також на структуру та динаміку зайнятості. Це спричиняє нові ризики для політики зайнятості, яка має змінюватися, щоб адаптуватися до цих нових умов [1].

У сфері регулювання ринку праці також відбуваються важливі зміни. Сучасні дослідження фокусуються на пошуку балансу між гнучкістю ринку праці та соціальною захищеністю працівників. Це включає в себе вивчення ролі регулювання у формуванні умов праці, захисту працівників від ризиків безробіття та низької оплати, а також забезпечення їхнього доступу до тренінгів та освіти для підготовки до висококваліфікованої праці. У результаті ці сучасні теорії та концепції регулювання ринку праці мають широкий спектр застосувань. Вони можуть бути використані для розроблення політики в галузі зайнятості, для формування стратегій регулювання ринку праці, для розуміння тенденцій розвитку ринку праці та для дослідження впливу різних чинників на зайнятість і безробіття.

Водночас важливою складовою сучасного ринку праці є питання соціальної відповідальності бізнесу. Компанії все більше починають розуміти свою роль у формуванні ринку праці, що не обмежується лише створенням робочих місць. Це включає в себе гарантію гідних умов праці, захисту прав працівників, а також врахування соціальних та екологічних вимог в управлінні персоналом і виробництвом.

Важливим є розгляд питання зайнятості в контексті змін у глобальній економіці. Глобалізація, цифрова трансформація, демографічні зміни та

інші глобальні виклики мають великий вплив на ринок праці. Зокрема, автоматизація може призвести до зниження зайнятості в деяких галузях, але вона також може стимулювати зростання в інших секторах, створюючи нові робочі місця. Подібно до цього, глобалізація може призвести до втрати робочих місць у деяких галузях через переміщення виробництва за кордон. Але вона також може стимулювати зростання в інших секторах завдяки збільшенню експорту, інвестицій та доступу до нових ринків. Таким чином, вплив глобалізації на зайнятість є складним і багатогранним. Також варто зазначити, що економічні впливи часто мають соціальні наслідки. Наприклад, автоматизація та глобалізація можуть призвести до збільшення соціальної нерівності, якщо вони призводять до зниження зайнятості в певних групах населення або до зниження рівня заробітної плати [2].

Вплив автоматизації, цифровізації, глобалізації на ринок праці полягає в наступному. По-перше, глобалізація дає змогу працівникам і роботодавцям взаємодіяти на глобальному рівні, по-друге, розвиток цифрових технологій, які забезпечують доступ до роботи, навчання та розвитку в будь-якому місці та в будь-який час, і по-третє, виникають зміни в характері роботи та вимогах до навичок працівників, зумовлені технологічними інноваціями та новими бізнес-моделями. Наприклад, у сфері IT-сервісів і програмування, глобалізація та цифрова трансформація призводять до того, що багато компаній здійснюють аутсорсинг розроблення програмного забезпечення за кордон, використовуючи послуги талановитих фахівців, які можуть перебувати на будь-якому континенті. Це не тільки знижує витрати, а й дає змогу отримати доступ до міжнародних ринків талантів, використовуючи різноманітний досвід і перспективи, що підвищує інноваційну активність і конкурентоспроможність компаній. Аналогічні процеси можна спостерігати і в інших секторах економіки - від маркетингу та консалтингу до наукових досліджень і освіти. Наслідки впливу автоматизації, цифровізації, глобалізації на ринок праці вимагають від держави активних дій, щоб забезпечити соціальну справедливість і забезпечити рівні можливості для всіх груп населення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Kychko, I., Samiilenko, H., Khudolei, V., Bondar, N., & Kravchuk, Y. (2021). Riscos de transformações digitais das relações de trabalho e do mercado de trabalho. *Laplage Em Revista*, 7 (Extra-E), 650-660. DOI: <https://doi.org/10.24115/S2446-622020217Extra-E1357p.650-660>.
2. Zakharin, S., Stoyanova-Koval, S., Kychko I., Marhasova, V., & Shupta, I. (2021). Strategic Management of the Investment Process in the Agricultural Sector (for Example, Agricultural Enterprises and the Food Industry). *Journal of Optimization in Industrial Engineering (JOIE)*. Volume 14, Issue 1, 209-218. Retrieved from https://journals.iau.ir/article_677867.html. DOI: 10.22094/JOIE.2020.677867.

Урупа І. О.

Phd аспірант,
Академія праці, соціальних відносин і туризму,
м. Київ, Україна
ORCID: 0009-0004-7861-2450

БРЕНДИНГ В УМОВАХ РЕЛОКАЦІЇ БІЗНЕСУ

Для більшості підприємств в умовах воєнного стану постало нагальне питання збереження бізнесу шляхом переміщення у безпечніші умови діяльності. У наших реаліях релокація бізнесу – це часто єдиний спосіб зберегти свою діяльність. Наразі в умовно мирні регіони перемістилися 678 підприємств. З них близько 500 вже відновили роботу [1].

За даними Мінекономіки, програмою релокації в більш безпечні регіони України вже переміщено 761 підприємство, 80% з них вже відновили роботу на новому місці. «На сьогодні 761 підприємство перевезло свої виробничі потужності з регіонів активних бойових дій в більш безпечні, 588 з них вже працюють на новому місці. Ще для 274 підприємств зараз здійснюється пошук підходящої локації або способу транспортування. У рамках програми релокації держава надає підтримку кожному бізнесу, який прагне переїхати з небезпечних територій та повноцінно працювати на перемогу. Таким чином ми не лише зберігаємо виробничий потенціал країни, але й тисячі робочих місць» [2].

Серед релокованих підприємств, які відновили свою діяльність на новому місці, вагомі частки від загальної кількості релокованих підприємств становлять підприємства складають підприємства наступних напрямів економічної діяльності:

- 40,24 % - у сфері оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів;
- 31,71 % - переробної промисловості;
- 6,34 % - інформації та телекомунікацій;
- 5,85% - професійної, наукової та технічної діяльності;
- 4,15% - будівництва [2].

Найбільше релокованих підприємств налічується у Львівській (30%), Закарпатській (17%), Чернівецькій (11%), Івано-Франківській (8%), Хмельницькій (7%) та Тернопільській (7%) областях [2].

Звісно, що з позиції розвитку економіки релокація бізнесу означає збереження відповідного наявного потенціалу. Однак, слід зважати, що релокація не лише сприяє збереженню бізнесу в країні, але й одночасно є вимушеною дією, яка позбавляє території попередньої дислокації бізнесу відповідного ресурсу на відновлення руйнувань. Оскільки, релоковані підприємства, яким вдалося адаптуватися на новій території. Навряд охоче повертатимуться «додому». Втішим звісно є той факт, що підприємства лишаються на території країни, оскільки релокація бізнесу за кордон теж тяжіє до зростання.

Успіх релокації та її вплив на бренд залежатимуть від того, як компанія буде керувати змінами, як вона буде комунікувати з аудиторією та які стратегії буде застосовувати для збереження позитивного образу та репутації бренду.

Загалом, брендинг являє собою комплекс стратегічних та творчих заходів, спрямованих на створення, розвиток і управління образом товару, послуги, компанії чи навіть особистості в мозаїці споживчого уявлення. Бренд компанії передбачає не лише логотип і назву, але й цінності, уявлення, враження, які споживачі пов'язують з конкретним продуктом чи компанією. Тому підтримання та збереження бренду актуальне питання при релокації бізнесу.

Збереження бренду в процесі релокації передбачає врахування низки важливих аспектів (Таблиця 1).

Таблиця 1

Основні характеристики брендингу в умовах релокації бізнесу

Аспект брендингу	Характеристика
Ідентичність бренду	внутрішні і зовнішні характеристики бренду, які включають цінності, місію, візію компанії
Логотип та візуальна ідентичність	логотип, кольори, шрифти та інші візуальні елементи, які сприяють розпізнанню бренду і створенню його унікального образу
Емоційний зв'язок з брендом	бренд має викликати позитивні емоції та асоціації у споживачів, що сприяє лояльності та повторним покупкам
Позиціонування на ринку	брендинг допомагає визначити, як бренд сприймається в контексті інших учасників ринку, яке місце компанія займає і яку цільову аудиторію обслуговує
Комунікація	способи, якими бренд взаємодіє зі своєю аудиторією - реклама, соціальні мережі, PR-кампанії, тощо
Лояльність клієнтів	ефективний бренд формує лояльність серед своєї аудиторії. Лояльні клієнти частіше повертаються для покупок і рекомендують цей бренд іншим
Якість продукту чи послуги	бренд пов'язаний з очікуваннями стосовно якості, може вказувати на високу якість продукту або послуги
Репутація і довіра	бренд відображає репутацію компанії, формує довіру до компанії серед споживачів, що своєю чергою є важливою складовою успіху бренду

Джерело: складено автором

Звісно, успішний релокейт потребує планування та підготовки. Насамперед, релокація бізнесу може суттєво впливати на репутацію фірми, потрібно знову завойовувати довіру та прихильність серед споживачів для масштабування бізнесу. У цьому процесі брендинг відіграє важливу роль та має позитивний та негативний вплив на діяльність компанії.

Серед основних позитивних впливів брендингу на репутацію та можливість масштабування бізнесу варто віднести:

– лояльність клієнтів. Якщо бренд був вже відомий та позитивно сприймався клієнтами, то при релокації бізнесу ймовірність продовження користування послугами компанії чи придбання їх продуктів може залишитися високою за рахунок використання онлайн-торгівлі.

– зміцнення позиціонування та довіри. Сильний бренд може сприяти компанії при позиціонуванні себе стійкою та швидко адаптивною до змін на ринку. Це може зміцнити довіру клієнтів та інвесторів. Якщо бренд ще й має позитивну репутацію, аудиторія може бути більш схильною підтримати компанію у важкі часи, такі як релокація.

– відкритість для нових можливостей. Сильний бренд може сприяти залученню нових партнерів, інвесторів та клієнтів, що, зрештою, може полегшити процес адаптації у нових умовах.

Разом з тим можливі негативні наслідки впливу брендингу на репутацію компанії, серед яких доцільно визначити такі:

- релокація може призвести до зміни стратегічних аспектів бізнесу, які можуть супроводжуватися змінами в бренді. Це може викликати незрозуміння серед клієнтів та втрату впізнаваності бренду та ідентичності,

- якщо релокація пов'язана зі складною ситуацією, наприклад, війною, інсайтери можуть пов'язати це з негативними асоціаціями, що може пошкодити репутації та викликати негативні асоціації,

- релокація може створити невизначеність і страх серед клієнтів, інвесторів та партнерів, особливо якщо компанія не надає достатньо інформації про причини та плани релокації,

- освоєння нового ринку компанією може супроводжуватися збільшеною конкуренцією, що може ускладнити здійснення успішної релокації та підвищення конкуренції на новому ринку.

Таким чином, брендинг є важливим інструментом для будь-якої компанії або продукту, оскільки дає змогу виділятися на ринку, залучити увагу аудиторії і побудувати відносини з клієнтами, що надзвичайно важливо в умовах вимушеної релокації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Haiduchok, A. (17.08.2022). Relokatsiia biznesu pid chas viiny: shcho vrakhuvaty [Business relocation during war: what to consider]. Retrieved from <https://mitrax.com.ua/uk/blog/relokacziya-biznesu-pid-chas-vijni-shho-vrahuvati/> [in Ukrainian].

2. Relokatsiia biznesu: 760 pidpriemstv vzhe pereikhaly, maizhe 600 – vidnovly robotu [Business relocation: 760 enterprises have already moved, almost 600 have resumed work] (25.10.2022). *Ekonomichna pravda - Economic truth*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/25/693056/> [in Ukrainian].

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-04-13

Дука А. П.

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри публічного управління та менеджменту організацій,
Національний університет «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна
ORCID: 0000-0001-7682-4274

ДОСВІД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ЯПОНІЇ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Досвід повоєнної відбудови таких країн як Японія може сформувати основу для обґрунтування та реалізації стратегії відновлення України після перемоги. Саме правильний вибір стратегій відбудови стає початком розквіту, адже саме правильний вибір стратегічних напрямів для відбудови країни адекватною мірою відображає траєкторію майбутніх позитивних зрушень. Метою дослідження стало структурування досвіду Японії у досягненні успіхів повоєнної відбудови задля його осмислення та використання в Україні. Основними причинами дослідження та структурування досвіду цієї розвиненої країни сучасності з погляду ретроспективного аналізу стратегічної візії її повоєнної відбудови для імплементації в Україні стали: змога зберегти історичну пам'ять про минулі події і розуміти їх вплив на сучасні процеси, що допомагає уникнути повторення помилок та сприяє збереженню цінних знань і традицій; цінні уроки для сучасного суспільства в різних аспектах, що допомагає швидше відновитися після конфліктів або катастроф; аналіз різних підходів до відбудови, оцінка їх ефективності і пошук нових шляхів досягнення успіху без повторення відомих помилок; спроможність країни взяти на озброєння успішні практики і стратегії, які були використані в інших країнах під час відновлення після війни; отримання нових цінних знань, що сприяє створенню стійкого та процвітаючого суспільства.

Звісно, що досвід кожної країни, яка стикнулася з війною та запроваджувала заходи післявоєнної відбудови потребує детального окремого глибинного аналізу, визначення проблем та перешкод, які додалися в ході відновлення. У даній роботі наведено окремі узагальнення щодо стратегічних напрямів, за якими розгорталися та реалізовувалися програми відновлення після війни, які варті уваги та імплементації, особливо у частині налагодження антикорупційних практик, виділення пріоритетів для концентрації обмежених фінансових ресурсів на інноваційних технологіях, освіті та наукових дослідженнях.

Цінним уроком для нашої країни може стати вивчення досвіду Японії в економічному розвитку, промисловій модернізації, експортно-орієнтованій політиці та соціальному відновленні [1-3]. Серед основних проблем, які довелось вирішувати Японії після Другої світової війни, стали:

– значні руйнування, оскільки війна призвела до значного руйнування міст, заводів і фабрик, промислових об'єктів та інфраструктури в цілому, відновлення яких потребувало значних зусиль та фінансових ресурсів,

– війна спричинила значні збитки для японської економіки. Інфляція, дефіцит продуктів харчування та матеріалів, високий рівень безробіття, що в сукупності значно ускладнювали процес відновлення та розвитку,

– зміни в політикумі після війни, які супроводжувалися реформами, спрямованими на демократизацію та демілітаризацію країни, створило виклики в політичній сфері та вимагало реорганізації інституцій,

– важливість врегулювання суперечок та незадоволення серед громадян, які пережили страждання війни, залишились без житла та роботи, потребувало великого зусилля і терпіння з боку населення,

– необхідність побудови довіри та спрямування зусиль на відновлення міжнародних відносин, міжнаціональних відносин після війни, особливо з тими країнами, які зазнали військової агресії з боку Японії.

Серед основних підходів для відновлення своєї країни, Японія сконцентрувала зусилля на деяких ключових аспектах:

1) Японія вклала значні зусилля в економічний розвиток, спираючись на промисловість та експорт. Країна спрямовувала кошти на підтримку промисловості, розвиток інфраструктури, модернізацію технологій та підвищення продуктивності. Уряд Японії впровадив такі заходи, як зниження податків, спрощення бюрократичних процедур та створення сприятливого середовища для бізнесу,

2) Японія активно сприяла розвитку експортно-орієнтованої політики, зосереджуючись на створенні конкурентоспроможних товарів і виходу на зовнішні ринки. Країна розширювала торговельні зв'язки з іншими країнами та активно залучала іноземні інвестиції. Це дало змогу Японії залучати необхідні ресурси для економічного відновлення,

3) Японія вклала значні зусилля в розвиток освіти та науки. Країна інвестувала в освітні заклади, сприяла науковим дослідженням та розвитку нових технологій. Це сприяло підвищенню кваліфікації робочої сили та створенню інноваційних продуктів,

4) Японія зосередилася на покращенні соціального становища та добробуту своїх громадян. Країна впроваджувала соціальні програми, які забезпечували доступ до освіти, охорони здоров'я та житла. Також були прийняті заходи щодо розбудови інфраструктури, у тому числі будівництва житла для військових ветеранів,

5) Японія надавала велику увагу культурному відновленню, що супроводжувалось збереженню і просуванню свого культурного надбання, включаючи мистецтво, літературу та традиції. Це допомогло Японії зміцнити свою ідентичність та привернути увагу світової спільноти до своєї культури,

6) Японія здійснила ряд змін у своїй системі оподаткування для сприяння відновленню країни. Уряд Японії ввів нові податки та збіль-

шив ставки існуючих податків, зокрема податку на доходи, податку на споживання та податку на прибуток корпорацій. Це забезпечило додаткові фінансові ресурси для фінансування програм відновлення. Збільшення податкового навантаження на громадян та підприємства з метою залучення додаткових фінансових ресурсів для відновлення країни за одночасного контролю використання коштів, виправдало введення нових податків та збільшення ставок існуючих.

Серед новацій повоєнної Японії на тлі податкових реформ стало запровадження податку на споживання у 1989 році. Цей податок стягується з товарів та послуг, що продаються в країні, і допомагає фінансувати витрати на інфраструктуру та соціальні програми. Проте диференціація ставок, зниження ставок податку на споживання для певних товарів та послуг стимулювало споживчу активність та підтримку домогосподарств. Було також збільшено ставки податку на спадщину для високих сум спадщини з метою збільшення надходжень до бюджету.

Однак, уряд Японії надавав податкові пільги та знижки для підтримки інвестицій у певні галузі, такі як високотехнологічна промисловість та дослідження і розвиток. Такі заходи стимулювали притік капіталу та сприяли розвитку інноваційних галузей, заохочувалися інвестиції у важкі промислові галузі та інфраструктуру.

7) Японія створила спеціальні економічні зони, в яких були встановлені пільгові податкові умови для залучення іноземних інвесторів, що сприяло залученню капіталу, технологій та підтримці нових промислових проектів.

8) Японія приділяє велику увагу боротьбі з корупцією і використовує різноманітні способи та заходи для її протидії. Японія має суворе законодавство, що криміналізує корупцію. На основі Кримінального кодексу та інших відповідних законів, корупційні дії, такі як взятки, підкуп, зловживання владою та хабарництво, є злочинами, за які передбачені суворі покарання.

Уряд Японії та різні галузеві організації розробляють та впроваджують етичні кодекси та норми поведінки, якими встановлюють стандарти доброчесності, етики та відповідальності для посадових осіб та державних службовців.

У Японії забезпечується високий рівень відкритості та прозорості державного фінансування, здійснюється систематичний нагляд та перевірки в державних органах, компаніях та інших установах для виявлення корупційних практик. Аудиторські органи та спеціальні комісії мають право перевіряти діяльність та фінансову звітність.

Таким чином, досвід цієї країни з кінця Другої світової війни – це шлях від зруйнованої країни до другої за величиною економіки світу. Основні напрями відбудови Японії можуть слугувати вагомими орієнтирами для відновлення України після перемоги задля забезпечення добробуту та процвітання її громадян, як і визначено в Основному Законі нашої країни – Конституції України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Nova knyha pro povoiennu vidbudovu Yaponii. Yaponske ekonomichne dyvo [A new book about the post-war reconstruction of Japan. Japan's economic miracle] (22.12.2022). *Ekonomichna pravda – Economic truth*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/22/695319/> [in Ukrainian].
2. Borodina, O.A., & Liashenko, V.I. (2022). Povoienne vidnovlennia ekonomiky: svitovyi dosvid ta sprobа yoho adaptatsii dlia Ukrainy [Post-War Economic Recovery: World Experience and Attempt to Adapt it for Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Herald of economic science of Ukraine*, 1 (42), 121-134. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).121-134](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).121-134) [in Ukrainian].
3. Duka, A. P., & Starchenko, H. V. (2022). Svitovyi dosvid povoiennoho vidnovlennia ekonomiky: uroky dlia Ukrainy [World experience of post-war economic recovery: lessons for Ukraine]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia – Problems of modern transformations. Series: economics and management*, (6). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-03-06> [in Ukrainian].

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-04-14

Старченко Г. В.

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри публічного управління та менеджменту організацій,
Національний університет «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна
ORCID: 0000-0003-2707-1055

БАЗОВІ АСПЕКТИ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Актуальність вивчення безпекових аспектів світового досвіду повоєнної відбудови полягає в великому його значенні для сучасної України, яка після своєї перемоги відновлюватиме численні руйнування інфраструктури, виробничих об'єктів, житла та людських життів.

В історичному дискурсі чимало країн впродовж свого розвитку стикалися з необхідністю відновлення після військових дій на їхніх територіях. Для окремих країн правильний вибір стратегій відбудови став початком розквіту. Саме позитивний досвід виходу з кризи, врахування численних безпекових аспектів цікавий для нашої країни, не лише для відтворення втраченого під час військових дій, а й розвитку та оновлення країни у всіх напрямках, зокрема, соціальному, економічному та політичному.

Внаслідок війни в Україні все активніше аналізується досвід повоєнної відбудови окремих іноземних держав, особливо тих, яким вдалось не лише відбудувати зруйноване, але й вибудувати нову модель регулювання, яка забезпечила їх сьогодишнє місце у рейтингах найвпливовіших, розвинутих країн світу. Практичні аспекти такого повоєнного відновлення цікавлять й українських дослідників задля забезпечення розвитку країни у майбутньому.

Серед основних причин дослідження та структурування досвіду розвинених країн для вироблення стратегічної візії повоєнної відбудови України, на які детально звернута увага у публікаціях, зокрема [1, 2] варто уваги наступне:

– вивчення досвіду повоєнної відбудови дає змогу зберегти історичну пам'ять про минулі події і розуміти їх вплив на сучасні процеси. Це допомагає уникнути повторення помилок та сприяє збереженню цінних знань і традицій;

– оцінка досвіду повоєнної відбудови надає цінні уроки для сучасного суспільства в різних аспектах та допомагає швидше відновитися після конфліктів або катастроф, як то: управління кризовими ситуаціями, планування та координацію робіт з відновлення інфраструктури, розбудови економіки та добробуту;

– систематизація досвіду повоєнної відбудови сприяє розвитку наукового підходу та розумінню складних соціально-економічних процесів, оскільки передбачає аналіз різних підходів до відбудови, оцінки їх

ефективності і пошуку нових шляхів досягнення успіху без повторення відомих помилок;

– структурування досвіду повоєнної відбудови сприяє розумінню міжнародного співробітництва та можливості взаємного навчання, що сприятиме покращенню міжнародних стосунків та спільному розвитку. Це пов'язано із спроможністю країни взяти на озброєння успішні практики і стратегії, які були використані в інших країнах під час відновлення після війни;

– опанування досвіду інших країн допомагає зберегти цінні знання і сприяє створенню стійкого та процвітаючого суспільства.

Разом з тим, вибір часового проміжку для вивчення досвіду повоєнного відновлення обмежується сучасними реаліями. Зокрема, враховуючи, що маємо формування цифрової економіки, занурення у способи відновлення після війн далеко минулих тисячоліть не виглядає актуальним, адже змінилось саме суспільство. У даному ракурсі варто скористатися ретроспективним аналізом та споглянути на сьогоденні успішні країни, які досягли успіху в розвитку від часу останньої масштабної війни. З таких міркувань, цікавим для вивчення та оцінювання є досвід таких країн як Німеччина, Японія, Південна Корея, Боснія і Герцеговина, Сінгапур. Досвід повоєнної відбудови цих країн може бути корисним при плануванні та реалізації відновлення України після перемоги.

Варто акцентувати, що досвід кожної країни потребує детального окремого аналізу стратегічних напрямів, за якими розгорталися та реалізовувалися програми відновлення після війни, які варті уваги та імплементації, особливо у частині налагодження антикорупційних практик, виділення пріоритетів для концентрації обмежених фінансових ресурсів на інноваційних технологіях, освіті та наукових дослідженнях.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Borodina, O.A., & Liashenko, V.I. (2022). Povoienne vidnovlennia ekonomiky: svitoviy dosvid ta sprobа yoho adaptatsii dlia Ukrainy [Post-War Economic Recovery: World Experience and Attempt to Adapt it for Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Herald of economic science of Ukraine*, 1 (42), 121-134. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).121-134](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).121-134) [in Ukrainian].

2. Duka, A. P., & Starchenko, H. V. (2022). Svitoviy dosvid povoiennoho vidnovlennia ekonomiky: uroky dlia Ukrainy [World experience of post-war economic recovery: lessons for Ukraine]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia – Problems of modern transformations. Series: economics and management*, (6). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-03-06> [in Ukrainian].

НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ТА ІНФОРМАЦІЙНА ГІГІЄНА

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-06-01

Золотько А. А.

Аспірант,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна
ORCID: 0000-0001-8864-8116

ФАСЦИНАТИВНІСТЬ ТЕКСТУ ЯК ЗАСІБ ВЕРБАЛЬНОГО ВПЛИВУ НА ЧИТАЧА

З огляду на зростаючу в сучасному суспільстві зацікавленість у різноманітних засобах впливу на читацьку перцепцію та апперцепцію, вивчення фасцинативності текстів стає без перебільшення однією з найактуальніших проблем у лінгвістиці.

Термін «фасцинативність» ввів у 1962 році один з найвідоміших майяністів, вихованець історичного факультету Харківського державного університету (зараз – Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна) Ю. Кнорозов. Згідно його теорії людська комунікація охоплює широкий спектр різноманітних сигналів, серед яких є два типи, що протиставляються один іншому – інформація (фактологічна складова) та фасцинація («зачаровуючий» вплив на реципієнта). Фасцинація в інтерпретації вченого розумілася як «певна дія подразнюючого сигналу, що призводить до заморожування аналізатора адресата» [1, с. 44]. Реципієнт під дією фасцинуючого сигналу набуває стану «шарму», у якому рецептори отримують низьку здатністю до пропуску сигналів з інших джерел, окрім джерела цього сигналу [2, с. 163]. Спершу вчений запропонував цю теорію як модель впливу у релігійних практиках древніх племен.

На нашу думку, в сучасному медіа дискурсі фасцинація може використовуватися з наміром навіювання читачеві певних оцінних суджень і вірувань. Серед прийомів фасцинації можна зазначити такі:

- використання ключових слів (як правило, це соціально-маркована лексика або слова-символи, що мають інтертекстуальний або екстралінгвістичний «шлейф» у тому чи тому суспільстві);
- риторичні і художні прийоми (алюзії, недомовленість, повтори, риторичні питання, парадокси, алогізми і т. ін.);
- графічні прийоми (наприклад, використання малої або великої літери не за правилом, або графічне структурування тексту).

Ми погоджуємося із тезою таких вчених, як О. Скоробогатова і А. Козлова, які стверджують, що фасцинативність тексту тісно пов'язана з ав-

торським надзавданням [3, с. 207]. Вважаємо, що читач, здогадуючись про це «надзавдання» автора, може підсвідомо погоджуватись із ним або не погоджуватись і від цього в великій мірі залежить рівень фасцинативного впливу медіа тексту.

На нашу думку, подальше вивчення фасцинативності текстів повинно проходити в області психолінгвістики, оскільки вона стосується процесів впливу на психіку людини.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Zolotko, A. A. (2022). Techniques for Creating a Fascinative Effect in Boris Szlutskii's Poem «They were shooting Vanka-vzvodnyi...». *Cuadernos de Rusística Española*, 18, 43-55. DOI: <https://doi.org/10.30827/cre.v18.24563>.
2. Knorozov, YU. V. (1962). Ob izuchenii fastsinatsii [On the study of fascination]. *Voprosy yazykoznaniiya*, 1 [in Russian].
3. Skorobohatova, O. O., & Kozlova, A. H. (2020). Doslidzhennia morfolohichnoho rivnia poetychnoi movy v aspekti lnhvokrealohii: suchasnyi stan i perspektyvy [Study of the morphological level of poetic language in the perspective of linguistic creativity: current situation and prospects]. *Challenges and achievements of European countries in the area of philological researches*, 2, 198–217. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-027-8-30> [in Ukrainian].

НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ. ПРАВОВІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-10-01

Копил Я. В.

Адвокат,
аспірант НДІ інтелектуальної власності НАПрН України,
м. Київ, Україна
ORCID: 0009-0000-5208-2624

ВИПЛАТА ВИНАГОРОДИ АВТОРАМ СЕКРЕТНИХ ВИНАХОДІВ: ЗАРУБІЖНА ПРАКТИКА ДЛЯ УКРАЇНИ

Враховуючи динаміку збільшення патентних заявок, що спостерігається в останні роки в світі (відповідно і збільшення кількості винаходів, спрямованих на безпеку та оборону держави), ескалацію міжнародної ситуації, цей економіко-правовий інститут, що безпосередньо займається питаннями національної безпеки, набуватиме все більшого значення. В умовах воєнного стану інститут секретних викликів набув для України особливо важливого значення, оскільки саме розвиток, збереження та поява нових вітчизняних технологій мають вирішальне значення для зміцнення обороноздатності.

Слід усвідомлювати, що інститут секретних винаходів у сучасних вітчизняних реаліях потребує модернізації та вирішення ряду нагальних проблем. Не зупиняючись на загальних положеннях, правового регулювання інституту секретних винаходів, зосередимось на основних моментах, що стосуються саме можливості отримання винагороди авторами секретних винаходів, як в Україні, так і за кордоном.

Одразу зауважимо, що чинним патентним законодавством чітко не визначено компенсаційний механізм відшкодування автору секретного винаходу матеріальних втрат, з якими неодмінно пов'язане рішення про засекречування означеного об'єкта патентного права.

Так, положеннями частини третьої статті 28 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» передбачено, що володілець патенту на секретний винахід (секретну корисну модель) має право на одержання від державного органу, визначеного Кабінетом Міністрів України, грошової компенсації на покриття витрат за сплату зборів, передбачених цим Законом. Спори щодо розмірів і порядку виплати грошової компенсації вирішуються у судовому порядку. Відповідно до абзацу 2 ч.6 ст.32 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» збір за підтримку чинності майнових прав інтелектуальної власності на секретний винахід (секретну корисну модель) не сплачується [1, ст.ст. 28, 32].

Власне, вказаними вище компенсаціями і обмежується матеріальна винагорода автора секретного винаходу в Україні, що аж ніяк не сприяє стимулювання творця отримувати правову охорону винаходу як секретного.

Водночас, законодавства багатьох розвинених країн передбачають можливість отримання винагороди автором за створення та патентування секретних винаходів.

Так, відповідно до чинного у Польщі Закону Право промислової власності від 30 червня 2000р. розмір компенсації за секретний винахід визначається згідно ринкової вартості винаходу, а у разі, якщо не було отримано угоди щодо вартості компенсації, рішення про її розмір визначається чітко визначеними суб'єктами, а компенсація здійснюється за рахунок коштів державного бюджету одноразово або виплатами частинами, однак не довше п'яти років (art.59Prawo własności przemysłowej) [2, ст.59].

Говорячи про таку розвинуту та інноваційну країну як Південна Корея (Республіка Корея) зауважимо таке. Положеннями ст.41Закону про патенти № 950 від 31.12.1961 Республіки Корея передбачено, що Уряд може заборонити подавати заявку на патент до іноземного патентного відомства або може наказати винахіднику, заявнику або агенту зберігати конфіденційність щодо винаходу, на який була подана патентна заявка, якщо це необхідно для національної оборони: однак, якщо отримано дозвіл від Уряду, заявку на патент можна подати в іноземній країні(ч.1); Уряд може відмовити у видачі патенту, якщо винахід, на який подана патентна заявка є необхідним для національної оборони, та може експропріювати право на патент для національної оборони під час війни, інциденту тощо надзвичайна ситуація (ч.2); Уряд виплачує розумну компенсацію за збитки, понесені внаслідок заборони подання патентної заявки в іноземній країні або класифікації патентної заявки як конфіденційної відповідно до частини2 (ч.3); Уряд виплачує розумну компенсацію, якщо він відмовляється надати патент або експропріює право на патент відповідно до частини 2 (ч.4);якщо особа порушує наказ про заборону подання заявки на патент в іноземній країні або збереження патентної заявки як конфіденційної відповідно до частини 1, вважається, що особа відмовилася від свого права вимагати компенсацію за збитки, понесені через заборону подання патентної заявки в іноземній державі країні або класифікації патентної заявки як конфіденційної (ч.6) [3, ст.41].

У контексті дослідження заслуговує на увагу і досвід США у означеній сфері. Так, Закон про патенти США, який використовує поняття «компенсації збитків, завданих наказом про забезпечення секретності та/або використанням винаходу Урядом». Відповідно до §183 Закону про патенти США, серед вказаного у означеній правовій нормі, право на компенсацію за користування починається з дати першого використання винаходу Урядом; передбачена можливість укладання договору щодо відшкодування збитків з заявником, його правонаступниками, цесіонарями або законними представниками; вказана угода є остаточною

для всіх цілей незважаючи на будь-яке інше положення закону про протилежне. Якщо повне задоволення претензії неможливе, керівник департаменту або агентства може присудити та виплатити такому суму, що не перевищує 75 відсотків суми, яку керівник департаменту або агентства вважає справедливою компенсацією за збитки та/або використання; важливо, що особа, яка не погоджується із визначеним розміром компенсації, має право звернутись до суду з відповідним позовом [4, §183].

Відповідно до статті 75 Закону про промислово власність Бразилії № 9.279 від 14.05.1996, використання та передача заявки або патенту, який має інтерес для національної безпеки, обумовлені попереднім дозволом від компетентного органу, належна компенсація гарантується, якщо обмежуються права власника або заявника [5.ст.75].

Зазначимо також, що законодавства ряду промислово розвинутих країн світу передбачають механізм отримання винагороди автором секретного винаходу за неможливість використання результатів інтелектуальної діяльності та отримання прибутку.

Підсумовуючи викладене, доходимо висновків, що нагальним є напруження та внесення положень до нормативно – правових актів, які визначатимуть порядок виплати автору за створення та використання секретного винаходу, а також джерел здійснення таких виплат. Модернізація національного законодавства, що стосується інституту секретних винаходів (не лише у частині створення можливості отримання виплати творцями секретних винаходів) не потребує багато часу, оскільки відповідні механізми, які цілком можливо вивчити та застосувати, по – перше, чітко закріплені у нормативній базі промислово розвинутих країн, а по-друге, способи та напрями модернізації означені вітчизняною науковою спільнотою. Внесення відповідних змін до законодавства стимулюватиме винахідницьку діяльність, дасть змогу посилити обороноздатність України та відновити вітчизняну економіку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Pro okhoronu prav na vynakhody i korynsni modeli. Zakon Ukrainy vid 15 gru. 1993 roku No. 3687-XII [On Protection of Rights to Inventions and Utility Models : The Law of Ukraine from 14 December 1993, No. 3687-XII. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> [in Ukrainian].
2. Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej. Retrieved from <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010490508/U/D20010508Lj.pdf>.
3. Patent Act (Act No. 950 of December 31, 1961). Retrieved from <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/582048>.
4. Patent Act, 35 U.S.C. §§ 1 et seq. (as amended up to Public Law No. 117-168). Retrieved from <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/585347>.
5. Law No. 9.279 of May 14, 1996 (Law on Industrial Property). Retrieved from <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/583827.a>.

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-10-02

Anastasiia Shum

Commissioner for Anti-Corruption Activities,
Lesya Ukrainka Volyn National University,
Luts'k, Ukraine
ORCID: 0009-0002-8833-7195

THE PLACE OF CULTURAL PROPERTY IN UKRAINIAN LEGISLATION

The relevance of the study is to investigate the status and issues of cultural property as an object of civil law in Ukraine. This is a wide range of objects that require special (special) legislation to provide the protection, defense and care necessary for preservation and transmission to future generations as a valuable historical and cultural monument.

The purpose of the study is to summarize most of the regulations governing this issue in order to define the concept and content of «cultural property». The concept of cultural property is broad and ambiguous in Ukrainian legislation. The content of this concept is defined in many laws and regulations under different terminology, namely: «cultural values», «historical and cultural monuments», «national cultural and historical values», «national cultural product», «national cultural heritage», etc.

As defined by the legislator in Part 2 of Article 1 of the Law of Ukraine «On the Export, Import and Return of Cultural Property»: cultural property is objects of material and spiritual culture that have artistic, historical, ethnographic and scientific significance and are subject to preservation, reproduction and protection in accordance with the legislation of Ukraine [1].

The significance of the totality of cultural property for the state and the people, its preservation, maintenance and appropriate care can be traced back to the beginning of Ukraine's sovereignty as such. The beginning is the Declaration of State Sovereignty of Ukraine of July 16, 1990, which contains Section VIII (eighth) «Cultural Development», which states that: «The Ukrainian SSR ensures the national and cultural revival of the Ukrainian people, its historical consciousness and traditions, national and ethnographic features, and the functioning of the Ukrainian language in all spheres of public life.» [2] - this indicates that cultural values were an integral part of Ukraine's sovereignty, and therefore an important aspect of public life.

Part 4 and 5 of Article 54 of the Constitution of Ukraine states that: «Cultural heritage shall be protected by law. The state ensures: the preservation of historical monuments and other objects of cultural value, takes measures to return to Ukraine the cultural values of the people that are outside its borders» [3]. In the scientific and practical commentary to these parts, scholars define that constitutional guarantees of citizens'

rights to development and results of intellectual activity are manifested in the state's concern for the preservation of historical monuments and other objects of cultural value, and in the protection of cultural heritage.

In our opinion, this confirms that the state has created sufficient institutions to implement the preservation of cultural property and is moving towards the development of these instruments.

As noted above, there are many legal acts in Ukrainian legislation regulating the issue of cultural property. The Law of Ukraine «On Culture» of December 14, 2010 is worth mentioning. The preamble states that this Law defines the legal basis for activities in the field of culture, regulates social relations related to the creation, use, distribution, preservation of cultural heritage and cultural property, and aims to ensure access to them [4]. Art. 8 states that citizens have the right to access cultural property and cultural goods, namely by: using documents of the National Archival Fond of Ukraine or their copies; familiarization with museum collections belonging to the state part of the Museum Fund of Ukraine; use of library collections belonging to the State Library Fund of Ukraine [4]. In other words, Ukrainian citizens can exercise their right through a relatively accessible procedure defined in the law.

However, it is worth noting that «Unique cultural values that have exceptional historical, artistic, scientific and other cultural significance for the formation of the national cultural space and determine the contribution of the Ukrainian people to the world cultural heritage are recognized as objects of national cultural heritage and are included in the State Register of National Cultural Heritage.» [4]. This power belongs to the Cabinet of Ministers of Ukraine.

According to the Law of Ukraine «On the Export, Import and Return of Cultural Property» of September 21, 1999, cultural property is objects of material and spiritual culture that have artistic, historical, ethnographic and scientific significance and are subject to preservation, reproduction and protection in accordance with the legislation of Ukraine, namely (Article 3): cultural property created on the territory of Ukraine by citizens of Ukraine; cultural property created on the territory of Ukraine by foreigners or stateless persons who permanently reside or have resided on the territory of Ukraine; cultural property discovered on the territory of Ukraine; cultural property imported into the territory of Ukraine, etc.

The adoption of the Law of Ukraine «On the Export, Import and Return of Cultural Property» demonstrates the seriousness of Ukraine's intentions to return everything that is of cultural value to the Ukrainian people and is stored abroad. This was necessary because at different times a large number of cultural property was exported from the territory of Ukraine, most of it to Russia. This is stated by S. Kot and O. Nestulia in their work entitled «A large number of national cultural property of Ukraine, exported at different times from Ukraine to the northern capitals, which are still in museums in Russia» [5].

The Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of August 12, 1992, approved the Regulation on the State Register of National Cultural Heritage, which names the need to form the national identity of the Ukrainian people

and determine its contribution to the world cultural heritage as one of the tasks of state registration [6].

Referring to the Civil Code of Ukraine, namely Article 352 «Purchase of a historical and cultural monument»: «If the owner of a historical and cultural monument does not take measures to preserve it, in particular due to the impossibility of creating the conditions necessary for this, the court may, at the request of the state body for the protection of historical and cultural monuments, decide to redeem it. In case of an urgent need to ensure conditions for the preservation of a historical and cultural monument, a claim for its redemption may be filed without notice» [7].

According to scholars, the legal protection of the article applies to a historical and cultural monument, to things of particular value to the state and society as a whole. This explains why the legislator pays considerable attention to such monuments.

The definition of such an object is given in the Law of Ukraine «On Protection of Cultural Heritage». According to it, a monument is an object of cultural heritage of national or local significance that is listed in the State Register of Immovable Monuments of Ukraine and is a place, structure (work), complex (ensemble), their parts, related territories or water bodies, other natural, natural-anthropogenic or man-made objects, regardless of the state of preservation, which have conveyed to our time value from an anthropological, archaeological, aesthetic, ethnographic, historical, artistic, scientific or artistic point of view and have preserved their authenticity [8].

Conclusions. Thus, the national legislation contains legal, economic, social and organizational principles of cultural development, which are expressed as the main directions of the state's activities in the field of creation, dissemination and use of cultural property. Accordingly, it becomes clear that the state cares about cultural property, its condition and preservation, creating a number of legal instruments for this purpose. An important issue of this topic is the export and return of Ukraine's cultural and historical property, namely, the study of the problem and the scientific and practical search for solutions to these problems.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Pro vyvezennia, vvezennia ta povernennia kulturnykh tsinnosti: Zakon Ukrainy vid 21 ver. 1999 roky № 1068-XIV [On the export, import and return of cultural property: The Law of Ukraine from September 21 1999, № 1068-XIV]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14#Text> [in Ukrainian].

2. Pro derzhavnyi suverenitet Ukrainy: Deklaratsiia vid 16 lup. 1990 roky № 55-XII [On State Sovereignty of Ukraine: Declaration from July 16 1990, № 55-XII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> [in Ukrainian].

3. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 cher. 1996 roky №254k/96-VR [The Constitution of Ukraine from June 26 1996, 254k/96-VR]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

4. Pro kulturu: Zakon Ukrainy vid 14 gru. 2010 roky № 2778-IV [On culture: The Law of Ukraine from December 14 2010, № 2778-IV]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> [in Ukrainian].

5. Kot, S.I. (1996). Ukrainski kulturni tsinnosti v Rosii. Persha sprobа povnennia (1917-1918) [Ukrainian Cultural Property in Russia. The first attempt to return (1917-1918)]. Kyiv: Soborna Ukraina [in Ukrainian]

6. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnyi reiestr natsionalnoho kulturnoho nadbannia: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12 ser. 1992 roky № 466 [On approval of the Regulation on the State Register of National Cultural Heritage: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from August 12 1992, №466]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-92-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

7. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16 sich. 2003 roky № 435-IV [The Civil Code of Ukraine from January 16 2003, № 435-IV]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].

8. Pro okhoronu kulturnoi spadshchyny: Zakon Ukrainy vid 08 cher. 2000 roky № 1805-III [On protection of cultural heritage: The Law of Ukraine from June 14 2000, №1805-III] Retrieved <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> [in Ukrainian].

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-10-03

Обіход Т. В.

к. фіз.-мат. н., доцент,
Київський університет ринкових відносин,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-1103-4006

Біленчук П. Д.

к. ю. н.,
Європейська академія прав людини,
м. Київ, Україна

ЗАСОБИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ЯК СКЛADOVA ЕКОНОМІЧНОЇ І ВОЄННОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ УКРАЇНИ

Однією з ключових проблем на шляху успішного розвитку України є проблема запобігання та протидії корупції. Корупція в Україні відштовхує іноземних інвесторів, створює проблеми з вступом до НАТО, на чому наголошують міжнародні партнери. На початку липня 2021 р. держсекретар США Ентоні Блінкен заявив, що Україна через корупцію втрачає приблизно 30% свого ВВП. 93,5% українців в 2021-му році вважали корупцію дуже серйозною проблемою для країни, крім того, українці стали менше толерантними до корупції. Якщо у 2015 році 19,1% опитаних вважали, що корупцію можна виправдати в більшості випадків, то у 2021 році корупцію виправдовують лише 13%.

Боротьба з корупцією пов'язана із цілеспрямованими діями з боку правоохоронних органів, політичною волею та реформами у сфері правосуддя. Ключові аспекти боротьби з корупцією включають:

1. Закони проти корупції: Україна прийняла ряд законів, спрямованих на боротьбу з корупцією, таких як Закон "Про запобігання корупції" [1], Закон "Про Національне антикорупційне бюро України" [2]. Ці закони створюють правову основу для розслідування корупційних злочинів та притягнення винних осіб до відповідальності. Важливо мати сильне і ефективне законодавство, що включає в себе прозорі та докладні правила щодо протидії корупції в різних сферах, включаючи декларування доходів, обмеження конфлікту інтересів, накладення суворих покарань тощо.

2. Незалежність судової системи: реформи у судовій системі дуже важливі для подолання корупції. Незалежність суддів та можливість ефективного розгляду корупційних справ без політичного впливу є одним із стовпчиків в боротьбі з корупцією.

3. Політична воля: реальне бажання та активна підтримка з боку політичних лідерів та владних структур є основою ефективної боротьби з корупцією. Це включає фінансування антикорупційних органів, політичну волю для проведення реформ та прозорість у прийнятті рішень.

4. Залучення громадськості є критично важливим для ефективної боротьби з корупцією в Україні.

Розрізняють у наукових працях декілька способів боротьби з корупцією громадськістю:

- Громадський моніторинг: активісти та некомерційні організації можуть проводити спостереження та аналізувати роботу урядових органів та публічних службовців з метою виявлення корупційних порушень.

- Публічна інформація та освіта: розповсюдження інформації щодо шкідливого впливу корупції та негативних наслідків, та освіта громадян про їхні права.

Подолання корупції в Україні стикається з рядом проблем у сфері законодавчого забезпечення. Деякі з цих проблем включають:

1. Недостатність суворості та ефективності законодавства: деякі закони та нормативно-правові акти, які регулюють питання протидії корупції, є недостатньо суворими або неефективними. Це призводить до недостатньої відповідальності за корупційні вчинки.

2. Непрозорість і довготривалість судових процесів, відсутність ефективних процедур розкриття конфлікту інтересів, а також складність доступу до інформації про публічних посадовців та їх доходів.

3. Недостатня незалежність та вплив наглядових органів.

Найкращу методичку щодо боротьби з корупцією, можна отримати з досвіду Польщі, Румунії і Латвії у питаннях антикорупційних органів, прозорості активів посадових осіб, правозастосовних дій, а також ролі громадянського суспільства. На рис. 1 наведено порівняльний аналіз зростання ВВП і контролю за корупцією у цих країнах.

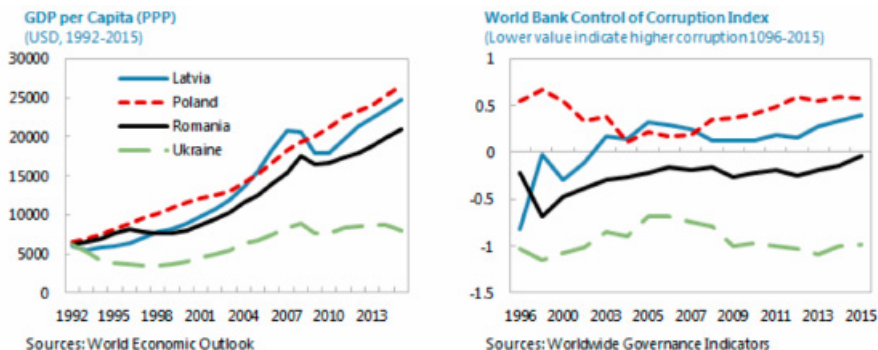

Рис. 1. Зростання ВВП і контроль за корупцією у вибраних країнах

Джерело: складено автором

Особливо важливим є дотримання законодавства в Україні в умовах воєнного стану. Необхідно відмітити, що Україна отримала 33 бали із 100 можливих в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index — CPI) за 2022 рік і тепер Україна посідає 116 місце зі 180 країн у CPI

[3]. Динаміку України у рейтингу Індексу сприйняття корупції за останні десять років наведено на рис. 2.

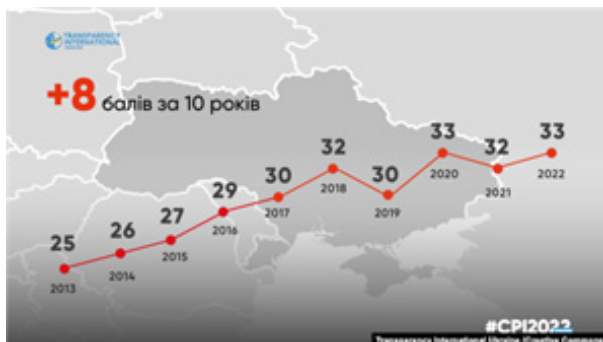

Рис. 2. Динаміка індексу сприйняття корупції в Україні за період 2013-2022 рр.

Джерело: складено за [4]

Завдяки ефективній дії СБУ викрито факти зловживань під час виконання замовлень для армії підприємців, які за контрактом поставили Збройним силам України браковані міни на майже 270 млн гривень [5]. В зв'язку із багаточисленними зловживаннями службовим становищем (Одеса, Львів, Дніпропетровськ) воєнкоманами під час дії воєнного стану, Президент Володимир Зеленський ввів у дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2023 р. «Про результати перевірки територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки Збройних Сил України». До наведених проблем відносяться енергетичні проблеми, непрозорість і правова невизначеність державних закупівель, відносини між центральною владою і регіонами. Спостерігається і низка позитивних моментів: призначено керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, влітку 2022 року ухвалено законопроект державної антикорупційної стратегії - документ, який містить опис стратегічних результатів у боротьбі з корупцією. 1 лютого 2023 р. Урядовий комітет з питань нацбезпеки, оборони та правоохоронної діяльності схвалив Державну антикорупційну програму на 2023-2025 роки і рекомендував передати її на розгляд Кабінету Міністрів України, опрацювавши із урахуванням обговорення.

Висновки. Реалізація наведених рекомендацій, які включають втілення реформи Конституційного суду з урахуванням висновків Венеціанської комісії, обрання на посади незалежних керівників, відкриття даних, які не шкодять інтересам безпеки та оборони, відновлення звітності політичних партій і подання електронних декларацій та їхньої перевірки НАЗК, контроль та моніторинг державних закупівель, залучення громадськості, використання електронної системи Prozorro, є складовими ефективного економічного і воєнного розвитку України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Pro zapobihannia koruptsii. Zakon Ukrainy. [On Prevention of Corruption. Law of Ukraine] (2014). *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*, 2014, № 49, st.2056 – *Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR)*, 2014, No. 49, Article 2056] [in Ukrainian].
2. Pro Natsionalne antykoruptsiine biuro Ukrainy. Zakon Ukrainy [On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine. Law of Ukraine] (2014). *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*, 47, st.2051 – *Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR)*, 47, Article 2051 [in Ukrainian].
3. Mykhailov, D. (31.01.2023). Ukraina pokrashchyla pozytsii u svitovomu reitynhu spryiniattia koruptsii - doslidzhennia [Ukraine has improved its position in the world rating of corruption perception - study]. Retrieved from <https://suspilne.media/370186-ukraina-pokrasila-pozicii-u-svitovomu-rejtingu-spriynatta-korupcii-doslidzenna/> [in Ukrainian].
4. Andriychuk, A. (03.02.2023). «Hromadskyi kontrol obmezhenyi». Yak viina vplyvaie na riven koruptsii v Ukraini [«Public control is limited.» How war affects the level of corruption in Ukraine]. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/indeksiv-spryynyattya-koruptsiyi-ukrayina/32248930.html> [in Ukrainian].
5. Mykhailov, D. (18.08.2023). Vykryto pidprijemtsiv, yaki postavly ZSU brakovani miny na maizhe 270 mln hryven – SBU [Entrepreneurs who supplied the Armed Forces with defective mines worth almost 270 million hryvnias were exposed - SBU]. Retrieved from <https://suspilne.media/amp/553799-vikrito-pidpriemciv-aki-postavili-zsu-brakovani-mini-na-majze-270-mln-griven-sbu/> [in Ukrainian].

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-10-04

Андрощук Г. О.

к. е. н., доцент,
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-0781-9740

Копил Я. В.

Адвокат,
аспірант НДІ інтелектуальної власності НАПрН України,
м. Київ, Україна
ORCID: 0009-0000-5208-2624

ІНСТИТУТ СЕКРЕТНИХ ВИНАХОДІВ: НОВЕ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Інститут секретних винаходів займає важливе місце в системі патентного права та забезпеченні національної безпеки. Він відіграє роль запобіжного клапана для окремих винаходів, який може підвищити рівень економічної безпеки та ефективність державного регулювання. Враховуючи глобальну динаміку збільшення патентних заявок в останні роки (і, відповідно, кількості винаходів, спрямованих на національну безпеку та оборону), ескалацію міжнародної ситуації, цей економіко-правовий інститут, що безпосередньо займається питаннями національної безпеки, набуватиме все більшого значення [1, с.40].

Загальноновизнано, що протягом майже всього ХХ ст. інститут секретних винаходів зробив величезний внесок у зміцнення національної безпеки таких провідних країн як США, Велика Британія, Німеччина, Франція. При цьому очевидність необхідності його подальшого збереження в цих країнах не викликає сумніву у фахівців. Більше того, аналіз нинішнього стану справ свідчить про те, що провідні країни світу не лише зберегли свої національні інститути секретних винаходів, а й продовжують активну роботу з їх удосконалення. Розглянемо це на прикладі законодавства Японії та В'єтнаму.

Економіка Японії - одна з найрозвиненіших економік світу. За розміром ВВП посідає третє місце у світі після США та Китаю. В рейтингу Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) за 2020 р. країн світу за кількістю патентів (World Intellectual Property Organization: World Intellectual Property Indicators 2020) Японія займає третє місце після Китаю і США. 11 травня 2022 р. парламент Японії затвердив «Закон про зміцнення національної безпеки за допомогою комплексних економічних заходів» (Act on the promotion of national security through integrated economic measures) [2].

Зосередимось більш детально на японському досвіді. Статті 65–85 Закону Японії встановлюють так звану «секретну патентну систему»,

аналогічну до тієї, що використовується в більшості інших країн G20. Нова система Японії призупиняє патентні експертизи. Вона складається із двоетапних експертиз Японського патентного відомства (ЯПВ) і Кабінету Міністрів. Спочатку уряд запитує думки експертів і формулює основні засади нерозголошення патентних заявок (керівні принципи нерозголошення). Потім уряд має негайно опублікувати керівництво з нерозголошення після схвалення Кабміном. ЯПВ проводить початкову експертизу при розгляді патентних заявок, визначаючи, чи належать вони до технологічної галузі, в якій винаходи, у разі оприлюднення, можуть завдати шкоди національній безпеці та громадській безпеці через зовнішні дії («зазначені технологічні галузі»). Потім ЯПВ надсилає відповідні патентні заявки до Кабміну протягом трьох місяців після їх подання. Кандидати можуть попросити МПС направити їхні заявки до Кабміну. Оскільки ЯПВ розглядає близько 300 000 заявок щороку, воно не проводитиме детальної перевірки, а натомість просто помітить заявки, які можуть стосуватися певної технологічної галузі і, отже, вимагають подальшого розгляду. Буде визначено лише обмежену кількість технологій подвійного призначення на додаток до технологій одноразового використання, таких як ядерна зброя та зброя. Подання патентних заявок, що стосуються зазначених технологічних областей, у зарубіжних країнах заборонено (ст. 78 (1)), і винахідники можуть подати заявку на попереднє визначення того, чи відносяться їх винаходи до таких технологічних областей, заплативши мито у розмірі 25 000 єн. (близько 200 доларів США). При проведенні другої експертизи («експертиза безпеки») Кабмін розглядає кілька елементів, таких як (i) чи може винахід, якщо він буде оприлюднений, завдати шкоди національній безпеці та громадській безпеці через зовнішні дії та (ii) потенційний вплив про розвиток галузей промисловості, якщо винахід позначено (охоронне позначення). У процесі експертизи Кабмін може запросити документи, інформацію, роз'яснення та/або іншу допомогу від відповідних державних органів чи сторонніх установ, які мають спеціальні знання. Якщо Кабмін приймає рішення про присвоєння охоронного позначення, він видає повідомлення, в якому просить заявника подати документи, що описують умови управління винаходом. Заявник повинен подати документи протягом 14 днів з моменту отримання повідомлення. Якщо заявник не зробить цього, Кабмін відхилить заявку, надавши заявнику можливість порозумітися. Якщо Кабмін вважає за доцільне захистити інформацію про винахід, він визначає винахід як «захищений винахід» і повідомляє заявника та ЯПВ про надання статусу захисту. Продовження терміну призначення безпеки переглядається щороку. До винаходів, що охороняються, застосовується обмеження: (i) патентні заявки на захищені винаходи не можуть бути відхилені або відкликані, (ст.59) (ii) заявники повинні отримати дозвіл Кабміну, перш ніж використовувати винаходи, (ст.60) (iii) розкриття деталей винаходів заборонено, (ст. 61) (iv) заявники зобов'язані приймати необхідні та належні заходи для запобігання витоку інформації про винаходи, (ст.62) (v) інші підприємці повинні отримати

схвалення Кабміну, перш ніж звертатися з інформацією про винаходи, (ст.63) та (vi) подання патенту заявки на винаходи у зарубіжних країнах заборонені. Заявники отримають компенсацію за ці обмеження у вигляді оплати «звичайних збитків» урядом. Положення цієї глави набудуть чинності протягом двох років після офіційного опублікування Закону (18 травня 2022 р.), за винятком положень щодо правил нерозголошення [3 с.62-63].

В'єтнам. Патент є невід'ємною частиною зміненого Закону про інтелектуальну власність (ІВ), який було прийнято Національною асамблеєю В'єтнаму 16 червня 2022 р. та набув чинності 1 січня 2023 р. Під секретними винаходами розуміються винаходи, які служать національній обороні та безпеці або необхідні розвитку соціальної економіки. Вони належать до державної таємниці, тому лише компетентні державні органи можуть визначити, є винахід секретним чи ні. [4]. В новій редакції Закону про ІВ закріплені наступні зміни: істотна поправка до пункту 1 статті 60 зміненого Закону про ІВ про новизну винаходів полягає у розширенні сфери, в якій винахід може вважатися таким, що втратив свою новизну. Вперше у В'єтнамі «секретний попередній рівень техніки» - патентна заявка з більш ранньою датою подачі або датою пріоритету, але опублікована на дату подання або пріоритету розглянутої заявки на патент або після неї — вводиться як документ попереднього рівня техніки. Закон про ІВ робить положення про контроль безпеки підставою для визнання патенту недійсним, якщо заявка на патент подається з порушенням цього положення, а також замінює вищезгадані двозначні терміни на більш чіткий термін: «Винаходи в технічних областях, які впливають на питання національної оборони та безпеки, створені у В'єтнамі та мають право на реєстрацію фізичної особи, яка є громадянином В'єтнаму та постійно проживає у В'єтнамі, або організації, створеної відповідно до в'єтнамського законодавства». [5]. Водночас, як і раніше, необхідні більш конкретні рекомендації для таких випадків, як винаходи, частково створені у В'єтнамі; винаходи, що знаходяться у спільній власності в'єтнамських та іноземних організацій; винаходи, створені у В'єтнамі на правах реєстрації в'єтнамських юридичних осіб, але передані іноземним юридичним особам до подання заявки тощо.

Висновки. Окремі положення аналізованого Закону Японії становлять інтерес і можуть бути використані у законотворчій та правозастосовній діяльності в Україні: система підтримки розвитку критичних технологій, визначені патентні класифікації (Designated Patent Classifications) у галузях технологій, які можуть вплинути на національну безпеку, керівні принципи нерозголошення, експертиза безпеки, система попереднього визначення секретності, компенсація урядом за обмеження у вигляді оплати «звичайних збитків», санкції за витік нерозкритої патентної інформації.

Заслужують також на увагу українських фахівців вищезгадані зміни до Закону В'єтнаму про ІВ, який отримав безліч відгуків від фахівців-практиків у галузі ІВ, є прогресивним документом, що вносить

необхідні та розумні зміни у середовище ІВ у В'єтнамі. Однак все ще залишаються деякі неясності, які вимагають додаткових роз'яснень та професійних порад про те, як розуміти та застосовувати ці нові патентні положення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Androshchuk, H. O. (2020). Instytut sekretnykh vynakhodiv yak faktor zabezpechennia natsionalnoi bezpeky [The Institute of Secret Inventions as a Factor for Ensuring National Security]. *Nauka ta naukoznavstvo – Science and scientific studies*, 4, 24-43. DOI: <https://doi.org/10.15407/sofs2020.04.024> [in Ukrainian].
2. Japan Enacts Economic National Security Act. Retrieved from <https://www.gtlaw.com/en/insights/2022/7/japan-enacts-economic-national-security-act>.
3. Androshchuk, H.O. (2022). Zrostannia roli intelektualnoi vlasnosti v natsionalnii ekonomichnii bezpetsi Yaponii: zakonodavche zabezpechennia [The growing role of intellectual property in Japan's national economic security: legislative provision]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti – Theory and practice of intellectual property*, 5, 54-67. DOI: <https://doi.org/10.33731/52022.270789> [in Ukrainian].
4. Hoang, Thi Luyen, & Hoang, Thi Phuong (12.01.2023). Vietnam – patent examination of secret inventions guided. Retrieved from <https://investip.vn/vietnam-patent-examination-of-secret-inventions-guided/>
5. Hien, Thi Thu Vu, & Thanh, Phuong Vu (07.07.2022). Vietnam: Patent Aspects Of Vietnam's Amended IP Law From A Practitioner's Perspective. Retrieved from <https://www.mondaq.com/patent/1209394/patent-aspects-of-vietnam39s-amended-ip-law-from-a-practitioner39s-perspective>.

Гайду С. В.

Аспірант,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна
ORCID: 0009-0006-5240-0286

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ НА ЕТАПІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ: КЛЮЧОВІ ВИКЛИКИ ТА РИЗИКИ

Українське суспільство має досить чітке уявлення про напрями та принципи повоєнного відновлення. Основними принципами післявоєнного відновлення, на думку українців, має бути рішуча боротьба з корупцією при використанні коштів на відбудову [1]. Безумовно війна значно вплинула на функціонування органів державної влади. У зв'язку з війною призупинено подання електронних декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, тимчасово не проводимуться заходи фінансового контролю, зокрема повна перевірка декларацій посадових осіб.

Проблема корупції – одна з пріоритетних проблем на етапі відновлення України. Лише комплексний та системний підхід дозволить здійснювати виважену антикорупційну політику, політику з деолігархізації, приймати відповідні нормативно-правові акти, удосконалювати, вносити корективи в організаційне забезпечення, реалізовувати кадрову політику, а також можливо посилити заходи контроль у сферах з високим ризиком корупції. Застосування саме такого підходу запропоновано у Плані відновлення за напрямком «Антикорупційна політика».

Оскільки правовий режим воєнного стану продовжено, необхідно розробити та прийняти політико-управлінські рішення, які дозволяють реалізовувати антикорупційну політику і під час воєнного стану. Також війна створила нові можливості для корупції та становить серйозну загрозу післявоєнній відбудові України та її подальшому розвитку в напрямку європейської інтеграції та впровадження визнаних міжнародних практик і стандартів. Крім того, нині для України є нагальні питання, які не дозволяють повною мірою здійснювати антикорупційні заходи в умовах воєнного стану: «1) відсутність призначених керівників САП, НАБУ, АРМА; 2) відсутність прозорого механізму для отримання та використання коштів на відновлення та гуманітарної допомоги, публічної відкритої платформи для публікації та моніторингу урядом, донорами та громадянським суспільством надходжень та витрачених коштів та гуманітарної допомоги; 3) неналежний рівень забезпечення антикорупційних органів, інституцій кадровими і матеріальними ресурсами для виконання їхніх завдань (під час і після воєнного стану); 4) невідповідність деяких норм антикорупційного законодавства міжнародним стандартам, стандартам

ЄС, а також окремі послаблення антикорупційного законодавства на час воєнного стану» [2].

План передбачає: «забезпечення дотримання міжнародних зобов'язань України в частині боротьби з корупцією, зокрема пов'язаних із процесом європейської інтеграції; забезпечення незалежності та ефективної роботи антикорупційних органів для запобігання, виявлення та покарання за прояви корупції, а також використання цих активів для післявоєнного відновлення України; просування культури доброчесності в публічному та приватному секторах; усунення корупційних ризиків, що виникають під час заходів відновлення в період дії воєнного стану і повоєнній відбудові; створення спеціальних механізмів для мінімізації корупційних проявів під час отримання міжнародної допомоги України для повоєнного відновлення, покращення системи державного аудиту та моніторингу для мінімізації корупційних проявів під час повоєнної відбудови України» [2].

Зазначений План пропонує створення нових інститутів та прийняття нових нормативно-правових актів. Хотілось би відзначити наступне: робоча група на 1 етапі Плану пропонує створення Координаційної робочої групи з питань антикорупційної політики, створення Єдиного порталу повідомлень викривачів та затвердження підзаконних актів НАЗК щодо його функціонування, Єдиний державний реєстр активів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, створення Фонду оплати праці службовців, посади яких мають високий рівень корупційних ризиків, а також забезпечення механізму фінансового стимулювання високоєфективної праці, створення порядку моніторингу цільового використання благодійної (гуманітарної) допомоги для України з урахуванням обмежень, встановлених на період дії правового режиму воєнного стану. Відзначимо, що на сьогодні не існує дієвого нормативно-правового регулювання щодо моніторингу цільового використання гуманітарної допомоги

У березні 2023 року затверджена Державна антикорупційна програма на 2023-2025 роки [3]. Принципово новим у цій програмі те, що вперше було визначено запобігання корупції у пріоритетних сферах: справедливий суд, прокуратура та органи правопорядку; державне регулювання економіки; митна справа та оподаткування; державний та приватний сектори економіки; будівництво, земельні відносини та інфраструктура; сектор оборони; охорона здоров'я, освіта і наука та соціальний захист. Однак, попри те, що цією програмою здійснили спробу охопити найкорумпованіші сфери, окремої уваги, щодо проблем повоєнного відновлення, заслуговує питання обмеження надмірного впливу осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів), на всі сфери життєдіяльності держави. Антиолігархічний закон, який було прийнято у 2021 році був спрямований на «подолання конфлікту інтересів, викликаного злиттям політиків, медіа та великого бізнесу, унеможливлення використання політичної влади для збільшення власних капіталів, забезпечення національної безпеки України в економічній, політичній та інформаційній сферах, захист конституційних прав та свобод громадянина, захист демократії, забезпечення державного сувереніте-

ту та уникнення випадків маніпулювання свідомістю громадян шляхом умисного спотворення інформації задля отримання доступу до ресурсів, що належать на праві власності Українському народові» [4].

На думку Венеціанської комісії, розробка та реалізація ефективної системи запобігання олігархічного впливу передусім вимагатиме ретельного вивчення того, чому існуючі правові інструменти не змогли належним чином протистояти деструктивному впливу «олігархів». Венеціанська комісія підкреслює, що небезпека концентрації в руках приватної особи значного впливу на економічне, політичне та громадське життя країни без прозорості, легітимності та підзвітності може існувати практично в будь-якій країні. Визнаючи, що в боротьбі з олігархічним впливом не існує універсальних засобів для всіх і що у виняткових, надзвичайно критичних ситуаціях, наприклад, ситуація захоплення держави, радикальні рішення – такі як деякі заходи особистого характеру – можуть бути виправданими, як крайній захід, на тимчасовій та винятковій основі, Венеціанська комісія вважає, що вони можуть бути лише доповненням, а не альтернативою «системному» підходу. Однак, якби виникла така потреба, ці заходи мали б бути розроблені з повною повагою до стандартів політичного плюралізму та верховенства права, серед іншого, чітких правових критеріїв, сильних гарантій незалежного органу прийняття рішень та належної процедури [5]. Наразі Закон про олігархізацію. Закон важко узгодити з принципами політичного плюралізму та верховенства права, оскільки він потенційно може бути використаний у політичних цілях.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. How the war does change Ukrainians: public opinion poll about the war, the environment, post-war reconstruction and EU accession (2023). Resource and Analysis Centre “Society and Environment”.
2. Proekt Planu vidnovlennia Ukrainy : materialy robochoi hrupy: «Antykoruptsiina polityka» [Project of the Recovery Plan of Ukraine: materials of the working group: «Anti-corruption policy»] (2022). Yedynyi veb-portal orhaniv vykonavchoi vlady Ukrainy [Government portal]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/anti-corruption-policy.pdf> [in Ukrainian].
3. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi antykoruptsiinoi prohramy na 2023-2025 roky. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 4 bereznia 2023 r. № 220 [On the approval of the State anti-corruption program for 2023-2025. Resolution of the CABINET OF MINISTERS OF UKRAINE dated March 4, 2023 No. 220]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
4. Pro zapobihannia zahrozam natsionalnii bezpetsi, poviazanym iz nadmirnym vplyvom osib, yaki maiut znachnu ekonomichnu ta politychnu vahu v suspilnomu zhytti (oliharkhiv). Zakon Ukrainy vid 23 veresnia 2021 roku № 1780-IX [On the prevention of threats to national security associated with the excessive influence of persons who have significant economic and political weight in public life (oligarchs). Law of Ukraine dated September 23, 2021 No. 1780-IX]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1780-20#Text> [in Ukrainian].

5. Ukraine - Opinion on the Law on the prevention of threats to national security, associated with excessive influence of persons having significant economic or political weight in public life (oligarchs), adopted by the Venice Commission at its 135th Plenary Session (Venice, 9-10 June 2023). Retrieved from [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2023\)018-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)018-e).

НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ. ВОЄННА БЕЗПЕКА: НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ ЧИННИКИ

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-11-01

Natalia Smetankina

Doctor of Technical Sciences, Professor,
Anatolii Pidgorny Institute of Mechanical Engineering Problems
of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Kharkiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-9528-3741

Serhii Misiura

Ph.D. in Technical Sciences, Senior Research Fellow,
Anatolii Pidgorny Institute of Mechanical Engineering Problems
of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Kharkiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-5048-1610

RATIONAL DESIGN OF THE PROTECTIVE SHELL OF A NUCLEAR POWER PLANT UNDER NON-STATIONARY LOADS

Currently, there are more than 400 nuclear power plants (NPPs) operating in the world, which are located in thirty countries. In addition, many research reactors produce isotopes for medical use and for the training of nuclear engineers. The nuclear industry also includes hundreds of plants that enrich uranium and make reactor fuel. Also, an emergency situation may arise at nuclear power plants, for example, as at the Chernobyl and Fukushima nuclear power plants, as a result of which radioactive clouds will spread over hundreds of kilometers [1, p. 314].

The construction of NPP power units involves a double (internal and external) protective shell of the reactor building. Inside it is placed the main equipment of the reactor installation. The protective shell is the most important safety element of a nuclear power plant, the last physical barrier to the spread of radioactive materials and ionizing radiation [2, p. 47].

The inner protective shell is one of the parts of the system of protective shells of the hermetic reactor, which excludes the release of radioactivity into the environment. Such a shell system withstands both internal pressure and external impact, for example, from a shock wave that creates a pressure of 30 kPa, and the fall of an aircraft.

Since it is impossible to conduct full-scale experiments with different variants of protective shells, the development of theoretical research methods and justification of the best project is an urgent problem, the solution of which will allow to avoid possible emergency situations.

Mathematical modeling allows you to optimize the structure by choosing the appropriate materials and its geometric parameters. Optimal design problems include a wide range of different (in form and content) elements that do not fit into the classical scheme of extreme problems and are difficult to solve by traditional methods. Among such problems are the problems of optimal design of multi-layer structures. But in the vast majority of cases in the literature, the tasks of optimizing structures under static loading, and in the case of dynamic loading under restrictions on the natural frequencies of oscillations are considered.

In terms of nonlinear programming, the problem of optimal design of a multilayer protective shell of a nuclear power plant is formulated according to the criterion of minimum mass under impulse loading. As an optimization method, a modified version of the hybrid optimization method with adaptive control of the computing process was used [3, с. 257]. The proposed method as hybrid elements contains the ravine extremum search method and movement along the admissible domain boundary. In doing so, complex constraints and searching the point of extremum in the admissible domain are taken into account.

The problem of stress-strain state analysis is solved by the immersion method [4, p. 243].

The implementation of the developed methodology in various fields will allow, thanks to the avoidance of full-scale destructive tests, to save significant funds, for example, when designing spatial cyclic-symmetric structures of power engineering [5, p. 225].

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Sklepus, S. N. (2017). Numerical-analytical method of studying creep and sustained strength characteristics of a multilayer shell. *Strength of Materials*, 49(2), 313–319. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11223-017-9871-7>.

2. Malykhina, A. I., Merkulov, D. O., Postnyi, O. V., & Smetankina, N. V. (2019). Stationary problem of heat conductivity for complex-shape multilayer plates. *Bulletin of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series «Mathematical Modeling. Information Technology. Automated Control Systems»*, 41, 46-54. DOI: <https://doi.org/10.26565/2304-6201-2019-41-05>

3. Misura, S., Smetankina, N., & Misiura, I. (2021). Optimal design of the cyclically symmetrical structure under static load. In: Nechyporuk, M., Pavlikov, V., Kritskiy, D. (eds) *Integrated Computer Technologies in Mechanical Engineering - 2020. ICTM 2020. Lecture Notes in Networks and Systems*, vol 188, pp. 256–266. Springer, Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-66717-7_21.

4. Smetankina, N.V., Postnyi, O.V., Merkulova, A.I., & Merkulov, D.O. (2020). Modeling of non-stationary temperature fields in multilayer shells with film heat sources. In: *2020 IEEE KhPI Week on Advanced Technology (KhPIWeek)*, pp. 242–246. DOI: <https://doi.org/10.1109/KhPIWeek51551.2020.9250139>.

5. Sierikova, O., Koloskov, V., Degtyarev, K., & Strelnikova, O. (2022). Improving the mechanical properties of liquid hydrocarbon storage tank materials. In *Materials Science Forum*, vol. 1068, pp. 223–229. Trans Tech Publications, Ltd. DOI: <https://doi.org/10.4028/p-888232>.

НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ. ЕКОЛОГІЧНА ТА ТЕХНОГЕННА БЕЗПЕКА

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-12-01

Ігнатишин В. В.

к. ф.-м. н., старший науковий співробітник
Відділу сейсмічності Карпатського регіону,
Інститут геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України,
м. Львів, Україна
Доцент кафедри географії та туризму,
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II,
м. Берегове, Україна
ORCID: 0000-0003-0727-2132

Ігнатишин А. В.

Інженер II категорії
Відділу сейсмічності Карпатського регіону,
Інститут геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України,
м. Львів, Україна

ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ХАРАКТЕРИСТИК ГЕОФІЗИЧНИХ ПОЛІВ ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ СЕЙСМОГЕНЕРУЮЧИХ РЕГІОНІВ

Дослідження на територіях, що генерують сейсмічні процеси важливі в плані вирішення екологічних проблем цих регіонів. Зокрема важливі в цьому плані дослідження, що базуються на комплексних геофізичних спостереженнях. Ці роботи важливі для розуміння сейсмотектонічних процесів в сейсмоактивних регіонах яким є Закарпаття. На території Закарпатського внутрішнього прогину щорічно реєструють чисельні місцеві землетруси, серед яких періодично відбуваються відчутні поштовхи, що є індикатором підвищення сейсмічності. Оскільки можливі і сильні землетруси, то важливо вивчення їх причин та наслідків для екологічного стану досліджуваного регіону. Важливо зазначити, що територія Закарпаття є місцем, де розташовані об'єкти критичної інфраструктури: нафто-газогони, продуктогони, та ін., на які можуть вплинути геологічні процеси. Питанню вивчення геодинамічних процесів в Закарпатті присвячено публікації, на основі вивчення сучасних рухів кори, просторово-часового розподілу місцевої сейсмічності. В [1] на основі виконаних досліджень на території Карпато-Балканського регіону встановлено, що кореляційний взаємозв'язок між горизонтальними деформаціями визначеними за даними ГНСС і узагальненою сейсмічністю проявляється тільки у зонах субдукції, де є інтенсивна сейсмоактивність і мають прояви постійні деформації земної кори, що підтверджується проявом зон

кореляцій, які розташовані вздовж однієї зі сторін активних розломів. На підставі аналізу інформації про геодинамічну і сеймотектонічну ситуацію в районі майданчика розташування проєктованих споруд (Закарпатський внутрішній прогин) в [2] встановлено положення потенційних сейсмоактивних зон, в яких можуть виникати місцеві землетруси, представлено оцінку розрахункової інтенсивності сейсмічних струшувань (в балах шкали MSK-64) з урахуванням ефектів, пов'язаних з локальними тектонічними та інженерно-геологічними умовами регіону. В [3] встановлено взаємозв'язки між структурно-тектонічними особливостями будови центральної частини Закарпатського прогину, сучасним геодинамічним розвитком фундаменту регіону та особливостями поширення сейсмічних хвиль і формування вогнищ локальних землетрусів, що дозволять більш предметно визначати повні характеристики вогнищ землетрусів, швидкості та напрямки поширення сейсмічних хвиль у відповідності з будовою фундаменту та осадової товщі, що доповнить дані тривалого моніторингу екобезпечних природних та техногенних подій у даному регіоні. Результати описаних в [4] досліджень дають можливість уточнити геолого-структурні особливості будови земної кори Закарпаття, інтерпретувати просторовий розподіл геофізичних полів, розшифровувати особливості місцевої геодинаміки і сеймотектонічного процесу, встановити рівень та характер геоекологічних небезпек, ефективніше прогнозувати та досліджувати глибинно-просторовий розподіл корисних копалин. Дослідження проведені в Карпатському модельному полігоні дають обґрунтовані результати, які в поєднанні з даними літолого-стратиграфічних, геоморфологічних і структурно-тектонічних досліджень можуть бути використані для прогнозування небезпечних геологічних процесів і мінімізації їхнього негативного впливу на природно-техногенні системи [5]. На території Карпатського геодинамічного полігону тривалий період проводяться комплексні геофізичні спостереження Відділом сейсмічності Карпатського регіону та Карпатським відділенням Інституту геофізики ім.С.І. Субботіна НАН України. В центральній частині Закарпатського внутрішнього прогину діє унікальний пункт деформометричних спостережень в с. Королеве Березівського району Закарпатської області, де змонтована горизонтальна деформометрична станція, що вимірює горизонтальні рухи кори в напрямку схід-захід. Результати важливі, оскільки на їх основі будується картина геодинаміки регіону, що безпосередньо є джерелом сеймотектоніки регіону. Інформація про просторово-часовий розподіл місцевої сейсмічності можна отримати з даних мережі сейсмічних станцій розташованих по всій території Закарпаття. Закарпатському внутрішньому прогині характерна особлива сейсмічність, коли реєструються серії слабких місцевих землетрусів. Проведені раніше дослідження встановлювали взаємозв'язок геодинаміки регіону і сейсмічності території Закарпаття, тому важливо продовження вивчення впливу окремих геофізичних полів на процеси, що визначають його екологічний стан. Представлено дослідження зв'язку параметрів метеорологічного стану, зокрема варіацій температури атмосферно-

го повітря в окремі інтервали часу, з динамікою сучасних рухів кори в зоні Оашського глибинного розлому та просторово-часовим розподілом місцевих землетрусів. Температура атмосферного повітря на території Закарпаття вимірюється на всіх геофізичних станціях, зокрема на режимній геофізичній станції «Тросник», географічне розташування якої є важливим в системі геофізичних спостережень в регіоні. Представлено результати досліджень сучасних горизонтальних рухів кори в центральній частині Закарпатського внутрішнього прогину, сейсмічності регіону та варіацій температури атмосферного повітря в 2021 році. Наприклад, в травні 2021 року на РГС «Тросник» виміряно варіації температури повітря та розраховано середньомісячну величину, яка становить: $+12.9^{\circ}\text{C}$ в широкому діапазоні варіацій температури атмосферного повітря. Розглянуто варіації температури повітря та рухи кори в зоні Оашського глибинного розлому. Кореляція рядів становить 0.005, підвищення температури повітря через 1-2 доби приводить до розширення порід, періодичність процесів в геофізичних станах співпадає, але зміщено на 1-3 доби, протягом яких відбуваються зміни у фізичних характеристиках порід. Величина сучасних горизонтальних рухів кори в досліджуваній період становить стиснення порід величиною: -7.45 мкм (рисунок 1).

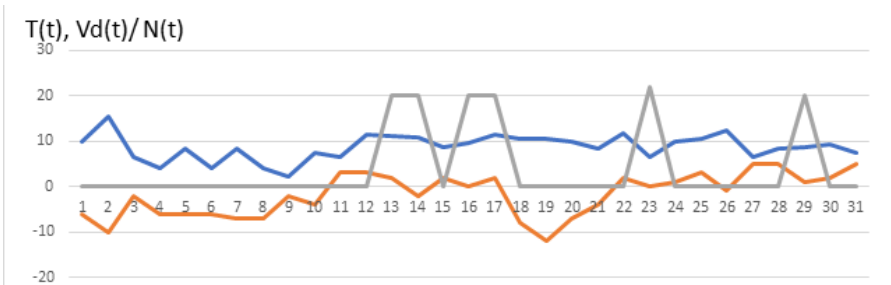

Рис. 1. Варіації температури повітря(крива синього кольору), сучасні рухи кори в зоні Оашського глибинного розлому (крива коричневого кольору), просторово-часовий розподіл місцевої сейсмічності (крива сірого кольору) в травні 2021 року. Закарпаття

Джерело: складено авторами

Землетруси в Закарпатському внутрішньому прогині відбуваються після періодів підвищення температури повітря та розширення порід в момент їх стиснення, частина механічної енергії вивільнюється через місцеві землетруси яких в травні 2021 року зареєстровано 6 місцевих підземних поштовхів. Встановлено інтервали часу, які об'єднують процеси в земній корі, зміни параметрів геофізичних полів та сейсмічну активізацію.

Проведені дослідження геофізичних полів та їх взаємозв'язків приводять до висновків, які дають можливість отримати картину геодинаміки регіону, її вплив на екологічний стан регіону. Закарпаття є сейсмо-небезпечною зоною, що періодично проявляється через серії місцевих

землетрусів. На їх прояв впливає динаміка сучасних рухів кори, на які в свою чергу мають вплив метеорологічні та гідрогеологічні параметри. Метеорологічний та гідрогеологічний стани безпосередньо пов'язані із сейсмотектонікою сейсмонезбезпечних територій, які можуть погіршити параметри екологічного стану цього регіону. Результати дослідження та методики, які при цьому використовуються важливі в науковому та науково-педагогічному аспектах, застосовані при вивченні Землі. Хід дослідження є важливим при викладанні природничих дисциплін в системі вищої, середньої та позашкільної освіти, що покращить навчально-виховний процес та приведе до вагомих результатів в науково-дослідницьких роботах учнів та вихованців МАН України, студентів природничих факультетів, в екологічній освіті населення краю. Важливо розширення географії геофізичних та екологічних досліджень в інших частинах Закарпаття, зокрема в північно-західному та південно-східному напрямку

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Tretyak, K., & I. Brusak, I. (2020). The research of interrelation between seismic activity and modern horizontal movements of the Carpathian - Balkan region based on the data from permanent GNSS stations. *Geodinamika*, 29, No. 1, 5-18. DOI: <https://doi.org/10.23939/jgd2020.01.005>.
2. Kuplovskiy, B. Ye., Bubniak, I. M., Voloshyn, P. K., Pavlyuk, O., Kruk, O. & Trevogo, I. (2020). Influence of local seismotectonic and engineering-geological conditions on seismic danger of territories (exemplified by a construction site in Uzhgorod city). *Geodinamika*, 29, No. 1, 29-37. DOI: <https://doi.org/10.23939/jgd2020.01.029>.
3. Kozlovskiy, E., Maksymchuk, V., Malyskyy, D., Tymoschuk, V. Hrytsai, O., & Pyryzhok, N. (2020). Structural-Tectonic and seismic characteristics relationships in the central part of the Transcarpathian internal depression. *Geodinamika*, 29, No. 1, 62-70. DOI: <https://doi.org/10.23939/jgd2020.01.062>.
4. Korchin, V. A., Rusakov, O. M., Burtnyi, P. A., & Karnaukhova, E. E. (2020). The origin of the low density zones in the crystalline crust of the Transcarpathian depression (Ukraine) from petrophysical thermobaric modelling. *Geodinamika*, 29, No. 1, 81-93. DOI: <https://doi.org/10.23939/jgd2020.01.081>.
5. Uhlytskykh, Ye., Vyzhva, S., & Ivanik, O. (2023). Monitoryng vertykalnykh zmishchen zemnoi poverkhni terytorii Zakarpattia za danymy radarnoi interferometrii [Monitoring of vertical displacements of the Earth's surface in Transcarpathia using radar interferometry data]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Heolohiia - Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. Geology*, 4(91), 94–99. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2713.91.13> [in Ukrainian].

Кичко І. І.

Доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна
ORCID: 0000-0002-1110-4177

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ЗМЕНШЕННЯ АНТРОПОТЕХНОГЕННОГО ТИСКУ НА ГІДРОСФЕРУ

Використання води пов'язане з такими проблемами, як виснаження ґрунтових вод та питних запасів, осушення боліт, зникнення малих річок, зниження рівня води у великих річках, погіршення якості питної води. Ці процеси ведуть до погіршення стану здоров'я населення, збільшення рівня смертності, перебоїв у водозабезпеченні галузей економіки. Водоспоживання в Україні є водоемним, незбалансованим, не відповідає можливостям відновлення водних ресурсів.

Для зменшення антропогенного навантаження на гідросферу необхідна цілеспрямована державна політика, концептуалізація процесу раціонального водокористування, що має на меті збереження не тільки водних ресурсів, а і всієї екосистеми.

Розробка Концепції зменшення антропогенного впливу на гідросферу передбачає дослідження рівня та наслідків антропогенного впливу на стан водних ресурсів, зумовлює необхідність систематизації принципів, як основних вихідних положень, незаперечних вимог, дотримання яких сприятиме зменшенню рівня забруднення водних ресурсів. Першочерговими принципами процесу зменшення антропогенного впливу на стан водних ресурсів є принцип системності, поступовості та етапності, запровадження водоощадливих технологій у галузях економіки, при споживанні води населенням. Зазначені принципи характеризують такий підхід до розв'язання економічних, соціальних, екологічних, та інших завдань в основі якого є дотримання засад сталого користування водними ресурсами, визначення етапів розробки та реалізації Концепції зменшення антропогенного впливу на гідросферу. У ході реалізації цих принципів відбувається еволюційний вплив на водокористувачів, формується потреба в ощадливому, раціональному ставленні до всіх ресурсів, зокрема і водних. У довгостроковій перспективі зазначені заходи мають сприяти покращенню стану здоров'я населення, зменшенню рівня смертності та призупинення процесів депопуляції [1].

Метою зазначеної Концепції є визначення стратегічних цілей і напрямів щодо створення умов для поліпшення водозабезпечення галузей економіки, населення; підвищення якості води, збереження водних систем. При розробці Концепції має бути визначено цілі, завдання, принципи, методи оцінювання ефективності заходів з регулювання процесу зменшення антропогенного навантаження на гідросферу, конкретизовано стратегії дій, методи, засоби та способи їх реалізації.

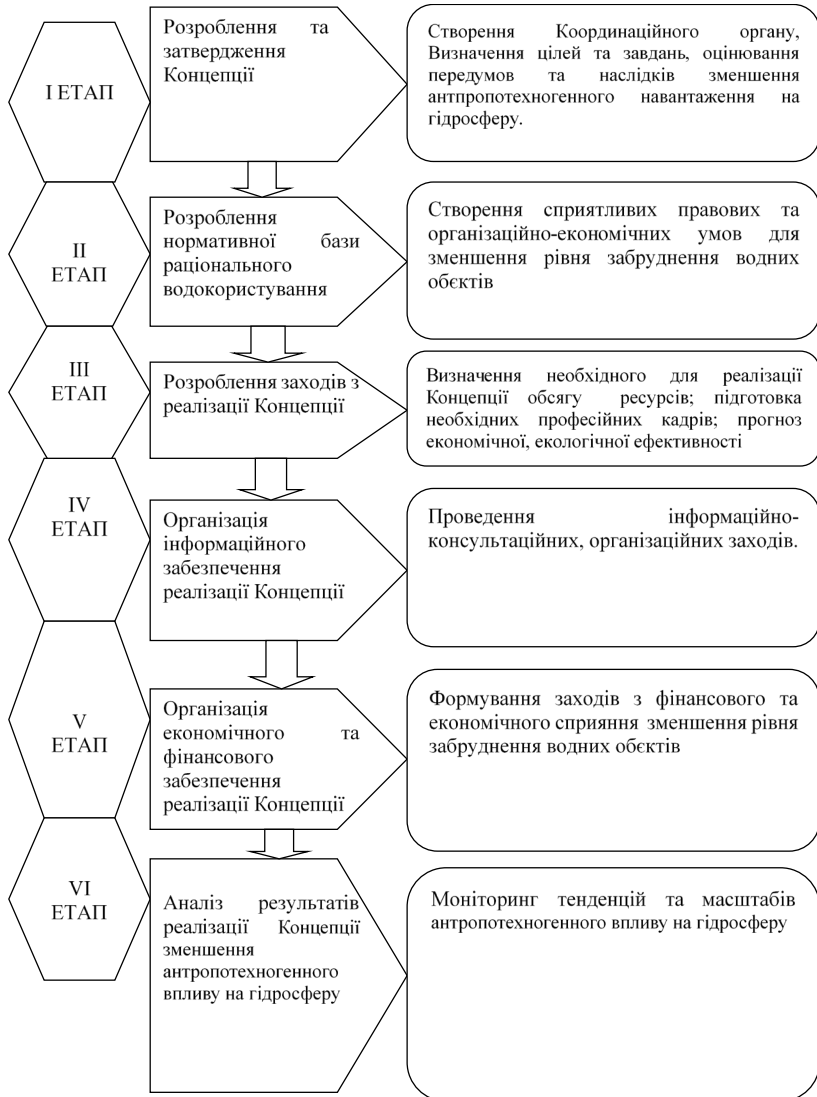

Рис. 1. Етапи реалізації Концепції зменшення антропогенного впливу на гідросферу НСЕ

Джерело: авторська розробка

Основною метою розробки цієї Концепції має стати створення умов для раціонального водокористування, а основні завдання, що мають бути передбачені Концепцією - це: створення найсприятливіших інформаційних, фінансових, організаційних та нормативно-правових умов для зменшення забруднення водних ресурсів.

Розроблення та реалізація Концепції має такі етапи: розробка та затвердження Концепції зменшення антропогенного впливу на гідросферу; розроблення нормативної бази зі зменшення антропогенного впливу на гідросферу; розроблення заходів з реалізації Концепції; організація інформаційного забезпечення реалізації Концепції; техніко-економічне обґрунтування можливостей економічного та фінансового забезпечення Концепції зменшення антропогенного впливу на гідросферу; аналіз результатів реалізації Концепції (рисунки 1).

Особливо важливим є перший етап, протягом якого мають бути створений Координаційний орган, до якого можуть входити: відповідні фізичні особи (представники домогосподарств), представники центральних та місцевих органів влади та управління, вчені, представники громадських організацій, комерційних банків, засобів масової інформації. На цьому етапі має бути здійснене встановлення попередніх або точних термінів з розроблення Концепції, її структури; формулювання цілей та завдань концепції; формування робочих груп для розробки Концепції, визначення технічних характеристик для цих груп; розроблення рекомендацій з підготовки та реалізації концепції. Не менш важливим є процес розробки Концепції, у ході якого має бути визначено: необхідний та достатній для реалізації концепції обсяг ресурсів (фінансових, трудових, матеріальних); підготовка необхідних професійних кадрів; прогноз ефективності (економічної, екологічної) реалізації основних положень концепції. Для забезпечення процесу реалізації Концепції (особливо в фінансовому аспекті) важливе значення має сприятливий інвестиційний клімат в країні, підвищення рівня інвестиційної привабливості регіонів України [2].

Розробка та реалізація Концепції сприятиме вирішенню питання забезпечення населення якісною питною водою шляхом облаштування артезіанських свердловин для забезпечення населення питною водою; забезпечення розвитку та реконструкції систем питного водопостачання та водовідведення; забезпечення водою сільських населених пунктів через централізоване і бюветне водопостачання транспортування питної води; використання поверхневих водних джерел з необхідним очищенням води та транспортуванням її магістральними водоводами групових водопроводів сільськогосподарського та комплексного призначення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Kychko, I. I. (2003). Makroekonomichnyj mekhanizm finansuvannja okhorony zdorovia [Macroeconomic mechanism of health care financing]. *Finansy Ukrainy*, 4, 71–77.
2. Zakharin, S., Stoyanova-Koval, S., Kychko I., Marhasova, V., & Shupta, I. (2021). Strategic Management of the Investment Process in the Agricultural Sector (for Example, Agricultural Enterprises and the Food Industry). *Journal of Optimization in Industrial Engineering (JOIE)*. Volume 14, Issue 1, Pages 209-218. Retrieved from https://journals.iau.ir/article_677867.html. DOI: 10.22094/JOIE.2020.677867.

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_22_08_2023-12-03

Боков В. Д.

Phd аспірант,
Академія праці, соціальних відносин і туризму,
м. Київ, Україна
ORCID: 0009-0004-8324-8120

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Повномасштабне вторгнення військ РФ в Україну, численні руйнування об'єктів інфраструктури призвели до енергетичної кризи в країні, вказали на її незбалансованість та «вузькі місця». Аналогічної точки зору дотримуються й міжнародні дослідники, що було відображено в оприлюдненому 6 грудня 2022 року звіті «Відновлювальна енергетика 2022» Міжнародного енергетичного агентства, в рамках Організації економічного співробітництва та розвитку [1].

Як засвідчують реальні події, війна в Україні призвела до численних проблем в енергетичній сфері країни.

По перше, багато вугільних шахт та газових родовищ опинились на непідконтрольних територіях, що призвело до обмеження доступу до цих ресурсів. Наслідком такої ситуації стало зниження видобутку вугілля та газу, що спричинило зниження виробництва та зростання залежності від імпорту.

По друге, війна призвела до пошкоджень енергетичної інфраструктури (електричні мережі, газопроводи, тощо). Це спричинило масові відключення, втрати енергії в енергомережах та обмежене постачання електроенергії та газу в деяких районах. Крім того з втратою контролю в умовах військових дій над частинами окупованих територій на сході країни, ускладнило постачання енергоресурсів цим регіонам та призводить до негативних наслідків для економіки та життя українців на цих територіях. Так, внаслідок масованих атак росії в Україні пошкоджено або знищено близько 50% української енергосистеми: підстанцій та високовольтних ліній електропередач [2].

По третє, відбулось погіршення геополітичної ситуації на ринках енергоносіїв. Насамперед, відчутно зреагували на геополітичні та господарські фактори ціни та доступність енергоносіїв, зокрема на природний газ та нафту, які Україна імпортує. Загострилися також питання забезпечення енергоефективності та використання відновлювальних джерел. Умови конфлікту ускладнили реалізацію програм енергоефективності та розвитку відновлювальних джерел енергії.

По четверте, енергетичні обмеження впливають на життя громадян, особливо в зимовий період. Обмежене постачання тепла та електроенергії може призводити до соціальних та економічних проблем в країні та соціальної напруги.

Зазначені проблеми серйозно вплинули та продовжують впливати на економіку, соціальний стан та загальну енергетичну стійкість України. Їх своєчасне вирішення потребує комплексного підходу до забезпечення енергетичної безпеки в умовах війни та руйнування енергетичної інфраструктури.

Енергетична безпека є одним з головних пріоритетів національних урядів. Кожна держава визначає у сфері енергетичної безпеки основні цілі, політику та механізми досягнення, з огляду на власні особливості та моделі державного управління. Забезпечення енергетичної безпеки в умовах війни та знищення інфраструктури ускладнює завдання, які потрібно досягати за ретельного гнучкого планування та формування реалістичних стратегій.

Серед основних завдань такого періоду можуть бути визначені наступні:

- розробка детального кризового плану дій на випадок енергетичної кризи. Цей план повинен передбачати можливі сценарії дій в разі обмеженого постачання енергії, включати стратегії для забезпечення життєво важливих потреб країни в енергетичних ресурсах, передбачати в стратегіях гнучкість та адаптацію до змінних умов задля зменшення впливу кризових ситуацій,

- створення можливостей для активізації використання альтернативних відновлювальних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергія, як альтернатива традиційним джерелам у разі обмеження їх постачання,

- збільшення енергоефективності, створення резервних систем енергопостачання на головних мережах, що може сприяти зменшенню споживання енергії, підвищенню стійкості енергетичної системи в країні у випадку збоїв,

- налагодження взаємовигідної співпраці з міжнародними партнерами і створення сприятливого інвестиційного клімату, що спонукатиме до інвестування в енергетичну інфраструктуру, надання допомоги, експертної підтримки та фінансування,

- забезпечення збереження та відновлення інфраструктури шляхом запровадження заходів постійного моніторингу, безпеки та захисту критичних енергетичних об'єктів від можливих загроз, відновлення пошкодженої інфраструктури,

- підвищення свідомості громадян та бізнесу, їх постійне інформування про важливість ефективного використання енергії та особисту відповідальність може сприяти зниженню споживання та досягненню стійкості енергетичної системи країни в умовах можливих загроз.

Таким чином, умови війни та нищення інфраструктури можуть бути дуже складними, але правильне та виважене планування, стратегічність та співпраця можуть сприяти забезпеченню енергетичної безпеки навіть за таких складних кризових ситуацій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Renewables 2022. Analysis and forecast to 2027 (December 2022). International Energy Agency. France. Retrived from <https://iea.blob.core.windows.net/assets/64c27e00-c6cb-48f1-a8f0-082054e3e6e6/Renewables2022.pdf>.
2. Chomu vidnovliuvana enerhetyka — tse zaporuka bezpeky dlia Ukrainy pid chas ta pislia viiny [Why renewable energy is a guarantee of security for Ukraine during and after the war] (14.03.2023). Retrived from <https://energytransition.in.ua/chomu-vidnovliuvana-enerhetyka-tse-zaporuka-bezpeky-dlia-ukrainy-pid-chas-ta-pislia-viyny/> [in Ukrainian].

ФАХОВІ НАУКОВІ ЖУРНАЛИ НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО ІННОВАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

НАЗВА ВИДАННЯ: **ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ. СЕРІЯ:
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ**

Про видання: Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління – це електронний науково-практичний журнал з економічних наук, що був заснований у 2021 році НАУКОВО-ОСВІТНІМ ІННОВАЦІЙНИМ ЦЕНТРОМ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ. м. Чернігів, Україна.

До складу редколегії журналу входять провідні українські та іноземні фахівці. Редколегія видання здійснює зовнішнє та внутрішнє рецензування всіх статей, що надходять до неї. У виданні публікуються науково-теоретичні та практичні матеріали з актуальних загальнотеоретичних та галузевих економічних питань, а також пропозиції щодо оптимізації економічних процесів та явищ країни. У журналі висвітлюються актуальні питання економічної теорії та історії економічної думки; світового господарства та міжнародних економічних відносин; економіки та управління підприємствами; інноваційної та інвестиційної діяльності; бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту; фінансів та податкової політики; математичних методів та інформаційних технологій в економіці; сучасного менеджменту та інших галузей економічної науки. Журнал інформує також про події наукового життя та економічну освіту в Україні; подає рецензії наукових праць та підручників з економічної тематики.

Запрошуємо всіх бажаючих до співробітництва з нашим виданням з пропонуємо Вам опублікувати Ваші статті. Це видання розраховане не тільки для науковців, а й для практиків, які черпають із нього чимало корисного для своєї діяльності.

Засновник та видавець: НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ЦЕНТР СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ. м. Чернігів, Україна. (Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції, серія ДК номер 7528, від 03.12.2021 р.).

ISSN (Online): 2786-5738

Періодичність видання: 4 рази на рік.

Фахова реєстрація (категорія «Б»): Наказ МОН України від 06_06_2022 року № 530 (Додаток 2)

Галузь науки: економічні

Спеціальності: **051** – Економіка; **071** – Облік і оподаткування; **072** – Фінанси, банківська справа та страхування; **073** – Менеджмент; **075** – Маркетинг; **076** – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, **241** - Готельно-ресторанна справа, **242** - Туризм.

Журнал включено до наукометричних та реферативних баз даних: Vernadsky National Library, Google Scholar, Crossref, Open Ukrainian Citation Index.

Мова публікацій: до розгляду приймаються статті українською або англійською мовою.

Web-сайт (web-сторінка) наукового видання
<https://reicst.com.ua/pmt/home>

НАЗВА ВИДАННЯ: ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ. СЕРІЯ: ПРАВО, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Про видання: «Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування» – це електронний рецензований науково-практичний журнал з права, публічного управління та адміністрування, що був заснований у 2021 році НАУКОВО-ОСВІТНІМ ІННОВАЦІЙНИМ ЦЕНТРОМ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ. м. Чернігів, Україна.

До складу редколегії журналу входять провідні українські та іноземні фахівці. Редколегія видання здійснює зовнішнє та внутрішнє рецензування всіх статей, що надходять до неї. У виданні публікуються науково-теоретичні та практичні матеріали з актуальних загальнотеоретичних та практичних питань права, публічного управління та адміністрування. Журнал спрямований на популяризацію новітніх досягнень та обмін передовим досвідом у сфері права, юридичної освіти, висвітлення актуальних питань практичного застосування законодавства України, публічного управління та адміністрування.

Запрошуємо всіх бажаючих до співробітництва з нашим виданням та пропонуємо Вам опублікувати Ваші статті. Це видання розраховане не тільки для науковців, а й для практиків, які черпають із нього чимало корисного для своєї діяльності.

Засновник та видавець: НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ЦЕНТР СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ. м. Чернігів, Україна. (Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції, серія ДК номер 7528, від 03.12.2021 р.). Адреса та контакти видавця.

ISSN (Online): 2786-5746

Періодичність видання: 4 рази на рік.

Фахова реєстрація (категорія ««Б»): Наказ МОН України від 06_06_2022 року № 530 (Додаток 2)

Галузь науки: Право

Спеціальності: **081** – Право;

Галузь науки: Публічне управління та адміністрування

Спеціальності: **281** – Публічне управління та адміністрування

Журнал включено до наукометричних та реферативних баз даних: Vernadsky National Library, Google Scholar, Crossref, Open Ukrainian Citation Index

Мова публікацій: до розгляду приймаються статті українською або англійською мовою.

Web-сайт (web-сторінка) наукового видання
<https://reicst.com.ua/pmtl/home>

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної
конференції (м. Чернігів, 22 серпня 2023 року)

Видано в авторській редакції
Підписано до публікації 26.08.2022. Формат 60x84/16
Гарнітура Arial
Ум. друк. арк. 6,5
Електронне видання

ГО «Науково-освітній інноваційний центр
суспільних трансформацій»
14032, Україна, м. Чернігів, вул. Доценка 4а
Телефон: +38 (0462) 921-914
Веб-сайт: <https://reicst.sgv.in.ua/>
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК номер 7528, від 03.12.2021 р.